

Теодор

райзер

Титан

Трилогія бажання

Теодор Драйзер

Титан

«Фолио»

1914

УДК 821.111(73)

ББК 84(7Спо)

Драйзер Т.

Титан / Т. Драйзер — «Фолио», 1914 — (Трилогія бажання)

ISBN 978-966-03-7862-9

Теодор Драйзер (1871–1945) – відомий американський письменник і громадський діяч, чиїми творами вже понад сто років захоплюються читачі в усьому світі. «Титан» (1914) – друга частина циклу «Трилогія бажання», в основу якого покладено історію життя американського мільйонера Чарлза Йеркса. Френк Ковпервуд, вийшовши із філадельфійської в'язниці, разом з Ейлін переїжджає до Чикаго, де знову намагається створити власну імперію. Низка вдалих спекуляцій під час біржової паніки робить його мільйонером. В особистому житті Френк віддаляється від Ейлін, змінює безліч коханок, поки не закохується у Береніс Флемінг – юну красуню з гарними манерами. Людина, яка добилася успіху в житті, накопичивши мільйони, людина, яка не зупиниться ні перед чим, добиваючись вищих щаблів влади, людина, яка має магнетичну харизму, що підкорює всіх, хто зустрічається на її шляху... – саме таким постає в романі «Титан» Френк Ковпервуд.

УДК 821.111(73)

ББК 84(7Спо)

ISBN 978-966-03-7862-9

© Драйзер Т., 1914

© Фолио, 1914

Содержание

1. Нове місто	5
2. Розвідка	8
3. Вечір у Чикаго	13
3. «Пітер Лафлін і КО»	17
5. Про справи родинні	21
6. Ейлін сходить на престол	23
7. Газові підприємства Чикаго	28
8. Військові дії розпочалися	32
9. У гонитві за успіхом	36
10. Випробування	43
11. Плоди сміливих починань	48
12. Новий союзник	53
13. Жереб кинуто	59
14. Підводні течії	66
15. Нове кохання	73
16. Фатальна інтермедія	77
17. Щось не клеїться	83
Кінець ознакомительного фрагмента.	84

Теодор Драйзер

Титан

1. Нове місто

Коли Френк Алджернон Ковпервуд вийшов із філадельфійської виправної колонії, то збагнув, що з колишнім життям у рідному місті доведеться розпрощатися. Молодість минула, а разом із нею зійшли на пси і його перші зухвалі фінансові задуми. Доведеться все починати спочатку.

Не варто повторювати розповідь про те, як нова паніка, що настала за грандіозним банкрутством фірми «Джей Кук і Ко», принесла Ковпервудові нові статки. Після цього успіху його жорстокість дещо вляглася. Сама доля, здавалося, опікувалася чоловіком. Однак кар'єра біржового спекулянта вселяла в нього тепер непереборну огиду, і підприємець вирішив забути про неї раз і назавжди. Краще зайнятися чимось іншим: міськими залізницями, купівлею земельних ділянок – словом, вміло використати всі безмежні можливості, які обіцяє Захід. Філадельфія йому обридла. Нехай Френк вільний і знову заможний, але ж лихослів'я лицемірів не уникнути, так само, як не проникнути в фінансові та світські кола місцевої громади. Він має піти своїм шляхом сам-один, ні на кого не розраховуючи, бо якщо хтось із старих друзів і захоче допомогти йому, то краще зробить це таємно і буде стежити за його діями віддалік. Усі ці міркування спонукали Ковпервуда виїхати. Його чарівна коханка – їй заледве виповнилося двадцять шість років – проводжала його на пероні. Ковпервуд із задоволенням дивився на дівчину. Вона була уособленням тієї краси, що завжди хвилювала його в жінках.

– Ну, бувай, любя, – сказав він їй із бадьорою посмішкою, коли пролунав сигнал про відправлення. – Скоро всі наші негаразди скінчаться. Не журися. Через два-три тижні я повернуся, або ти приїдеш до мене. Я б і зараз узяв тебе з собою, але ще не знаю, як він виглядає, той захід. Ми вирішимо, де нам оселитися, і тоді ти побачиш, чи вмію я заробляти гроші. Не вічно ж нам жити як плебеї. Я доб'юся розлучення, ми одружимося, й усе буде гаразд. Із грішми не пропадеш.

Він поглянув у вічі коханої спокійним, допитливим поглядом, а вона, стиснувши долонями його обличчя, запевнила:

– Як я буду сумувати без тебе, Френку! Адже ти для мене – все!

– Через два тижні повернуся або пришлю телеграму, – посміхаючись, повторив Ковпервуд, коли потяг рушив. – Будь розумницею, дитинко.

Вона відповіла йому поглядом, сповненим обожнювання. Розпечене дитя, загальна улюблениця в родині, особа пристрасна, палка та віддана, Ейлін належала до такого типу жінок, який не міг не подобатися настільки сильній особистості, як Ковпервуд. Потім вона похитала копицею рудувато-золотистого волосся, послала йому навздогін повітряний поцілунок і, круто розвернувшись, пішла широким, упевненим кроком, легко похитуючи стегнами. Всі зустрічні чоловіки задивлялися на цю красу.

– Бачив? – кивнув один станційний службовець іншому. – Та сама, донька старого Батлера. Нам би з тобою таку, еге ж?

То була мимовільна данина захопленню, яку заздрість і бажання незмінно платять здоров'ю та красі. А пристрасті ці правлять світом.

До цієї поїздки Ковпервуд ніколи не бував на заході далі Пітсбурга. Фінансові операції, якими він займався, не зважаючи на розмах, переважно протікали у відсталому й обмеженому світі філадельфійських функціонерів, відомому своєю кастовістю, домаганнями першого місця в соціальній ієрархії та на керівну роль у комерційному житті країни, своїми тради-

ціями, успадкованим багатством, нудотною респектабельністю і тими смаками та звичками, які з усього цього випливають. Він майже завоював цей манірний світ, майже проник у його свята святих, уже був усюди прийнятий, аж вибухнула катастрофа. Тепер же він – колишній каторжанин, усіма зацькований, хоча і мільйонер. «Але начувайтесь! У перегонах перемагає той, хто найспритніший, – твердив він собі. – У боротьбі найкращий – найспритніший і найсильніший. Ще подивимося, хто кого здолає. Не так просто мене розтоптати».

Чикаго відкрився його погляду раптово – наступної доби. Ковпервуд провів дві ночі серед строкатої розкоші пультманівського вагона тих часів, в якому незручності компенсувалися плюшевими оббивками та надлишком дзеркал. Нарешті під ранок стали з'являтися перші відокремлені форпости столиці прерій. Шляхів ставало все більше і більше, а павутина дротів, що мерехтіла в вікні на телеграфних стовпах, робилася все густішою та щільнішою. На підступах до міста там і тут стирчали самотні будиночки робітників – житло якогось підприємливого сміливця, котрий поставив свою халупу на голому місці в надії нехай на маленький, але певний прибуток, що принесе йому цей клаптик землі, коли місто розростеться.

Навколо стелилася гладенька, як скатертина, рівнина з мізерною поростою поруділої торішньої трави, що слабо ворушилася на ранковому вітрі. Але місцями пробивалася і молода зелень – ознака наступаючого оновлення та провісник весни. Повітря цього дня було надзвичайно прозоре, і крізь його чистий кришталь химерні контури далекого міста проступали вигадливими обрисами, хвилюючи мандрівника тонкою вишуканістю рисунка. Колекція картин, зібрана Ковпервудом і потім пущена з молотка у Філадельфії, принесла йому стільки радощів і прикросів, що він пристрастився до живопису, вирішив стати справжнім знавцем і навчився розуміти красу, коли зустрічав її в житті.

Залізничні колії розгалужувалися все ширше. На шляхах стояли тисячі товарних вагонів – жовтих, червоних, синіх, зелених, білих, пригнаних сюди з усіх закутків країни. У Чикаго, згадалося Френкові, немов меридіани до полюса, сходяться тридцять залізничних ліній. Низенькі дерев'яні одноповерхові та двоповерхові халупи, так виглядає, недавно відбудовані та часто навіть ще нетиньковані, були вже покриті густим шаром кіптяви, а часом і бруду. Біля переїздів, де скупчувалися вагони конки, фургони та фіакри з налиплою на колеса глиною, увагу Ковпервуда привернули прямі, немощені вулиці, нерівні, в ямах і вибоїнах тротуари. Тут – сходинки й акуратно утрамбований майданчик перед будиночком, там – довгий настил із дощок, кинутих прямо в багнюку незайманої прерії. Ну й місто! Раптово з'явився рукав брудної, зарозумілої та самовпевненої річечки Чикаго. Її чорною маслянистою водою, форкаючи, бадьоро снували буксири, уздовж берегів височіли червоні, брунатні та зелені елеватори, величезні жовто-руді штабелі лісу та чорні гори антрациту.

Життя тут вирувало – прибулець це відчув одразу. Будується місто, вирує та кипить. Навіть повітря тут, здавалося, було насичене енергією, і Ковпервудові це припало до душі. Як тут усе не схоже на Філадельфію! Те місто також по-своєму гарне, і колись Френк вважав його величезним чарівним світом, але цей незграбний молодий велетень за всієї своєї незграбності був незрівнянно кращим. У ньому відчувалися сила та зухвалість юні. Потяг зупинився, поки розводили міст, аби пропустити в обидва кінці з десятків завантажених лісом і зерном важких барж, і в яскравому блиску вранішнього сонця, що лилося в просвіт між двома купами кам'яного вугілля, Ковпервуд побачив під стіною складу дерева купку ірландських вантажників, котрі відпочивали на березі. Бронзові від засмаги, могутні здоровані в червоних і синіх камізьельках, підперезані широкими ремнями, з короткими люльками в зубах – вони були прекрасні. «Чим це вони мені так сподобалися?» – дивувався Ковпервуд. Кожен куточок цього необлаштованого, брудного міста був мальовничим. Усе тут, здавалося, співало. Світ був молодим. Життя створювало щось нове. То чи варто було взагалі їхати далі на північний захід? Утім, це він вирішить пізніше.

А поки що йому треба навідати кількох впливових чиказьких функціонерів, до котрих у нього були рекомендаційні листи. Потрібно зустрітися і поговорити з тутешніми банкірами, гендлерами хлібом та комісіонерами. Френка цікавила чиказька фондова біржа. Всі тонкощі біржових махінацій він знав досконало, а в Чикаго укладалися найбільші угоди на хліб.

Погримівши закапелками непоказних будиночків, потяг нарешті зупинився біля одного з численних дощатих перонів. Під гуркіт вивантаження скринь і валіз, сопіння паротягів, гомін пасажирів, котрі метушилися туди й сюди, Ковпервуд вибрався на Канал-стріт і гукнув кеб. Вони стояли тут цілою шеренгою як свідчення того, що Чикаго – місто аж ніяк не провінційне. Ковпервуд наказав візнику завезти його в «Гранд-Пасифік». Це був найдорожчий готель, де зупинялися лише заможні люди, і тому він уже заздалегідь вирішив обрати саме його. Дорогою він уважно розглядав вулиці, немов картини, які хотів би придбати. Назустріч траплялися жовті, блакитні, зелені, білі та брунатні вагончики конки. Їх тягли, побрязкуючи дзвіночками, заморені, худі, як скелети, шкапи, і це видовище втішило Ковпервуда.

Вагончики були геть погані. Просто яскраво розмальовані великі фанерні скрині з вставленими в них скельцями та прилаштованими подекуди блискучими мідними дрібничками. Але чоловік розумів, що, коли місто розростеться, на кінці можна буде нажити мільйони. Міські залізниці були його покликанням. Ні маклерські операції, ні банкірська справа, ні навіть велика гра на біржі не вабили його так, як міські залізниці, що відкривали широкі можливості для хитрих маніпуляцій.

2. Розвідка

Чикаго – місто, з розвитком якого так нерозривно надалі буде пов'язана доля Френка Алджернона Ковпервуда. Кому дістануться лаври завойовника цієї Флоренції західних штатів? Місто, подібне на розпалене багаття, місто – символ Америки, місто-поет у штанях із оленячої шкіри, суворий, неотесаний Титан серед міст! На березі мерехтливого озера лежить цей гранд-король у лахмітті та латках, місто-мрійник, ледачий халамидник, з якого складаються легенди, бурлака з дерзанням Цезаря, з творчою силою Еврипіда. Місто-бард – про великі сподівання та великі досягнення співає воно, загрузнувши грубими черевиками в трясовині буднів. Пишайся своїми Афінами, о Греціє! Італіє, вихваляй свій Рим! Перед нами – Вавилон, Троя та Ніневія нового століття! Сюди, дивуючись усьому, сповнені надій, йшли переселенці зі західних і східних штатів. Тут голодні та холодні трудівники полів і фабрик, носячись із мрією про незвичайне та нездійсненне, створили собі столицю, що виблискує зарозумілою розкішшю серед бруду.

Із Нью-Йорка, Вермонта, Нью-Гемпшира, Мена стікався сюди дивний і різношерстий люд. Рішучі, терплячі, наполегливі, ледь торкнуті цивілізацією, всі ці прибуди жадали чогось, але не вмiли досягнути справжньої цінності того, що їм давалося, прагнули слави та величі, не знаючи, як їх досягти. Сюди йшов фантазер-мрійник, котрий утратив свій родовий маєток на півдні, сповнений надій вихованець Єльського, Гарвардського або Принстонського університетів, волелюбний рудокоп Каліфорнії та Скелястих гір, з мішечком срібла або золота в руках.

Уже стали з'являтися й розгублені іноземці – угорці, поляки, шведи, німці та росіяни. Збентежені незнайомою мовою, боязко зиркаючи на свого сусіду чужої національності, вони селилися колоніями, щоб жити серед своїх.

Тут водилися повії, шахраї, шулери, шукачі пригод *par excellence*.¹ Це місто заселяли покидьки з усіх міст світу, серед котрих тонула жалюгідна купка місцевих уродженців. Сліпучо спалахували вогні будинків розпусти, дзвеніли банджо, гітари та мандоліни в барах. Сюди, як на бенкет, стікалися найсміливіші мрії та найнищіші жадання століття і бенкетували всмак у цьому диво-місті – центрі західних штатів.

У Чикаго Ковпервуд насамперед вирушив до одного з найудатних функціонерів – голови правління найбільшого в місті банку, «Лейк-сіті Нейшнл», вклади якого перевищували чотирнадцять мільйонів доларів. Банк розташувався на Дірборн-стрит, в Мунро, всього за два-три квартали від готелю, де зупинився Френк.

– Дізнайтеся, хто цей чоловік, – наказав Джуд Едісон, голова правління, своєму секретареві, побачивши Ковпервуда, котрий входив до приймальні.

Кабінет був облаштований так, що пан Едісон, не встаючи з-за свого письмового столу, міг бачити крізь внутрішнє вікно кожного, хто входив до нього в приймальню, перш ніж той бачив його самого, і вольова, енергійна постать Ковпервуда відразу привернула до себе увагу банкіра. Френк у будь-яких обставинах умів триматися впевнено та невимушено, чому немало сприяло його тривале та тісне спілкування зі світом банківських та інших фінансових мажорів. Для своїх тридцяти шести років він був на диво проникливий і навчений життєвим досвідом. Люб'язний, ввічливий, він разом із тим завжди вмів наполягти на своєму. Особливо звертали на себе увагу його очі – гарні, як очі ньюфаундленда або шотландського вівчура, такі ж ясні та привабливі. Погляд їх був то м'який і навіть ласкавий, сповнений співчуття та розуміння, то раптом твердів і, здавалося, сипав блискавками. Оманливі очі, непроникні, в той же час вони чимось вабили до себе найрізноманітніших людей.

¹ Насамперед (франц.).

Секретар, виконавши розпорядження боса, повернувся з рекомендаційним листом, а слідом за ним увійшов і сам Ковпервуд. Пан Едісон мимоволі підвівся – він робив це далеко не завжди.

– Радий познайомитися з вами, пане Ковпервуд, – чемно сказав він. – Я звернув на вас увагу, як тільки ви увійшли до приймальні. У мене тут, бачите, вікна влаштовані так, щоб я міг усе бачити. Сідайте, будь ласка, не відмовитися від смачного яблучка? – він висунув ліву шухляду столу, вийняв звідти кілька блискучих червоних плодів і простягнув один із них Френкові. – Я щоранку з'їдаю по яблуку.

– Ні, дякую, – чемно відмовився Ковпервуд, уважно придивляючись до співрозмовника, намагаючись розпізнати характер цього чоловіка та глибину його розуму. – Ніколи не їм між сніданком та обідом, але щиро вдячний. У Чикаго я проїздом, однак вирішив, не гаючи часу, з'явитися до вас із цим листом. Вважаю, що ви не відмовите мені розповісти коротко про ваше місто. Я шукаю, куди б зі зиском помістити свій капітал.

Поки Френк промовляв, Едісон, огрядний, кремезний, червонопикий, із посивілими каштановими бакенбардами, що пишно розрослися аж до самих вух, і колючими сірими блискучими очима, добропорядний, самовдоволений і солідний, жував яблуко та задумливо розглядав відвідувача. Едісон, як це часто буває, звик із першого погляду складати собі думку про ту чи іншу людину та пишався своїм знанням людей. Як не дивно, але цей розважливий махляр із дивною для нього легковажністю відразу зачарувався Ковпервудом, особистістю куди складнішою, ніж він сам. І не тому, що Дрексел писав про нього як про «безперечно талановитого фінансиста», котрий, влаштувавшись у Чикаго, зможе принести користь місту. Ні, Едісона зацікавили незвичайні очі Френка. Незважаючи на його зовнішню сухість, у Ковпервуда було щось привабливе, і банкір не залишився до цього нечутливим. Обидва вони, по суті, були, що називається, собі на умі.

Тільки філадельфієць був наділений розумом, далекоглядністю та підступністю в незрівнянно більших розмірах. Едісон, сумлінний парафіянин своєї церкви та зразковий громадянин, на думку місцевих обивателів, був, просто кажучи, лицеміром. Ковпервуд же завжди гидував носити таку маску. Кожен із них прагнув узяти від життя все, що міг, і кожен на свій лад був жорстоким і нещадним. Але Едісон не міг змагатися з Френком, бо ним завжди володів страх: він боявся, аби життя не викинуло з ним якоїсь каверзи. Його співрозмовнику цей страх був невідомий. Едісон помірно займався благодійністю, зовні в усьому дотримувався буденної, загальноприйнятої рутини, удавав, що кохає свою дружину, котра йому давно остогидла, і потай віддавався незаконним утіхам. А чоловік, котрий сидів зараз перед ним, не дотримувався жодних усталених правил, не ділився своїми думками ні з ким, крім близьких йому осіб, котрі цілковито перебували під його впливом, і діяв тільки так, як йому заманеться.

– Бачите, пане Ковпервуд, – сказав Едісон, – ми тут, у Чикаго, такої високої думки про наші можливості, що часом боїшся сказати те, що думаєш, остерігаєшся, як би тебе не вважали занадто самовпевненим. Наше місто – ніби як молодший син у сім'ї, упевнений, що він усіх зможе заткнути за пояс, та не хоче пробувати свої сили завчасу. Його не можна назвати красенем – він незграбний, як усі підлітки, але ми знаємо, що він ще вирівняється. Кожні півроку цей молодик виростає зі своїх штанців і черевиків, зі свого картуза та курточки і тому не може виглядати чепуруном, але під непоказною одежею у нього є міцні кістки та пружні м'язи, і ви незабаром переконаєтесь у цьому, пане Ковпервуд, як тільки придивитесь до нього уважніше. І зрозумієте, що зовнішність суттєвої ролі тут не відіграє.

Круглі очі пана Едісона звузилися, погляд його на мить став ще колючішим. У голосі зазвучали металеві нотки. Френк зрозумів, що Едісон справді закоханий у своє місто. Чикаго було йому дорожчим за будь-яку коханку. Навколо очей банкіра пробігли променисті зморшки, рот обм'як, а обличчя розпливлося в усмішці.

– Буду радий поділитися з вами всім, що знаю, – продовжував він. – У мене є що розповісти.

Ковпервуд захопучувально посміхнувся у відповідь. Він став розпитувати про розвиток різних галузей промисловості, про стан торгівлі та ремесел. Ситуація тут була інша, ніж у Філадельфії. У Чикаго відчувалося більше розмаху, більше простору. Прагнення до зростання, до використання всіх місцевих можливостей було типовим для західних штатів, що вже само по собі подобалося Френкові, хоча він ще не вирішив, чи варто взяти участь у цьому житті. Але так чи інак, події сприяли його планам. Ковпервудові ще належало позбутися тавра колишнього арештанта, а також позбутися дружини і двох діточок. Себто юридично, звісно, у нього не було наміру кидати їх напризволяще.

Діяльний, молодий і сміливий Середній Захід швидше міг пробачити йому ту зухвалість, із якою він ігнорував сучасний кодекс моралі та відмовлявся йому коритися.

«Мої бажання – насамперед» – було девізом Ковпервуда, але щоб жити згідно з цим девізом, необхідно було долати забобони інших і вміти їм протистояти. Френк відчув, що банкір, котрий сидить перед ним, якщо і не став ще воском у його руках, то все ж схильний вступити з ним в дружні та дуже корисні для нього взаємини.

– Ваше місто справило на мене дуже приємне враження, пане Едісон, – помовчавши, сказав Ковпервуд, чудово усвідомлюючи, втім, що його слова не надто відповідають істині. Він не був упевнений, що у нього колись вистачить духу влаштуватися серед цих будівельних риштувань і котлованів. – Я бачив його лише з вікна вагона, але мені сподобалося, що життя тут б'є ключем. Гадаю, що у Чикаго – велике майбутнє.

– Ви, наскільки я розумію, прибули через форт Вейн, отже, бачили гіршу частину міста, – сказав пан Едісон гордовито. – Дозвольте мені показати вам упорядкованіші квартали. До речі, де ви зупинилися?

– У «Гранд-Пасифік».

– І довго розраховуєте пробути в Чикаго?

– Два дні, не більше.

– Даруйте, – пан Едісон вийняв із кишені годинник. – Ви не відмовитеся, сподіваюсь, познайомитися з деким із найвпливовіших людей нашого міста? Ми всі зазвичай снідаємо в клубі «Юніон-ліг». У нас там є свій кабінет. Якщо не маєте нічого проти, то гайда зі мною. Я збираюся туди на першу годину дня, і ми, без сумніву, застанемо там когось із наших комерсантів, впливових підприємців, суддів чи адвокатів.

– От і добре, – одразу погодився філадельфієць. – Ви дуже люб'язні. Я неодмінно буду сьогодні в клубі «Юніон-ліг». Але до цього мені хотілося б побачитися ще з деким... – Ковпервуд підвівся і зиркнув на свій годинник.

– Між іншим, не могли б ви пояснити мені, де розташована контора «Арніл і К^о»?

Почувши ім'я цього багатія, гуртового гендлера м'ясом і одного з найбільших вкладників його банку, Едісон схвально закивав. У цьому молодикові – Френк був щонайменше років на вісім молодший за нього самого – банкір одразу ж відчув майбутнього фінансового магната.

Після побачення з паном Арнілом – поважним, величним, насторожено-неприятним, і бесіди зі спритним і хитрим директором біржі Ковпервуд вирушив у клуб «Юніон-ліг». Там він застав доволі строкате товариство: люди різного віку – від тридцяти п'яти до шістдесяти п'яти років – снідали за великим столом в окремому кабінеті, обставленому масивними різьбленими меблями з чорного горіха. Зі стін за ними спостерігали портрети знаменитих чиказьких городян, а вікна рясніли кольоровими вітражами – своєрідний замах на художній смак. Серед тих, хто сиділи за столом, були люди огрядні та худі, високі та приземкуваті, чорняві та біляві. Обрисом вилиць і розрізом очей декотрі нагадували тигра або рись, інші – ведмедя, а ще інші – лисицю. Траплялися й похмурі фізії бульдогів й обличчя поблажливо-зверхні, що нагадували морди англійських догів. Тільки слабких і лагідних у цій компанії обраних не було.

Пан Арніл і пан Едісон – проникливі, спритні та цілеспрямовані підприємці – сподобалися Ковпервудові. Крім них, його зацікавив Енсон Меррил – маленький, сухорлявий, вишукано ввічливий чоловічок, витончений вигляд котрого, здавалося, свідчив про розгульне життя кількох поколінь і мимоволі наводив на думку про маєтки та лакеїв у лівреях. Едісон шепнув Ковпервудові, що це – знаменитий мануфактурний король і найбільший гуртово-роздрібний гендляр у Чикаго.

Інша знаменитість, котра привернула увагу Френка, був пан Рембо, залізничний магнат і зачинатель цієї справи в Чикаго. Звертаючись до нього, Едісон сказав із веселою посмішкою:

– Пан Ковпервуд прибув сюди з Філадельфії, палаючи бажанням залишити у нас частину свого капіталу. Ось вам добра нагода збути з рук ту нікчемну землю, яку ви скупили на Північному Заході.

Рембо, блідий, худорлявий, із чорною борідкою та швидкими точними рухами, одягнений, як устиг помітити Ковпервуд, вишуканіше за інших, уважно глянув на нього і чемно усміхнувся стриманою та непроникною посмішкою. У відповідь він зустрів погляд, що надовго закарбувався у його пам'яті. Очі Ковпервуда промовляли красномовніше за його слова. І пан Рембо, замість того, щоб відбутися буденним жартом, вирішив розповісти йому щось про Північний Захід. Може, це зацікавить філадельфійця.

Для людини, котра щойно вибралася з важкої сутички з життям, зазнала на собі всі прояви добрих намірів і нещирості, співчуття та віроломства з боку тих, хто в кожному американському місті вершить всі справи, – для такого чоловіка ставлення до нього верховодів іншого міста означає і дуже багато, і майже нічого. Ковпервуд уже давно дійшов думки, що людська природа, незалежно від клімату й усіх інших умов, скрізь однакова. Найвизначнішою рисою роду людського було, на його думку, те, що одні й ті ж люди, залежно від часу й обставин, могли бути і величними, і нікчемами. У рідкісні хвилини дозвілля Френк – якщо тільки він і тут не занурювався у практичні розрахунки – любив поміркувати над тим, чим, по суті, є життя. Якби він не був фінансистом за покликанням і до того ж спритним підприємцем, то міг би стати філософом украй суб'єктивістського напрямку, хоча заняття філософією неминуче мали здаватися людині його штибу доволі нікчемними. Покликання Ковпервуда, як він його розумів, було в тому, щоб маніпулювати матеріальними цінностями, або, точніше, їхніми фінансовими еквівалентами, і таким шляхом наживати собі гроші. Він прийшов сюди з метою вивчити основні потреби Середнього Заходу. Іншими словами, з метою прибрати до рук, якщо вдасться, джерела багатства та могутності і тим самим зміцнити власне становище. Від функціонерів, із котрими він зустрівся вранці, Френк устиг почерпнути потрібні йому відомості про чиказькі скотобійні, про прибутки залізничних і пароплавних компаній, про надзвичайне здоров'я земельних ділянок і всілякої іншої нерухомості, про величезні масштаби спекуляції зерном, про зростаючі зиски власників готелів і крамниць, що продають реманент. Він почув про діяльність різних промислових компаній: одна з них будувала елеватори, інша – вітряки, третя випускала вагони, четверта – сільськогосподарські машини, п'ята – паротяги. Будь-яка нова галузь промисловості знаходила для себе родючий ґрунт у Чикаго. З бесіди з одним із членів правління Торгової палати, до якого у нього також був рекомендаційний лист, Ковпервуд дізнався, що на біржі Чикаго майже не ведуть операції з місцевими акціями. Угоди укладалися головним чином на пшеницю, кукурудзу й інші зернові. Акціями ж підприємств східних штатів місцеві махлярі оперували тільки на нью-йоркській біржі, використовуючи для цієї мети орендовані телеграфні лінії.

Придивляючись до цих людей – всі вони були надзвичайно чемні та люб'язні, і кожен, приховуючи свої великі задуми та плани, обмежувався лише загальними, ні до чого не зобов'язуючими зауваженнями, – Френк думав про те, як його приймуть у цій компанії. На шляху чоловіка стояло чимало перешкод. Ніхто з цих панів, котрі були з ним такі уважні, не знав, що він недавно вийшов із в'язниці. Якою мірою могла ця обставина вплинути на їхнє ставлення до

нього? Ніхто з них не знав також, що він залишив дружину і двох дітей і домагався розлучення, щоб одружитися з привабливою молодою особою, котра вже привласнила собі фактично роль його дружини.

– То ви серйозно маєте намір побувати на Північному Заході? – з неприхованим зацікавленням запитав наприкінці сніданку пан Рембо.

– Так, маю намір з'їздити туди, як тільки облаштую тут справи.

– У такому разі, дозвольте познайомити вас із людьми, котрі можуть стати вашими супутниками. Більшість із них – тутешні жителі, але є й кілька прибульців із східних штатів. Ми їдемо в четвер спеціальним вагоном, одні – до Фарго, інші – до Дулута. Буду дуже радий, якщо приєднаєтеся до нас. Сам я їду в Міннеаполіс.

Ковпервуд прийняв пропозицію та подякував. Потім відбулася ґрунтовна бесіда про пшеницю, худобу, будівельний ліс, вартість земельних ділянок, про необмежені можливості для відкриття нових підприємств – словом, про все, чим вабив до себе махлярів Північний Захід. Розмова вертілася головним чином навколо Фарго, Міннеаполіса та Дулута, обговорювалися перспективи промислового зростання цих міст і подальше розміщення капіталів. Пан Рембо, котрому належала залізниця, що вже змережила вздовж і впоперек цей край, твердо вірив у його майбутнє. Френк, із півслова вловлюючи та затямлюючи все, що могло стати йому в нагоді, отримував дуже цінну інформацію. Міські залізниці, газ, банки та спекуляція земельними ділянками – ось що завжди й усюди особливо привертало до себе його увагу.

Нарешті гість пішов, позаяк ще мав кілька ділових зустрічей, але враження, яке справила його особистість, не стерлося з відходом чоловіка. Наприклад, пан Едісон і пан Рембо були щиро переконані в тому, що такого цікавого підприємця їм давно не доводилося зустрічати. А він майже нічого не казав – лише слухав.

3. Вечір у Чикаго

Відвідавши Едісона в банку та пообідавши потім по-простому в нього вдома, Ковпервуд дійшов висновку, що з цим фінансистом не варто кривити душею. Едісон був людиною впливовою, з великими зв'язками. До того ж він справді подобався Ковпервудові. Й ось, побувавши, за порадою пана Рембо в Фарго, Френк на шляху до Філадельфії знову заїхав у Чикаго і наступного ж дня вранці вирушив до Едісона, щоб розповісти йому, пом'якшивши, певна річ, фарби, про свої філадельфійські пригоди. Від Ковпервуда не приховалося враження, справлене ним на банкіра, і він сподівався, що пан Едісон дивитиметься на його минуле крізь пальці. Гість розповів, як філадельфійський суд визнав його винним у розтраті й як він відбув термін у Східній виправній колонії. Згадав також про майбутнє своє розлучення та про власний намір вступити в новий шлюб.

Едісон, людина не настільки сильної волі, хоча по-своєму також доволі наполеглива, здивувався сміливості Ковпервуда та його вмінню володіти собою. Сам він ніколи не наважився б на таку відчайдушну авантюру. Ця драматична оповідь схвилювала його уяву. Він бачив перед собою чоловіка, котрий, мабуть, ще так недавно був принижений і втоптаний у багно. Й ось він уже знову на ногах – сильний, рішучий і впевнений у собі. Банкір знав у Чикаго багатьох дуже поважних і шанованих городян, чиє минуле не витримало б занадто пильного вивчення. Однак нікого таке не турбувало. Декотрі з цих людей належали до найдобрішого світу, інші не мали до нього доступу, але все ж мали певну вагу та вплив. Чому ж не дати Ковпервудові можливості почати все знову? Банкір знову уважно поглянув на відвідувача – міцний торс, вродливе, випещене обличчя з маленькими вусиками, холодний погляд... Пан Едісон простягнув гостеві руку.

– Пане Ковпервуд, – сказав він, ретельно добираючи слова, – не можу висловити, наскільки я задоволений довірою, яку ви щодо мене виявили. Я все зрозумів і радий, що ви звернулися до мене. Не варто більше тлумачити про це. Коли я вперше побачив вас у себе, то відчув, що ви – особистість непересічна. Тепер я в цьому переконався. Вам не потрібно виправдовуватися переді мною. Я, як-не-як, не дарма п'ятий десяток живу на світі – життя мене дечому навчило. Ви завжди будете бажаним гостем у моєму будинку та почесним клієнтом у моєму банку. Подивимося, як складуться обставини, майбутнє само підкаже нам, що слід зробити. Був би радий, якби ви оселилися в Чикаго, хоча б через те, що відразу припали мені до душі. Якщо вирішите влаштуватися тут, я впевнений, що ми будемо корисні один одному. А тепер – не думайте більше про минуле, я ж, зі свого боку, ніколи і за жодних обставин не буду про нього згадувати. Вам ще належить поборотися, тож бажаю вам успіху і готовий надати всіляку підтримку, скільки це в моїх силах. Отже, забудьте про те, що мені розповіли, й як тільки ваші сімейні справи улагодяться, приїжджайте в гості та познайомте з вашою дружиною.

Залагодивши справи, Френк сів у потяг, що йшов до Філадельфії.

– Ейлін, – сказав він своїй коханій, котра зустрічала його на вокзалі, – по-моєму, Захід – це те, що нам із тобою потрібно. Я проїхав аж до Фарго і побував навіть у його околицях, але нам, мабуть, не варто залазити аж так далеко. Крім пустельних прерій та індіанців, мені нічого не вдалося там знайти. Що б ти сказала, Ейлін, – додав він жартома, – якби я поселив тебе в дощаній халупі і годував гримучими зміями на сніданок і ховрашками на обід? Припало б тобі це до смаку?

– Безперечно! – весело відповідала вона, міцно стискаючи руку коханого. – Якби ти це витримав, то витримала б і я. З тобою поїду хоч на край світу, Френку. Я замовлю собі гарний індіанський стрій, весь завітчаний намистом і шматочками шкіри, і головний убір із пір'я. Ну, знаєш, такий, як вони носять, і...

– Так я і знав! Ти – себе не зраджуєш! Головне – шмаття, навіть у дошаній хижі. Нічого з тобою не вдієш.

– Ти б дуже скоро розлюбив мене, якби я не турбувалася, у що вдягтися, – сміялася Ейлін. – Ох, яка я рада, що ти повернувся!

– Біда в тому, – посміхаючись, продовжив Ковпервуд, – що місця оці не видаються мені настільки ж багатообіцяючими, як Чикаго. Доведеться нам, мабуть, оселитися в цьому місті. Правда, частину капіталу я розмістив у Фарго. Отже, час від часу доведеться навідуватися і туди, але базуватимемося будемо все ж таки в Чикаго. Не хочу нікуди більше їздити сам. Мені це набридло, – він стиснув руку дівчини. – Якщо нам не вдасться незабаром домогтися розлучення, я просто представлю тебе в світі як свою дружину, і край.

– А від Стеджера досі немає звісток? – спитала Ейлін.

Стеджер, адвокат Френка, домагався у пані Ковпервуд згоди на розлучення.

– Ні, жодного слова.

– Погана ознака, чи не так? – зітхнула Ейлін.

– Нічого, не засмучуйся. Могло бути й гірше.

Френкові згадалися дні, проведені у філадельфійській в'язниці, й Ейлін подумала про те ж. Потім він почав розповідати їй про Чикаго, і вони вирішили за першої ж нагоди переселитися туди, у це західне місто.

Про подальші події в житті Ковпервуда розповімо коротко. Минуло близько трьох років, перш ніж він, залагодивши, нарешті, всі свої справи у Філадельфії, остаточно переселився в Чикаго. Ці роки були заповнені поїздками зі східних штатів у західні і назад. Спочатку Ковпервуд був головним чином у Чикаго, але потім став усе частіше навідуватися у Фарго, де Волтер Велплі, його секретар, керував розбудовою торгового кварталу, прокладанням лінії міської залізниці й організацією ярмарку. Всі ці різноманітні справи об'єднувалися в одному підприємстві, названому «Будівельною та транспортною компанією», на чолі якої стояв Френк Алджернон Ковпервуд. На пана Гарпера Стеджера, філадельфійського представник Ковпервуда, було покладено складання контрактів.

Оселившись на якийсь час у Чикаго, Френк зняв номер у готелі «Тремонт», обмежуючись поки що, з огляду на невизначене становище Ейлін, лише короткими діловими зустрічами з тими впливовими особами, з котрими він познайомився, коли приїжджав уперше. Він уважно придивлявся до біржових маклерів Чикаго, підшукуючи впливового партнера, котрий уже має свою контору, людину не надто вибагливу та честолюбну, котра погодиться посвятити його в справи чиказької біржі й її очільників, і ввів би в курс місцевого ділового життя. Якось прямуючи у Фарго, Ковпервуд узяв із собою Ейлін, і вона зверхньо, з безтурботною та змученою міною дивилася на молоде місто, що стрімко розбудовується.

– Ні, ти тільки поглянь, Френку! – вигукнула Ейлін, побачивши просту дерев'яну будівлю чотириповерхового готелю.

Довга, непоказна вулиця в торговому кварталі, де склади цегли понуро перемижувалися зі складами лісоматеріалів, справила на неї гнітюче враження. Не кращими були й інші частини міста. Уздовж небрукованих вулиць зяяли порожнечі каркаси недобудованих будинків.

– Невже ти всерйоз думав оселитися тут? – Ейлін, виряджена, як завжди, напоказ, пихата, самовпевнена, в модному барвистому костюмі, дивно контрастувала зі стурбованими, суворими, байдужими до своєї зовнішності жителями цього міста.

Ейлін дивувалася, де ж вона покаже весь свій блиск, коли нарешті проб'є її година? Припустімо навіть, що Френк страшенно розбагатіє, стане куди заможнішим, ніж був колись. Яка їй від цього користь тут? У Філадельфії до свого банкрутства, коли ніхто ще не підозрював про її зв'язки з ним, її коханий почав було влаштовувати блискучі прийоми. Якби вона була в той

час його дружиною, її б з відкритими обіймами прийняв філадельфійський вищий світ. Але тут, в цьому містечку... Боже милий! Ейлін із огидою зморщила свій гарненький носик.

– Яка огидна діра! – більше у неї не знайшлося що сказати про наймолодше, найкипучіше місто Заходу.

Зате Чикаго, з його гучним і з кожним днем усе метушливішим життям, припало їй до душі. Ковпервуд, хоча і був цілком поглинутий своїми фінансовими махінаціями, все ж не забував і про Ейлін. Він дбав про те, щоб його кохана не нудьгувала на самоті. Просив її їздити по крамницях і купувати все, що заманеться, а потім розповідати, що вона бачила. Й Ейлін робила це з превеликим задоволенням – розїжджала містом у відкритому екіпажі, чепурна, вродлива, в крислатому коричневому капелюсі, що вигідно відтіняв її біло-рожеву шкіру та руде золото волосся. Іноді вечорами Ковпервуд возив її на шпацір головними вулицями міста. Коли Ейлін уперше побачила простори та багатство Прері-авеню, Норс-Шор-драйв, Мічиган-авеню і нові, оточені зеленими газонами особняки на бульварі Ешленд, вона точно так само, як і її коханий, відчула, що по жилах у неї пробіг вогонь, – мрії, надії, дерзання цього міста запалили її кров. Усі ці розкішні палаци були відбудовані зовсім нещодавно. Там усі верховоди Чикаго, котрі, як і її Френк, лише нещодавно стали багатіями. Ейлін начебто навіть забула про те, що вона – ще не дружина Ковпервуда, і почувалася його законною половиною. Вулиці облямовані гарними тротуарами з жовтуватого-коричневих плит, обсажені молодими деревцями. Зелені, гладенько підстрижені газони. Сірі, посипані скрипучою галькою дороги. Мереживні фіранки у вікнах ледь хитав червневий вітерець, вони були захищені від сонця строкатими полотняними маркізами. Все це хвилювало уяву Ейлін. Якось вони їздили берегом озера, і вона, задивившись на молочно-блакитну із зеленуватим відливом воду, на чайок, вітрила, що біліють віддалік, і нові ошатні будинки вздовж берега, мріяла про те, що колись стане господинею одного з таких чудових особняків. О, як поважно буде вона триматися тоді, як розкішно одягатися! Вони побудують собі шикарний будинок, в сто разів краший за той, що був у Френка у Філадельфії. Будинок-палац, із розкішною бальною залою та величезною їдальнею. І вони з Френком будуть давати в ньому бали й обіди і як рівні серед рівних приймати у себе всіх чиказьких багатіїв!

– Як гадаєш, Френку, буде у нас колись такий же гарний будинок? – спитала вона, знемагаючи від задрощів.

– Ось послухай, що я надумав, – розповідав Ковпервуд. – Якщо тобі подобається цей район, то купимо ділянку на Мічиган-авеню, але будуватися ще не будемо. Однак шойно в Чикаго у мене з'являться міцні зв'язки й я зважу, чим мені тут зайнятися, ми побудуємо собі прекрасний будинок, не турбуйся. Насамперед потрібно залагодити цю справу з розлученням і тоді вже починати нове життя. А до того часу, якщо хочемо влаштуватися тут, краще не привертати до себе уваги. Погоджувешся зі мною?

Час наближався до шостої години, сліпучий літній день ще не почав згасати, але спека спала, тінь від будинків на західній стороні вулиці лягла на бруківку, і повітря було тепле й ароматне, як підігріте вино. Дорогою довгою вервечкою котилися чепурні екіпажі – їзда була улюбленою втіхою чиказького «світу», а для багатьох – чи не єдиною можливістю похизуватися своїми статками (соціальні прошарки міста визначилися ще не достатньо чітко).

У побрязкуванні упряжі – металевої, срібної і навіть із накладним золотом – чувся голос успіху або сподівання на успіх. З цієї вулиці, однієї з головних артерій міста, – Віа Аппія, його південної частини, поспішали додому з ділових кварталів, фабрик і контор завзяті мисливці за наживою. Багаті городяни лише зрідка зустрічалися один із одним на діловому ґрунті, обмінювалися люб'язними поклонами. Пишно одягнені дами та молоді фертики, доньки та сини чиказьких багатіїв, або їхні красуні-дружини в кабріолетах, візках і новомодних ландо прямували з ділової частини міста, щоб відвезти додому чоловіків чи батьків, друзів чи родичів, котрі потомилися за копіткий день. Тут панувала атмосфера успіху, надій, безпечності та того

самозаспокоєння, що породжується матеріальними благами, володінням ними. Слухняні випещені чистокровні рисаки проносилися, обганяючи один одного, довгою, широкою, облямованою газонами вулицею, повз розкішні особняки, самовдоволених чваньків, котрі виставляють напоказ своє багатство.

– О-о! – вигукнула Ейлін, побачивши всіх цих сильних, впевнених у собі чоловіків, вродливих жінок, елегантних паничів і привабливих панночок, усміхнених, веселих, котрі обмінюються поклонами, – всього цього дивного і, як їй здавалося, такого романтичного світу. – Я б хотіла жити в Чикаго. Мені здається, що тут навіть краще, ніж у Філадельфії.

При згадці про місто, де він, незважаючи на всю свою спритність, зазнав краху, Ковпервуд міцно стиснув зуби, і його випещені вусики, здавалося, набули ще зухвалішого вигляду. Пара коней, якою він правив, була таки незрівнянна – тонконогі, нервові тварини, розпещені та примхливі. Френк терпіти не міг жалюгідних непородистих шкапин. Коли він правив, тримаючись дуже прямо, в ньому можна було впізнати знавця та любителя коней, а його зосереджена енергія наче передавалася тваринам.

Ейлін сиділа поруч із чоловіком, також горда, пихата та самовдоволена.

– Правда, гарна? – зауважила одна з дам, коли фіакр Ковпервуда порівнявся з її екіпажем.

«Що за красуня!» – думали чоловіки, а декотрі навіть висловлювали цю думку вголос.

– Бачила цю жінку? – захоплено спитав один підліток у своєї сестри.

– Будь спокійна, Ейлін, – сказав Ковпервуд із такою залізною рішучістю, що не допускає і думки про поразку, – ми також знайдемо своє місце тут. Вір мені, у тебе в Чикаго буде все, що забажаєш, і навіть більше.

Усе його єство в цю мить, здавалося, випромінювало енергію, і вона, немов електричний струм, передавалася від кінчиків його пальців через віжки коням, змушуючи їх бігти щораз швидше. Коні хвилювалися і пирхали, закидаючи голови.

В Ейлін аж груди розпирало від бажань, надій і марнославства, що охоплювали її. О, хутчіше б стати пані Френк Алджернон Ковпервуд, господинею розкішного особняка тут, у Чикаго! Розсилати запрошення, якими ніхто не посміє знехтувати, запрошеннями, рівносильними наказам!

«Ех, якби... – зітхнула вона про себе. – Якби все це вже збулося... Скоріше б!»

Так життя, звівши людину на вершину благополуччя, і там продовжує дражнити й мучити її. Попереду завжди залишається щось недосяжне, велика спокуса та вічна невдоволеність. О, життя, надії, юні роки! Мрії крилаті! Все згине без сліду.

3. «Пітер Лафлін і К^О»

Компаньйон, котрого нарешті підшукав собі Ковпервуд в особі досвідченого старого маклера Торгової палати Пітера Лафліна, не залишав бажати нічого кращого.

Лафлін, довгий, мов жердина, сухорлявий старий, більшу частину життя провів у Чикаго, де він з'явився ще зовсім хлопчиськом зі штату Міссурі. Це був типовий чиказький маклер старої школи, дуже нагадував обличчям покійного президента Ендрю Джексона, і такий же довготелесий, як Генрі Клей, Деві Крокет і «Довгий Джон» Вентворт.

Ковпервуда з юності чомусь захоплювали диваки, та й вони горнулися до нього. За бажання він міг пристосуватися до будь-якої людини, навіть якщо вона вирізнялася надмірною дивакуватістю. В часи своїх перших паломництв на Ла-Саль-стріт Френк рознюхував на біржі про кращих агентів і, бажаючи до них придивитися, давав їм різні дрібні доручення. Таким чином він натрапив якось на Пітера Лафліна, комісонера з продажу пшениці та кукурудзи. У старигана була власна невелика контора неподалік від біржі. Він спекулював зерном і акціями східних залізниць і виконував подібні операції за дорученнями своїх клієнтів. Лафлін, кмітливий, скупуватий американець, предки якого, ймовірно, були вихідцями з Шотландії, володів усіма типово американськими недоліками: він був неотесаний, брутальний, любив лихословити і жував тютюн. Ковпервуд із першого ж погляду зрозумів, що Лафлін має бути в курсі справ усіх хоча б трохи відомих чиказьких комерсантів і що вже тільки через це старий для нього – знахідка. Крім того, по всьому було видно, що людина він прямодушна, скромна, невибаглива, – а ці якості Ковпервуд цінував у компаньйонах понад усе.

За останні три роки Лафліну двічі дуже не пощастило, коли він намагався особисто організувати «корнери». Тому на біржі склалася думка, що маклер боїться, простіше кажучи, став боягузом. «Ось такий мені і потрібен!» – вирішив Френк і одного ранку вирушив до Лафліна, щоб відкрити у нього невеликий рахунок.

Входячи в його простору, але запущену і пропилену контору, Ковпервуд почув, як старий пояснював зовсім ще юному і надзвичайно зосередженому та похмурому на вигляд клерку – на рідкість невідповідному помічнику для Пітера Лафліна:

– Сьогодні, Генрі, візьмеш мені акціів Пітсбург-Ірі.

Помітивши Ковпервуда, котрий стояв у дверях, Лафлін повернувся до відвідувача:

– Чим можу служити?

«Він каже “акціів”. Непогано! – подумав Ковпервуд і посміхнувся. – Стариган починає мені подобатися».

Френк представився як приїжджий із Філадельфії і сказав, що цікавиться чиказькими підприємствами, охоче купить якісь надійні папери, що мають шанси на підвищення, але особливо хотів би придбати контрольний пакет якоїсь компанії – переважно підприємств громадського ужитку, розмах діяльності яких із ростом міста буде, безсумнівно, розширюватися.

Літній Лафлін, йому вже стукнуло шістдесят, член Торгової палати та власник капіталу в тисяч двісті щонайменше, з цікавістю поглянув на Ковпервуда.

– Якби ви, пане, заявилися сюди так років із десять чи п'ятнадцять тому, вам легко було б вступити в будь-яку справу. Тут і газові спілки засновували – їх прибрали до рук ті спритники Отвей і Аперсон, – тут і конку тоді проводили. Я сам напоумив Еді Паркінсона взятися за будівництво лінії на Північній Стейт-стріт, довів йому, що на ній можна купу грошей заробити. Він мені пообіцяв тоді пачку акціів, якщо справа вигорить, та так нічого і не дав. Я, втім, на це й не сподівався, – розсудливо додав він і покосився на Ковпервуда. – Я – стріляний горобець, мене на полові не проведеш. А тепер і його самого звідти витіснили. Згряя Майкла та Кеннеді обдерла його, як липку. Так, роцків десять-п'ятнадцять тому можна було хутко конку

до рук прибрати. А зараз і думати годі. Зараз акції продаються по сто шістдесят доларів кожна. Ось так, паничу!

Френк люб'язно посміхнувся.

– Одразу видно, пане Лафлін, що ви вже давно на біржі Чикаго. Ви добре обізнані навіть про те, що тут відбувалося десятки років тому.

– Зі самого тисяча вісімсот п'ятдесят другого року, пане, – відказав старий.

Густе жорстке волосся стирчало у нього над чолом на зразок півнячого гребеня. Довге та гостре підборіддя сильно видавалося вперед назустріч великому з горбинкою носу. Вилиці різко виступали над запалими та жовтими, як пергамент, щоками. А очі були пильні та пронизливі, як у рисі.

– Чесно кажучи, пане Лафлін, – вів далі Ковпервуд, – головна мета мого приїзду в Чикаго – підшукати собі компаньйона. Я сам займаюся банківськими та маклерським операціями на Сході. У мене є власна фірма в Філадельфії, я – член нью-йоркської та філадельфійської фондових бірж. Є у мене певні справи і в Фарго. Будь-яка банкірська контора дасть вам вичерпну інформацію про мене. Ви – член тутешньої Торгової палати і, цілком імовірно, ведете операції на нью-йоркській і філадельфійській біржах. Нова фірма, якщо тільки забажаєте увійти зі мною в спілку, могла б займатися всім цим тут, безпосередньо на місці. У Чикаго я – людина нова, але маю певний капітал і взагалі думаю тут облаштуватися. Не погодитесь ви стати моїм партнером? Ми, мабуть, уживемося в одній конторі, як гадаєте?

Коли Ковпервуд хотів комусь сподобатися, він мав звичку поєднувати долоні та постукувати кінчиками пальців один об інший. При цьому чоловік усміхався, точніше сказати, сявав усмішкою – стільки тепла й напускної приязні світилося в його очах.

А Пітер Лафлін на старість почав перейматися своєю самотністю і дуже бажав, аби хтось прийшов до нього з такою пропозицією. Так і не зважившись довірити жодній жінці турботу про свою настільки своєрідну персону, він залишився неодруженим. Жінок він не розумів, усі його взаємини з ними обмежувалися ницою та жалюгідною розпустою, що купується за гроші. А на такі витрати Лафлін ніколи не був особливо щедрим. Жив він у західній частині міста на Гаррісон-стрит, займав три крихітні кімнатки і, траплялося, сам варив собі їсти. Єдиним його другом і товаришем був маленький спанієль, невибаглива та віддана тваринка, сучка на прізвисько Дженні, що завжди спала у нього в ногах. Дженні була дуже тямущою, лагідною та слухняною. Весь день вона терпляче просиджувала в конторі, чекаючи старого, а ввечері вони разом вирушали додому. Лафлін розмовляв зі своїм спанієлем зовсім як із людиною – часом навіть дуже відверто, вважаючи за відповіді відданий погляд собачих очей і виляння хвостом. Він не любив довго ніжитися в ліжку і зазвичай вставав годині о п'ятій, а то і четвертій ранку, натягував на себе штани (ванну він уже давно відвик приймати, приурочивши миття до стрижки в перукарні) і починав розмову з Дженні.

– Уставай, Дженні, – закликав він. – Час підійматися. Зараз ми з тобою зваримо кави і сядемо снідати. Гадаєш, я не бачу, що ти давно прокинулася і тільки прикидаєшся, наче спиш? Вставай, годі валятися. Не пізніше за мене вчора лягла.

А Дженні розчулено косувала на нього, постукувала хвостиком по ліжку і трохи ворушила вухом. Коли ж Лафлін був зовсім готовий – вмитий, одягнений, його стара скручена в мотузку краватка пов'язана вільним і зручним вузлом, а волосся ретельно зачесане догори, Дженні стрімко зіскакувала з ліжка і заходила бурхливо стрибати по кімнаті, немов кажучи: «Дивись, як я швидко».

– Ну, звісно, – удавано бурчав Лафлін. – Завжди остання. Хоч би раз ти, Дженні, піднялася першою. Так ні, нехай, мовляв, дідуган спочатку встане.

У сильні холоди, коли залякали вуха та пальці, а колеса конки пронизливо вищали на поворотах, Лафлін, одягнувши заношене драпове пальто старовинного крою та насунувши на брови шапку, садював Дженні в темно-зелений мішок, де вже лежала пачка акцій, які становили

на цей день предмет його роздумів і турбот, і їхав у місто. Інакше Дженні не впустили б у вагон. Але зазвичай стариган ішов пішки зі своїм песиком: прогулянка давала йому задоволення. В контору він приходив рано, о пів на восьму чи о восьмій, хоча робота починалася тільки з дев'ятої, і просиджував там до п'ятої години вечора. Якщо відвідувачів не було, він читав газети або щось собі обчислював і підраховував, а інколи, свиснувши Дженні, йшов шпацірувати або заходив до когось зі знайомих підприємців. Біржа, контора, вулиця, відпочинок удома та вечірня газета – ось усе, чим він жив. Театр, книги, картини, музика його не цікавили взагалі, а жінки цікавили тільки дуже однобічно. Обмеженість кругозору цього чоловіка була настільки очевидною, що для такого шанувальника диваків, як Ковпервуд, він справді був знахідкою. Але Френк тільки користувався слабкостями таких людей, – вникати в їхнє душевне життя йому було ніколи.

Як Ковпервуд і припускав, Лафлін був чудово обізнаний у всьому, що стосувалося фінансового життя Чикаго, махлярів та угод, вигідних комбінацій, можливостей вкладення капіталу, а те, чого стариган не знав, як завжди потім виявлялося, і знати не було варто. Природжений комерсант, він, однак, був цілковито позбавлений організаторських та адміністративних здібностей і тому не міг витягти для себе жодної користі з власних знань і досвіду. До зисків і збитків Лафлін ставився з холодним серцем. Утративши гроші, він тільки клацав пальцями і повторював: «Ет, дідько, не треба було мені вплутуватися!» А залишившись у виграші або твердо розраховуючи на такий, блаженно посміхався, жував тютюн і в розпалі торгу раптом зауважував: «Поспішайте, хлопці! Користайтесь з нагоди!» Його важко було втягнути у якусь дрібну біржову спекуляцію. Він вигравав і втрачав, тільки коли гра була крупною і йшла у відкриття, або коли він проводив якусь хитрющу комбінацію власного винаходу.

Ковпервуд і Лафлін згоди дійшли не відразу, хоча загалом доволі швидко. Дідуган хотів гарненько подумати, незважаючи на те, що молодик сподобався йому з першого погляду. Власне кажучи, вже з самого початку було ясно, що він стане жертвою і слухняним знаряддям Френка. Вони зустрічалися день у день і обмізковували подробиці угоди, поки, нарешті, Лафлін, вірний своїй природі, не зажадав собі рівної частки в справі.

– Ну, годі! Я ж знаю, що ви це говорите несерйозно, Лафліне, – м'яко зауважив Ковпервуд.

Розмова відбувалася в кабінеті Лафліна наприкінці ділового дня, і старий із захватом жував тютюн, відчуваючи, що йому сьогодні треба буде розв'язати вельми цікаве завдання.

– У мене місце на нью-йоркській біржі, – продовжував Френк, – воно одне вже коштує сорок тисяч доларів. Потім є ще місце на філадельфійській, яке цінується вище, ніж ваше тут. Це, як ви самі розумієте, основний актив фірми. Вона буде оформлена на ваше ім'я. Але я не стану скупитися. Замість третини, яка вам по совісті належить, я дам вам сорок дев'ять відсотків, і фірму назвемо «Пітер Лафлін і К^о». Ви мені подобається, я впевнений, що ви будете мені дуже корисні. Не турбуйтеся, зі мною ви заробите більше, ніж заробляли без мене. Я міг би, природно, знайти собі компаньйона серед цих молодих шалапутів на біржі, але не хочу. Словом, вирішуйте, і ми негайно беремося до праці.

Лафлін був надзвичайно задоволений тим, що Ковпервуд захотів взяти його в компаньйони. Стариган останнім часом усе частіше помічав, що молоде покоління маклерів – ці вичепурені самовдоволені вітрогони – дивляться на нього, як на старого дивака, котрий з'їхав із глузду. А тут – сміливий, енергійний, молодий функціонер зі східних штатів, років на двадцять молодший за нього і не менше, а більш спритний, ніж він, як боязко подумав Лафлін, пропонує йому ділову співпрацю. Крім цього, Ковпервуд був настільки наповнений енергією, настільки впевнений у собі і такий наполегливий, що на дідугана немов війнуло весною.

– Та я за ім'ям не дуже й женуся, – відказав Лафлін. – Це як собі хочете. Але якщо вам віддати п'ятдесят один відсоток, то господарем справи будете ви. Ну гаразд, я людина поступлива, сперечатися не стану. Я свого також не втрачу.

– Отже, вирішено! Тільки приміщення доведеться змінити, пане Лафлін. Тут у вас аж надто похмуро.

– А це вже залежить лише від вас, пане Ковпервуд. Мені байдуже. Змінити – то й змінити.

Через тиждень усі формальності були залагоджені, а ще через два тижні над дверима розкішного приміщення на нижньому поверсі будинку на розі вулиць Ла-Саль і Медісон, у самому центрі ділової частини міста, з'явилася вивіска: «Пітер Лафлін і К^о, хліботоргівельна та комісійна контора».

– Ось і збагни того старого Лафліна! – зауважив один маклер іншому, прочитавши назву фірми на важких бронзових дощечках, прибитих по обидва боки дверей, що виходили на ріг, та обводячи поглядом величезні дзеркальні вікна. – Я думав, старий зовсім на пси зійшов, а він дивися як розвернувся. Хто ж цей його партнер?

– Не знаю. Кажуть, якийсь зайда зі східних штатів.

– У гору пішов, нічого не скажеш. Які вікна поставив!

Так почалася фінансова кар'єра Френка Алджернона Ковпервуда в Чикаго.

5. Про справи родинні

Той, хто вважає, що Ковпервуд діяв поспішно чи необачно, вступаючи в компанію з Лафліном, погано розуміє тверезу та розважливу природу цього чоловіка. За тринадцять місяців, проведених у філадельфійській в'язниці, Френк мав час як годиться про все зважити, перевірити свої погляди на життя, на те, кому належиться панувати в суспільстві, і раз назавжди обрати собі лінію поведінки. Він може, має і буде панувати сам-один. Нікому і за жодних обставин він не дозволить розпоряджатися собою й якщо іноді і опуститься до прохання, то прохачем не стане ніколи! Доволі того, що він уже раз жорстоко поплатився, зв'язавшись у Філадельфії зі Стінером. Він на голову вищий за всіх цих бездарних і боягузливих фінансистів і махлярів, і зуміє це довести. Люди мають обернутися навколо нього, як планети навколо Сонця.

Коли в Філадельфії перед ним зачинилися усі двері, чоловік зрозумів, що, з точки зору так званого добірного товариства, репутація його забруднена, і невідомо, чи вдасться йому хоч колись її поновити. Міркуючи про це мимохідь, він дійшов висновку, що треба шукати собі союзників не серед багатой та впливової верхівки, просякнutoї духом кастовості та снобізму, а серед початківців, талановитих фінансистів, котрі тільки-но вибилися або ще вибиваються в люди і не мають надії потрапити у вищий світ. Таких було чимало. А якщо йому пощастить і він доб'ється фінансової могутності, тоді вже можна буде диктувати свою волю суспільству. Індивідуаліст до мозку кісток, котрий не хоче рахуватися ні з ким і ні з чим, Ковпервуд був далеким від справжнього демократизму, а разом із цим люди з народу були ближчі його серцю, ніж представники привілейованого класу, і він краще розумів їх. Цим, можливо, і пояснювалося почасти те, що Френк узяв собі в компаньйони такого самобутнього та дивакуватого чоловіка, як Пітер Лафлін. Він вибрав його, як вибирає хірург, приступаючи до операції, потрібний йому інструмент. І тепер старому Лафліну при всій його прозорливості належало бути всього лише знаряддям у спритних і сильних руках Ковпервуда, простим виконавцем задумів іншого, на рідкість спритного та гнучкого розуму. До пори до часу Ковпервуда цілком влаштувало працювати під маркою фірми «Пітер Лафлін і Ко». Це дозволяло, не привертаючи до себе уваги, в тиші обмірковувати та розробити два-три майстерних ходи, за допомогою яких він сподівався утвердитися в діловому світі Чикаго.

Однак для успіху фінансової кар'єри Ковпервуда та світської кар'єри його і Ейлін у новому місті необхідно було перш за все домогтися розлучення. Гарпер Стеджер, адвокат Френка, зі шкіри пнувся, намагаючись здобути прихильність пані Ковпервуд, котра так само мало довіряла адвокатам, як і своєму верткому чоловікові. Тепер це була суха, строга, доволі безбарвна дама, котра зберегла, проте, сліди колишньої, дещо збляклої краси і свого часу полонила Френка. Тонкі зморшки залягли у неї навколо очей, носа та рота. На обличчі її завжди були написані осуд, покірність долі, усвідомлення своєї приреченості й образа.

Вкражливо-люб'язний Стеджер, котрий ледачою своєю грацією нагадував манери ситого kota, що неквапливо підстерігає мишу, якнайкраще підходив для призначеної йому ролі. Навряд чи деінде знайшовся б інший підступніший і безпринципніший чолов'яга. Здавалося, його заповіддю було: промовляй м'яко, іди нечутно.

– Моя люба пані Ковпервуд, – переконував він свою жертву, сидячи котрогось весняного вечора в скромній вітальні її помешкання в західній частині Філадельфії. – Мені нема потреби вам казати, що чоловік ваш – неабияка особистість і що боротися з ним – марна справа. Він багато в чому перед вами винен, не заперечую, дуже багато в чому, – при цих словах пані Ковпервуд нетерпляче стонула плечима, – але мені здається, ви занадто вимогливі до нього. Ви ж знаєте, що за людина ваш чоловік, – Стеджер безпорадно розвів своїми тонкими, пещеними руками, – силою його ні до чого не змусиш. Це – особистість виняткова, пані Ковпервуд.

Людина посередня, переживши стільки, скільки пережив він, ніколи не змогла б так стрімко піднятися. Послухайте дружню пораду: відпустіть його на всі чотири сторони! Дайте йому розлучення. Він готовий забезпечити вас і дітей, він щиро цього прагне. Я впевнений, що він подбає про їхнє майбутнє. Але його дратує ваше небажання юридично оформити розрив. І якщо ви станете наполягати, то боюся, що справа може бути передана до суду. Так ось, поки до цього не дійшло, мені б щиро хотілося досягти прийнятної для вас угоди. Ви знаєте, як засмутила мене вся ця історія, й я не перестаю шкодувати про те, що трапилося.

Тут пан Стеджер із скорботним виглядом закотив очі, немов жалкуючи про те, що все настільки мінливе і непостійне в цьому світі.

Пані Ковпервуд терпляче – в'ятнадцяте чи навіть удвадцяте – вислухала його. Френка все одно не повернеш. Стеджер ставиться до неї не гірше і не краще за будь-якого іншого адвоката. До того ж він такий ввічливий та уважний. Незважаючи на його макіавеллівський факх, пані Ковпервуд готова була повірити цьому правнику. А Стеджер м'яко, обережно продовжував викладати все нові і нові аргументи. Нарешті – а це були двадцять перші його відвідини – він зі засмученим виглядом повідомив їй, що Ковпервуд вирішив припинити оплату її рахунків і зняти із себе всі матеріальні зобов'язання, поки суд не визначить, скільки він має їй виплатити. Сам же Стеджер відмовляється від подальшого ведення цієї справи. Пані Ковпервуд зрозуміла, що настав час поступитися, і виставила свої умови. Якщо чоловік виділить їй і дітям двісті тисяч доларів (такою була пропозиція самого Ковпервуда), а в майбутньому, коли підросне їхній єдиний син Френк, прилаштує його до якоїсь справи, – вона згодна.

Пані Ковпервуд йшла на розлучення дуже неохоче. Що не кажи, але це означало перемену Ейлін Батлер. Утім, ця огидна жінка навіки згасьблена. Після скандалу в Філадельфії її ніхто і на поріг не пустить. Ліліан підписала складений Стеджером документ, і завдяки старанням цього медоточивого джентльмена місцевий суд швидко та без зайвого розголосу розглянув справу. А через півтора місяця три філадельфійські газети коротко повідомили про розірвання шлюбу. Прочитавши ці кілька рядків, пані Ковпервуд навіть здивувалася, що преса приділила так мало уваги цій події. Вона побоювалася, що їхнє розлучення наробить багато галасу. Ліліан і не підозрювала, скільки спритності проявив меткий адвокат її чоловіка, щоб задобрити пресу та правосуддя. Коли Френк в один зі своїх приїздів у Чикаго, переглядаючи філадельфійські газети, прочитав ті самі кілька рядків, у нього вирвалося зітхання полегшення. Нарешті! Тепер він одружується з Ейлін. Він тут же послав їй вітальну телеграму, зміст якої могла зрозуміти тільки вона. Коли жінка прочитала послання, то аж затремтіла від радощів. Отже, скоро вона стане законною дружиною Френка Алджернона Ковпервуда, новоявленого чиказького фінансиста, і тоді...

– Невже це правда? Нарешті я буду пані Ковпервуд! Яке щастя! – твердила вона, читаючи та переречитуючи телеграму.

А пані Френк Алджернон Ковпервуд номер перший, згадуючи все – зраду чоловіка, його банкрутство, тюремне ув'язнення, карколомну операцію, яку він провів у момент краху «Джея Кука і Ко», та його теперішні фінансові успіхи, дивувалася, чому так дивно влаштоване життя. Адже є ж Бог на світі! У Біблії про це написано чорним по білому. І чоловік її, при всіх своїх вадах, не такий уже й поганий, він добре забезпечив сім'ю, і діти його люблять. І вже, певна річ, коли його запроторили у в'язницю, він був не гіршим за багатьох інших, котрі розгулювали на волі. Але його засудили. Жінка жаліла свого чоловіка і завжди буде жаліти. Він – розумний, хоча й безсердечний. Чому ж усе так вийшло? Ні, в усьому винна ця бридка, порожня, пихата Ейлін Батлер! Вона його спокусилася, а тепер, звісно, одружує на собі. Але Ісус її покарає. Неодмінно покарає. І пані Ковпервуд по неділях стала ходити до церкви, намагаючись вірити, що, як би там не було, а все в цьому світі виходить на краще.

6. Ейлін сходить на престол

Того дня, коли Ковпервуд та Ейлін одружилися, для здійснення церемонії вони зійшли з потяга в глухому містечку Дальтон, не доїжджаючи до Пітсбурга, він сказав їй:

– Зрозумій, кохана, ми з тобою починаємо тепер зовсім нове життя. А як воно обернеться – залежить тільки від нас самих. Гадаю, що на перших порах у Чикаго нам краще триматися скромніше. Де з ким ми, безперечно, будемо зустрічатися. Це – неминуче. Едісони, наприклад, давно хочуть познайомитися з тобою, я і так занадто довго відкладав цю зустріч. Але вважаю, що дуже розширювати коло знайомств наразі не варто. Почнуться розпитування, розмови. Краще трохи потерпіти, а тим часом побудувати собі хороший будинок, який не доведеться потім перебудовувати. Навесні, якщо все складеться добре, поїдемо в Європу, подивимося, як там будуються, і, може, запозичимо якусь ідею. Хочу, щоб у нашому будинку була велика картинна галерея. До слова, будемо підшукувати під час мандрівки цікаві полотна й антикварні речі.

Ейлін одразу ж загорілася цією ідеєю.

– Ти просто дивовижний, Френку! – захоплено вирвалося в неї. – Ти завжди прагнеш отримати все, чого бажаєш!

– Ну, припустімо, не завжди, – заперечив він, – іноді одного бажання замало. Багато що, Ейлін, залежить і від удачі.

Вона стояла перед ним, поклавши, як часто це робила, свої пещені, оздоблені персями руки йому на плечі, і дивилася не відриваючись у його холодні світлі очі. Інший чоловік, настільки ж верткий, як Ковпервуд, але менш сильний і владний, не витримав би цього допитливого погляду. Але Френк на цікавість і недовіру оточуючих відповідав такою позірною щирістю та дитячою простодушністю, що відразу ж усіх обеззброював. Пояснювалося це тим, що він вірив у себе, тільки в себе, і тому мав сміливість не зважати на думки інших. Ейлін дивувалася йому, але розгадати не могла.

– Знаєш, Френку, ти схожий на тигра, – зауважила вона, – або на величезного страшного лева. У-у-у, боюся тебе!

Він жартівливо ущипнув її за щоку й усміхнувся. «Бідолаха Ейлін, – подумав він. – Де їй розгадати його, якщо він сам для себе – загадка».

Одразу ж після шлюбної церемонії Ковпервуд та Ейлін поїхали в Чикаго, де на перших порах зайняли один із найкращих номерів у готелі «Тремонт». Небавом вони почули, що на розі Двадцять третьої вулиці та Мічиган-авеню здається на один-два сезони невеликий особняк із повною обстановкою і навіть із власним виїздом. Вони негайно підписали контракт, найняли дворецького, прислугу й обзавелися всім, що потрібно для «гарного будинку». Та не для того, щоб повести наступ на чиказьке вище товариство, це Ковпервуд вважав передчасним і наразі нерозумним, а просто з обов'язку ввічливості.

Він запросив Едісона і ще двох-трьох, хто, на його глибоке переконання, не відмовляться прийти: голову правління «Чиказької північно-західної залізниці» Александра Рембо з дружиною й архітектора Тейлора Лорда. До останнього Френк незадовго перед тим звертався за порадою і визнав, що той – людина доволі світська. Лорд, як і Едісон, був прийнятий у товаристві, але великої ваги там не мав.

Чи варто казати, що Ковпервуд усе передбачив і влаштував якнайкраще. Сірий кам'яний особнячок, який він зняв, був чарівним. Гранітні сходи з фігурними поручнями вели до широких парадних дверей, розташованих в арці. Завдяки вдалому поєднанню кольорового скла у вестибюль проникало приємне м'яке світло. Будинок, на щастя, був обставлений із великим смаком. Турботу про меню обіду та сервірування столу Ковпервуд поклав на одного з найкращих рестораторів, тож Ейлін залишалася лише одягтися і чекати гостей.

– Ти сама розумієш, – сказав їй Ковпервуд уранці, збираючись їхати до себе в контору, – як мені хочеться, дитинко, щоб ти сьогодні була особливо гарна. Тобі необхідно сподобатися Едісонові та Рембо.

Цього натяку для Ейлін було більш ніж достатньо, а втім, і його, мабуть, потрібно не було. Після приїзду в Чикаго вона підшукала собі камеристку-француженку. І хоча Ейлін привезла із собою з Філадельфії цілу купу одягу, вона все ж таки замовила у найкращої та найдоржчої чиказької кравчині, Терези Донован, ще кілька вечірніх суконь. Тільки напередодні їй принесли зелене мереживне плаття зі золотисто-жовтою шовковою накидкою, що дивовижно гармоніювала з її волоссям кольору червоного золота і молочно-білими плечима та шиєю. У день обіду будуар Ейлін був буквально завалений шовками, мереживом, білизною, гребенями, косметикою, коштовностями – словом, усім, до чого вдається жінка, щоб здаватися чарівною. Для Ейлін підбір гарнітуру завжди був пов'язаний зі справжніми творчими муками. Нею опанувала бурхлива енергія, занепокоєння, вона гарячково метушилася, так що її камеристка Фадетта ледве встигала за господинею. Прийнявши ванну, Ейлін – струнка, білошкіра Венера – хутко одягла шовкову білизну, панчохи та черевички і приступила до зачіски. Фадетта зробила свою пропозицію:

– Не могли б ви, мадам, випробувати нову зачіску, яку я нещодавно бачила?

Мадам не заперечувала. Вони обидві почали укладати важкі пасма, що відливали золотом, то одним, то іншим способом, але чомусь усе виходило не так, як хотіла Ейлін. Спробували було заплести коси, але й від цієї думки довелося відмовитися. Нарешті на чоло були спущені два пишних валики, підхоплені перехресними темно-зеленими стрічками, які посередині скріплювала діамантова зірка. Ейлін у прозорому, облямованому мереживами пеньюарі з рожевого шовку підійшла до дзеркала і довго уважно себе розглядала.

– Добре, – сказала вона нарешті, повертаючи голову то в один, то в інший бік.

Тепер настала черга сукні від Терези Донован. Вона ковзала і шаруділа в руках. Одягаючи плаття, Ейлін сумнівалася, чи воно буде їй личити. Фадетта метушилася, пораючись із незліченними застібками та припасовуючи сукню до корсажу та вирівнюючи на плечах.

– О, мадам, *charmant!*² – вигукнула вона, коли все було готово. – Це так пасує до вашого волосся. І так пишно, багато тут, – і вона вказала на мереживну баску, що оповила стегна. – О, це дуже, дуже мило!

Ейлін зашарілася від задоволення, але обличчя її залишалось серйозним. Вона була стурбована. За своє вбрання вона не особливо турбувалася, але Френк сказав, що його кохана має неодмінно сподобатися гостям. А пан Едісон – такий заможний чоловік, прийнятий у вищому товаристві, та й пан Рембо також займає високе становище. Як би не вляпатися в грязюку обличчям – ось чого вона боялася. Недостатньо справити враження на цих чоловіків своєю зовнішністю, їх треба ще зайняти розмовою, та до того ж дотримуватися правил хорошого тону, а це – зовсім не легко. Хоча в Філадельфії Ейлін і була оточена багатством і розкішшю, їй не доводилося ні бувати в світі, ні приймати у себе якихось поважних гостей. З усіх людей, із котрими вона досі зустрічалася, Френк був найвизначнішим. У пана Рембо дружина, ймовірно, сувора, має старозавітні погляди. Про що з нею розмовляти? А пані Едісон? Від тієї, природно, ніщо не сховається, вона все помітить і все засудить. Ейлін настільки заглибилася в свої думки, що мало не почала втішати себе вголос, не перестаючи, втім, чепуритися перед дзеркалом.

Коли Ейлін, наказавши Фадетті поприбирати розкидані речі гарнітуру, нарешті зійшла вниз, поглянути, чи все готово в їдальні та залі, вона була сліпуче гарною. Не можна було не замилуватися її досконалою фігурою, зодягненою в зеленувато-жовтий шовк, її розкішним волоссям, шовковистою гладкістю її плечей і рук, округлістю стегон, витонченою шиєю. Вона знала, настільки вона вродлива, але все одно хвилювалася. Що скаже Френк? Ейлін зазирнула в

² Чудово (франц.).

їдальню: квіти, срібло, золото, кришталь, розставлені вмілою рукою метрдотеля на білосніжній скатертині, надавали столу схожість із купою коштовного каміння на білому атласі дорогого футляра. «Немов опали, що м'яко переливаються всіма барвами веселки», – подумалося Ейлін.

Звідти вона пройшла у залу. На рожевому з позолотою роялі лежав заздалегідь приготований стосик нот. Ейлін вирішила блиснути своїм єдиним талантом і з цією метою відібрала романи та п'єси, які їй найкраще вдавалися. По суті, вона була доволі посередньою піаністкою. Сьогодні ж уперше в житті Ейлін почувалася не дівчинкою, а заміжною жінкою, господинею дому і розуміла, яку це накладає на неї відповідальність і як важко їй буде впоратися зі своєю новою роллю. Чесно кажучи, Ейлін завжди помічала в житті тільки суто зовнішній, показний, псевдоромантичний бік, і всі її здогади були настільки туманні та розпливчасті, що вона ні в чому не була впевнена, ні на чому не вміла зосередитися. А вміла тільки мріяти – палко та нестримно. Було вже близько шостої години вечора, ключ клацнув у замку, й увійшов усміхнений, спокійний Френк, вносячи з собою атмосферу впевненості.

– Добре! Дуже добре! – вигукнув він, розглядаючи Ейлін, освітлену теплим сяйвом сотень свічок, що горіли в золочених бра. – Та це ж лісова фея завітала до нас сюди! Я просто не смію до тебе торкнутися. Це що, плечі у тебе так сильно напудрені?

Він пригорнув її до себе, а вона з відчуттям полегшення підставила губи для поцілунку. З усього було видно, що чоловік вважає її чарівною.

– Обережно, милий, ти зараз і сам весь будеш у пудрі. Втім, тобі все одно треба перевдягнутися, – і Ейлін обвила його шию повними сильними руками.

Ковпервуд був задоволений і гордий: ось таку і треба мати дружину – красуню! Намисто з бірюзи відтіняло матову білизну її шиї, а красу її рук не псували персні, одягнені по два і по три на кожен палець. Ці руки все ж таки були прекрасні. Від її шкіри виходив тонкий аромат чи то гіацинта, чи лаванди. Френкові сподобалася її зачіска, але ще більше – пишність вбрання, блиск зеленуватого шовку, що світився крізь густу сіточку зелених мережив.

– Чарівно, дитинко. Ти перевершила саму себе. Але цієї сукні я ще не бачив. Де ти її придбала?

– Тут, у Чикаго.

Ковпервуд стиснув теплі пальці Ейлін і змусив дружину повернутися, щоб роздивитися шлейф.

– Так, тебе вчити не треба. Ти, бачу, могла б бути законодавицею мод.

– Отже, все гаразд? – кокетливо спитала Ейлін, але в глибині душі вона ще сумнівалася: чи зуміє догодити чоловікові.

– Чудово! Краще й вигадати годі. Чудово! Ейлін зміцнилася духом.

– Добре, якби й твої друзі були тої ж думки. Ну, а тепер піди перевдягнися.

Ковпервуд піднявся до себе нагору. Ейлін послідувала за ним, мимохідь ще раз зазирнувши в їдальню. Тут принаймні все гаразд. Френк вміє приймати гостей.

О сьомій годині почувся стукіт коліс під'їжджаючого екіпажу, і дворецький Луїс поспішив відчинити двері. Спускаючись униз, Ейлін трохи хвилювалася: а раптом вона не зможе розважити гостей? І напружено вигадувала, що б таке їм сказати приємне. За нею слідував Ковпервуд, котрий навпаки, був упевнений у собі і напрочуд бадьорий. У своєму майбутньому він ніколи не сумнівався, не сумнівався і в тому, що влаштує майбутнє Ейлін, варто йому лиш захотіти. Важке сходження крутими сходами суспільної драбини, яке так лякало Ейлін, нітрохи не турбувало його.

Із точки зору кулінарії та сервірування обід вдався на славу. Френк завдяки різнобічності своїх інтересів вміло підтримував жваву бесіду з паном Рембо про залізницю, а з Тейлором Лордом – про архітектуру. Правда, це було на такому рівні, на який здатен студент, котрий розмовляє з професором. Розмова з дамами також не була важкою для нього. Однак Ейлін, на жаль, почувалася скуто, але не тому, що була дурнішою або поверховішою за при-

сутніх, а тому, що мала лише дуже туманне розуміння життя. Багато що залишалося для неї закритою книгою, багато було лише неясним відгомонам, що нагадував про щось, що їй довелося почути мимохідь. Про літературу вона не знала майже нічого і за все своє життя прочитала лише кілька романів, які людям із хорошим смаком здалися б вульгарними. У живописі все її пізнання обмежувалися десятком імен знаменитих художників, почутих колись від Ковпервуда. Але всі ці недоліки компенсувалися їй бездоганною вродою, тим, що сама вона була наче витвір мистецтва, що випромінює світло та радість. Навіть холодний, розважливий і стриманий Рембо зрозумів, яке місце має займати Ейлін у житті такого чоловіка, як Ковпервуд. Такою жінкою він і сам не проти був би заволодіти.

У сильних особистостей потяг до жінки зазвичай не згасає, а часом лише притлумлюється стоїчною помірністю. «Захоплюватися, як відомо, можна без кінця, але навіщо? Не варте це клопотів», – вирішує дехто. Однак Ейлін була настільки блискучою, що в Рембо озвалося чоловіче честолюбство. Він дивився на неї майже з сумом. Колись і він був молодим. Але, на жаль, йому ніколи не траплялося схвилювати уяву настільки прекрасної жінки. Тепер, милуючись Ейлін, Рембо шкодував, що така удача не випала на його долю.

Поруч із яскравим і пишним вбранням Ейлін скромне сіре шовкове плаття пані Рембо з високим, трохи не до вух, коміром, виглядало строго, навіть якось докірливо, але пані Рембо трималася з такою гідністю, настільки люб'язно та привітно, що це враження трохи згладжувалося. Уродженка Нової Англії, вихована на філософії Емерсона, Торо, Чаннінга, Філіпса, вона вирізнялася великою терпимістю. До того ж їй подобалася господиня будинку й уся її дещо екзотична пишність.

– У вас чарівний будиночок, – сказала вона Ейлін із лагідною усмішкою. – Я давно звернула на нього увагу. Адже ми живемо неподалік і, можна сказати, майже сусіди з вами.

Очі Ейлін засяли вдячністю. Хоча вона й не могла цілковито оцінити пані Рембо, однак та їй подобалася: в ній було щось привабливе, й Ейлін розуміла її швидше чуттям, ніж розумом. Такою, імовірно, була б її мати, якби отримала освіту. Коли всі рушили до зали, дворецький доповів про Тейлора Лорда. Ковпервуд, узявши архітектора під руку, підвів його до дружини і гостей.

Лорд, кремезний, високий чоловік із розумним і серйозним обличчям, підійшов до господині дому.

– Пані Ковпервуд, – сказав він, із захопленням дивлячись на Ейлін, – дозвольте мені зпоміж інших вітати вас у Чикаго. Після Філадельфії вам на перших порах багато чого буде бракувати тут, але я впевнений, що з часом ви полюбите наше місто.

– О, я не сумніваюся, – посміхнулася Ейлін.

– Колись і я жив у Філадельфії, правда, дуже недовго, – додав Лорд. – І ось також перебрався сюди.

Ейлін на мить зам'ялася, проте швидко опанувала себе. До таких випадковостей треба бути завжди готовою, їй можуть зустрітися й гірші несподіванки.

– Чим же поганий Чикаго? – поспішила вона продовжити розмову. – Мені подобається це місто. Життя тут вирує, не те що в Філадельфії.

– Радий це чути. Я сам закоханий у Чикаго. Може, тому, що мені тут відкрилося широке поле діяльності.

«Для чого такій красуні освіта», – міркував Лорд, милуючись розкішним волоссям і плечима Ейлін. Він одразу ж визначив, що вона не належить до розвинутих і розумних жінок.

Дворецький доповів про нових гостей, і подружжя Едісон увійшло в залу. Едісон, не замислюючись, прийняв запрошення Ковпервуда: становище його в Чикаго було достатньо міцним, і тому вони з дружиною могли приходити, коли їм заманеться.

– Як справи, Френку? – спитав він по-дружньому, кладучи руку на плече господаря будинку. – Дуже мило, що запросили нас. Чи вірите, пані Ковпервуд, ось вже скоро рік, як я кажу вашому чоловікові, щоб він привіз вас сюди. Він не казав вам?

Едісон ще не посвятив свою дружину в історію Ковпервуда й Ейлін.

– Ну, певна річ, казав, – весело відповідала Ейлін, бачачи, що її врода справила враження на Едісона. – А як я рвалася сюди! Це його провина, що я так довго не приїжджала.

«Дивовижно гарна, – думав тим часом Едісон, розглядаючи Ейлін. – Так ось що стало причиною розлучення Ковпервуда з першою дружиною. Нічого дивного. Чудове створіння». Він мимоволі порівнював її зі своєю дружиною і, звісно, не на користь останньої. Пані Едісон ніколи не була така гарна, так ефектна, зате здорового глузду у неї набагато більше. Ах, дідько забирай, якби і йому обзавестися такою кралею! Життя знову заграло б яскравими барвами. В Едісона бували любовні пригоди, але він ретельно їх приховував.

– Дуже рада познайомитися з вами, – провадила тим часом пані Едісон, гладка леді, обвішана коштовностями, звертаючись до Ейлін. – Наші чоловіки вже встигли стати друзями, нам також треба буде частіше зустрічатися.

Пані Едісон продовжувала невимушено базікати про різні дрібниці, й Ейлін здавалося, що вона непогано справляється зі своєю роллю господині. Безшумно увійшов дворецький і поставив на столик у кутку тацю з винами та закусками. За обідом розмова стала ще жвавішою, заговорили про зростання міста, про нову церкву, яку будував Лорд на тій же вулиці, де жили Ковпервуди. Потім Рембо розповів кілька кумедних історій про шахрайство із земельними ділянками. Товариство розвеселилося. Ейлін докладала всіх зусиль, аби зблизитися з обома жінками. Пані Едісон здавалася їй приємнішою, ймовірно, тому, що з нею було легше підтримувати розмову. Ейлін не могла не розуміти, що пані Рембо і розумніша, і сердечніша, але якось побоювалася її. Втім, дуже скоро Ейлін видихалася і мала вдатися до допомоги Лорда. Архітектор із лицарською галантністю прийшов їй на допомогу і став базікати про все, що йому спадало на гадку. Всі чоловіки, крім Ковпервуда, думали про те, яку досконалу фігуру має Ейлін, яка у неї сліпуча шкіра, які округлі плечі, яке розкішне волосся!

7. Газові підприємства Чикаго

Старий Лафлін, помолоділий і натхнений сміливими задумами Ковпервуда, посилено сприяв процвітанню фірми. Він повідомляв своєму компаньйонові біржові чутки та плітки, а також власні, часом дуже тонкі, здогади про те, що затіває та чи інша група або той чи інший біржовик. І Френк обертав на свою користь цю інформацію.

На ранок після майже безсонної ночі в своєму самотньому ліжку стариган нерідко казав Ковпервудові:

– Я, здається, здогадався, куди ці молодики гнуть. Це все та ж банда зі скотобоєнь орудує. (Під бандою він мав на увазі впливових біржових спекулянтів на кшталт Арніла, Генда, Шрайхарта й інших.) Знову всю кукурудзу скупити хочуть. Або я більше вже нічого не тямлю, або нам також потрібно негайно купувати про запас. Як ви на це дивитеся, Френку?

Ковпервуд уже досягнув багато невідомих йому раніше вивертів місцевих підприємців і з кожним днем набував усе більшого досвіду, зазвичай тут же приймав рішення.

– Ну що ж, ризикнемо на сотню тисяч бушелів. Мені здається, що залізничні «Нью-Йорк сентрал» впадуть пунктів на два найближчими днями. Давайте продавати їх на пункт нижче курсу.

Лафлін дивувався, як це Ковпервуд ухитряється так швидко орієнтуватися в місцевих справах і не менш хутко, ніж він сам, приймати рішення. Коли справа стосується акцій та інших цінностей, що котируються на східних біржах, – це зрозуміло, але як він примудрився так стрімко досягнути всі тонкощі біржі чиказької?

– Звідки ви це знаєте? – спитав він якось у Френка, дуже заінтригований.

– Та дуже просто: вчора, коли ви були на біржі, сюди заходив Антон Відер (один із директорів хліботоргового банку), він усе й розповів мені, – відверто пояснював Ковпервуд, і зі слів Відера змалював Лафліну біржову кон'юнктуру.

Лафлін знав Відера, багатого, підприємливого поляка, котрий за останні роки помітно пішов угору. Просто вражає, як Ковпервуд легко сходиться з багатіями, як швидко здобуває їхню довіру. Лафлін розумів, що з ним Відер ніколи не був би таким відвертим.

– Гм! Ну, якщо Відер сказав – то це справді так. Треба діяти.

І Лафлін діяв, а фірма «Пітер Лафлін і К^о» виявлялася у вигреші.

Та хоча хліботоргова і комісійна справи й обіцяли кожному компаньйону тисяч двадцять річного доходу, Ковпервуд дивився на це лише як на джерело інформації. Боячись розпорозувати кошти, щоб не опинитися в такому ж скрутному становищі, як у часи чиказької пожежі, Френк підшукував собі справу, яка з часом могла б приносити відчутний і постійний прибуток. Йому вдалося зацікавити своїми планами невелику групу чиказьких функціонерів – Джуда Едісона, Александра Рембо, Міларда Бейлі й Антона Відера. Хоча це були не бозна-які магнати, але всі вони мали вільні кошти. Ковпервуд знав, що вони охоче відгукнуться на будь-яку серйозну пропозицію.

Найбільше цікавили Френка газові підприємства Чикаго. Тут була можливість захопити нишком невичерпне джерело наживи – заволодіти ніким ще не зайняту галузь і встановити там своє безроздільне панування. Отримавши концесію (яким шляхом, читач здогадається сам), він міг так само, як Гамількар Барка, котрий проник у саме серце Іспанії, або Ганнібал, котрий підступив до воріт Риму, постати перед місцевими газопромисловцями та зажадати капітуляції й розділу нагробованого.

У той час освітлення міста перебувало в руках трьох газових компаній. Кожна з них обслуговувала свій район або, як казали в Чикаго, «сторону» – Південну, Західну та Північну. Найбільшою та процвітаючою була «Чиказька газова, освітлювальна та коксова компанія», заснована 1848 року в південній частині міста. «Загальна газова, освітлювальна та коксова», що

забезпечувала газом Західну сторону, виникла на кілька років пізніше і зобов'язана була своєю появою на світ дурнуватою самовпевненістю засновників і директорів «Південної компанії», котрі вважали, що вони повсякчас зуміють отримати дозвіл муніципалітету на прокладання газогону в інших частинах міста. Та вони ніяк не очікували, що західний і північний райони почнуть так хутко заселятися. Третя компанія – «Північно-чиказька газова» – була заснована майже одночасно із «Західною» і в силу таких же причин, бо ті виявилися настільки ж завбачливими, як і «Південна». Втім, при отриманні концесій всі засновники заявляли, що припускають обмеження своєї діяльності лише тією частиною міста, де вони проживають.

Спочатку Ковпервуд мав намір скупити акції всіх трьох компаній і злити їх в одну. З цією метою він став з'ясовувати фінансове та суспільне становище акціонерів. Підприємець вважав, що, запропонувавши за акції втричі або навіть вчетверо більше, ніж вони коштували за курсом, він зуміє заволодіти контрольними пакетами. А потім, після об'єднання компаній, можна буде випустити нові акції на величезну суму, розплатитися з кредиторами і, знявши багатий урожай, залишитися на чолі справи самому. Передусім Френк звернувся до Джуда Едісона, вважаючи його найбільш підходящим партнером для здійснення свого задуму. Втім, Едісон був потрібен йому не стільки як компаньйон, скільки як вкладник.

– Ось що я вам скажу, – уважно вислухавши його, заявив Едісон. – Ви напали на блискучу ідею. Навіть дивно, як це досі нікому таке не спало на гадку. Але якщо не хочете, щоб вас хтось випередив, то тримайте язика на припоні. У нас у Чикаго не бракує спритників. Мені ви імпонуюте, ви це знаєте, на мене можете розраховувати. Правда, відкрито брати участь у цій справі мені не годиться, але я подбаю, щоб вам відкрили кредит. Дуже непогана думка – заснувати компанію-тримача або трест під вашим головуванням. Впевнений, що ви з цим впораєтесь. Але повторюю: буду брати участь у справі винятково як вкладник, а вам доведеться підшукати ще двох-трьох достойників, котрі б разом зі мною гарантували потрібну суму. Є у вас хтось на прикметі?

– Так, безумовно. Просто я насамперед звернувся до вас, – відповідав Ковпервуд і назвав Рембо, Відера, Бейлі й інших.

– Ну що ж, буде дуже добре, якщо зумієте їх залучити, – закивав головою Едісон. – Але я навіть і в цьому випадку ще не впевнений, що вам удасться вмовити акціонерів і директорів старих компаній розлучитися зі своїми акціями. Це – не звичайні акціонери. Вони дивляться на своє газове підприємство, як на родинну справу. Вони його створили, звиклися з ним. Вони будували газгольдери та прокладали труби. Все це не так просто, як вам здається.

Едісон мав рацію. Ковпервуд скоро переконався, що не так легко змусити директорів і акціонерів старих компаній піти на якусь реорганізацію. Більш підозрілих і незговірливих людей йому ще не доводилося зустрічати. Вони навідріз відмовилися відступити йому свої акції, навіть за ціною, що втричі і навіть вчетверо перевищувала їхній біржовий курс. Акції газових компаній котирувалися від ста сімдесяти до двохсот десяти доларів, і в міру того, як місто росло і потреба в газі збільшувалася, зростала і вартість акцій. До того ж пропозиція об'єднати компанії виходила від нікому невідомої особи, і вже це здавалося всім підозрілим. Хто він такий? Чиї інтереси представляє? А Френк хоча і міг довести, що має в своєму розпорядженні значний капітал, але розкрити імена тих, хто діяв із ним заодно, не хотів. Директори та члени правління однієї фірми підозрювали в цих порухах підступи інших директорів і членів правління, а також вважали, що все це підлаштовано з єдиною метою: домогтися контролю, а потім витіснити всіх конкурентів. З якого дива продавати свої акції? Навіщо гнатися за великими прибутками, коли їм і так не бракує? Ковпервуд був новачком у Чикаго, зв'язків із тутешніми великими підприємцями ще не встиг зав'язати, отож йому не залишалося нічого іншого, як вигадати новий план наступу на газові товариства. Він вирішив створити для початку кілька компаній у передмістях. Такі передмістя, як Лейк-В'ю і Гайд-парк, мали власні муніципалітети, які користувалися правом надавати акціонерним компаніям, зареєст-

рованим відповідно до законів штату, концесії на прокладку водогону, газових труб і ліній міських залізниць. Френк розраховував, що, заснувавши окремі, нібито незалежні одна від одної компанії в кожному з таких передмість, він зуміє роздобути концесію і в самому місті, а тоді вже старі акціонерні товариства впадуть на коліна і він почне диктувати їм свої умови. Все зводилося до того, щоб отримати дозвіл та концесії до того, як схаменуться конкуренти.

Складність полягала ще й у тому, що Ковпервуд був абсолютно незнайомий із газовими підприємствами, не мав ні найменшого поняття про те, як виробляється газ, як забезпечується ним місто, і ніколи раніше цими питаннями не цікавився. Інша річ – конка, цю галузь міського господарства він знав, як свої п'ять пальців, і до того ж вважав найприбутковішою. Однак тут, у Чикаго, поки що, мабуть, не було ніякої okazji приборати до рук це найспокусливіше для нього джерело прибутків. Усе це Ковпервуд ретельно обміркував, зважив, почитав певну літературу про виробництво газу, а потім йому, як зазвичай, пощастило – підвернулася потрібна людина.

З'ясувалося, що поряд із «Чиказькою газовою освітлювальною та газовою компанією» на Південній стороні колись, дуже недовго, існувала інша, не така велика компанія, заснована таким собі Генрі де Сото Сіппензом. Цей Сіппенз за допомогою якихось складних махінацій роздобув концесію на виробництво газу та постачання ним ділової частини міста, але його так допікали всілякими позовами, що, врешті-решт, він був змушений покинути цю справу. Тепер у нього була контора з продажу нерухомості в Лейк-В'ю. Пітер Лафлін його знав.

– Ну, це акула! – відгукнувся про нього дідуган. – Був час, коли я думав, що він на газі статок зробить, та ось схопили його за горло, і довелося йому таки випустити цей ласий шматочок. Тут у нього на річці газгольдер підірвали. Гадаю, він хутко втямив, чиїх це рук справа. Та хоч би там як було, але від своєї затії він відмовився. Щось давненько я про нього не чув.

Ковпервуд послав старого до Сіппенза дізнатися, що той зараз робить, і спитати, чи не хоче він знову зайнятися газом. І ось через кілька днів у контору «Пітер Лафлін і К^о» з'явився Генрі де Сото Сіппенз власною персоною. Він виявився маленьким чоловічком років п'ятдесяти, у височенному жорсткому фетровому капелюсі, куцій коричневій маринарці (яку він улітку змінював на полотняну) і в черевиках із тупими носками. Він був схожий чи то на сільського аптекаря, чи на букініста, але було в ньому щось і від провінційного лікаря чи нотаріуса. Манжети пана Сіппенза вилазили з рукавів дещо більше, ніж слід, краватка була, мабуть, занадто довгою, а капелюх занадто зсунутий на потилицю. В іншому ж він мав вигляд хоча і своєрідний, але цілком пристойний і навіть не позбавлений шарму. Обличчя Сіппенза прикрашали рудувато-каштанові бачки, що войовничо стовбурчилися, і куцисті брови.

– Ви начебто займалися свого часу газом, пане Сіппенз? – ввічливо звернувся до нього Ковпервуд.

– Так, і вже принаймні я не менше за інших тямлю в цій справі, – дещо зухвало відповідав Сіппенз. – Я з ним возився не рік і не два.

– Так ось, пане Сіппенз, я надумав відкрити невелике газове підприємство в одному з тутешніх передмість. Вони так швидко ростуть, тож мені здається, що ця справа може стати доволі прибутковою. Сам я мало петраю у техніці газового виробництва і хотів би запросити хорошого фахівця, – при цих словах Ковпервуд багатозначно та дружелюбно поглянув на Сіппенза. – Я чув про вас як про досвідченого експерта, котрий добре знає тутешні умови. У разі, якщо мені вдасться створити компанію з достатнім капіталом, може, ви погодитесь зайняти в ній посаду керівника?

«Тутешні умови мені навіть занадто добре відомі. І нічого з цього не вийде», – хотів було відповісти Сіппенз, але передумав.

– Що ж, якщо мені запропонують пристойну винагороду, – сказав він обережно. – Ви ж, мабуть, уявляєте, з якими труднощами вам доведеться зіткнутися?

– Приблизно уявляю, – з посмішкою відповів Ковпервуд. – Але що ви називаєте «пристойною винагородою»?

– Тисяч шість на рік і певна частка в прибутках компанії. Скажімо, половина або близько до того – тоді ще можна було б подумати, – відповідав Сіппенз, маючи намір, мабуть, відлякати Ковпервуда своїми непомірними вимогами. Контора з продажу нерухомості приносила йому близько шести тисяч на рік.

– А якщо я вам запропоную по чотири тисячі в кількох компаніях – це складе загалом тисяч п'ятнадцять – і, скажімо, десятку частку від прибутків?

Сіппенз подумки зважував зроблену йому пропозицію. Цілком очевидно, що сидить перед ним не якийсь там легковажний гультьяй. Він кинув допитливий погляд на Ковпервуда і по всьому його вигляду зрозумів, що цей махляр готується до серйозної сутички. Ще десять років тому Сіппенз розгадав, які величезні можливості ховають у собі газові підприємства. Він уже пробував свої сили на цій ниві, але його затягали по судах, замучили штрафами, позбавили кредиту й урешті-решт підірвали газгольдер. Він не міг цього забути і завжди гірко шкодував, що не в силах помститися своїм супротивникам. Сіппенз уже звик вважати, що час боротьби для нього минув, а тут перед ним сиділа людина, котра замислила план грандіозної битви. Слова Френка прозвучали для нього, як заклик мисливського рогу для старого гончака.

– Що ж, пане Ковпервуд, – вже з меншим запалом і дружелюбніше відповів він, – непогано було б познайомитися з вашою пропозицією ближче, бо у газових справах я – третій калач. Усе, що стосується машинного обладнання, прокладки труб, отримання концесій, я знаю назубок. Я будував газовий завод у Дайтоні, штат Огайо, і в Рочестері, штат Нью-Йорк. Приїхати б мені сюди трохи раніше, і я був би тепер заможною людиною, – в його голосі прозвучала нотка жалю.

– Ось вам, пане Сіппенз, і чудова нагода надолужити згаяне, – спокушав Ковпервуд. – Між нами кажучи, в Чикаго створюється нове та дуже велике газове підприємство. Старим компаніям скоро доведеться поступитися своїми інтересами. Ну як? Це вас не вабить? У грошах у нас нестачі не буде. Та й не в них зараз справа: нам потрібен організатор, підприємець, фахівець, котрий міг би будувати заводи, прокладати труби й усе інше.

Френк раптом піднявся на повний зріст – звичайний його виверт, коли хотів справити на когось враження. Тепер він стояв перед Сіппензом, як уособлення сили, боротьби та перемоги.

– Тож вирішуйте!

– Я згоден, пане Ковпервуд! – здався Сіппенз. Він теж схопився й одягнув капелюх, сильно зсунувши його набакир. У цю мить він був дуже схожий на задерикуватого когута.

Ковпервуд потиснув простягнуту йому руку.

– Приводьте до ладу справи у себе в конторі. Ваше першочергове завдання – виклопотати мені концесію в Лейк-В'ю і приступити до будівництва заводу. Необхідна допомога та підтримка вам будуть надані. Через тиждень, щонайбільше за десять днів, я все для вас підготую. Нам, очевидно, буде потрібен хороший адвокат, а може, навіть і двійко.

Виходячи з контори, Сіппенз усередині радів, і на обличчі його сяяла торжествуюча посмішка. Хто б міг подумати, що зараз, через десять років... Тепер він покаже цим шахраям! Тепер він не сам: із ним поруч справжній боєць, такий же загартований, як і він сам. Ну, а бійка буде – тільки тримайся. Але хто ж цей чоловік? Давно він таких не зустрічав. Треба якось дізнатися про нього. Проте Сіппенз уже зараз готовий був за Ковпервуда йти і у вогонь, і в воду.

8. Військові дії розпочалися

Коли Френк, зазнавши невдачі в своїх перемовинах із газовими компаніями, виклав Едісону новий план – організувати конкуруючі компанії в передмістях, – банкір глянув на нього з неприхованим захопленням.

– Добре придумано! – вигукнув він. – О, та у вас добра хватка! Ви їх здолаєте.

Едісон порадив Ковпервудові заручитися підтримкою найвпливовіших посадовців у приміських муніципалітетах.

– Щодо чесності – всі вони там один одного варгі, – сказав він. – Але є два-три запеклих шахраї, на котрих можна розраховувати більше, ніж на інших. Вони і роблять погоду. Адвоката вже запросили?

– Ні. Я ще не знайшов відповідну людину.

– Це, як ви самі розумієте, дуже важливо. Є тут один старий, генерал Ван-Сайкл. Він добре набив руку на таких справах. На нього, мабуть, можна покластися.

Поява на сцені генерала Джадсона Ван-Сайкла кинула тінь на все підприємство. Старий вояка, – тепер йому було за п'ятдесят, – Ван-Сайкл у Громадянську війну командував дивізією. Як правник він набув слави тим, що фабрикував фіктивні документи на право володіння на землю в Південному Іллінойсі, а потім, щоб узаконити шахрайство, подавав до суду, в якому засідали його друзі та спільники, і виграв справу. Тепер він був більш-менш успішним адвокатом, котрий стягував із своїх клієнтів достатньо вагомий гонорар, але до процвітання генералу все ж було далеко, бо до нього зверталися тільки у сумнівних справах. Своїми звичками він нагадував барана-провокатора на скотобійні, який вів перелякане стадо своїх побратимів, що вперто впиралися, під ніж, і доволі тямущого, щоб завжди вчасно відстати й урятувати власну шкуру. Старий крутий і пройдисвіт, на чий совісті лежало багато підроблених заповітів, порушених зобов'язань, двозначних контрактів та угод, котрий підкупив на своєму віку стільки суддів, присяжних, членів муніципалітету та законодавчих зборів, що й не злічити. Він постійно вигадував щоразу нові юридичні виверти та каверзи. Вважалося, що у генерала є міцні зв'язки серед політиків, суддів, адвокатів, котрим він надавав добрі послуги в минулому. Брався він за будь-яку справу – головним чином тому, що це було якесь заняття, що позбавляє його від нудьги. Взимку, якщо хтось із клієнтів наполягав на зустрічі з ним, генерал натягував на себе стару пошарпану шинель сірого сукна, знімав із вішалки засмальцьований, що втратив будь-яку форму, фетровий капелюх і, низько насунувши його на тьмяні сірі очі, пускався в дорогу. Влітку його костюм завжди мав такий вигляд, ніби він тижнями спав у ньому не роздягаючись. До того ж генерал майже безперестану курил. Ван-Сайкл обличчям трохи нагадував генерала Гранта: така ж скуйовджена сива борідка та вуса, таке ж розхристане сиве волосся, що звисає пасмами на чоло. Бідолашний вояка! Він не був ні дуже щасливий, ні дуже нещасний. Фома Невірний, він байдуже ставився до долі людства, не покладав на нього жодних надій і ні до кого не був прив'язаний.

– Ви й не уявляєте, що таке муніципальні ради в передмістях, пане Ковпервуд, – багатозначно зауважив Ван-Сайкл, коли з попередніми перемовинами було покінчено. – Міський муніципалітет – поганий, а ці і того гірші. Без грошей до таких дрібних шахраїв і ходити нічого. Не суджу людей строго, але ця братія... – і він скрушно похитав головою.

– Розумію, – відгукнувся Ковпервуд. – Вони не вміють бути вдячними за надану їм послугу.

– Так, на них покластися не можна, – продовжував генерал. – Здається, про все домовилися, все вирішили, а у них на гадці одне: як би дорожче тебе продати. Їм нічого не варто переметнутися на бік тієї ж «Північної компанії» і відкрити їм усі ваші карти. Тоді знову плати, а конкурент ще накинє, і пішло-поїхало... – тут генерал зобразив на своїй фізії крайній сму-

ток. – Втім, і серед цих панів є один-два таких, із котрими можна домовитися, – додав він. – Певна річ, якщо їх зацікавити. Маю на увазі пана Дьюнівея і пана Герехта.

– Бачите, генерале, мені зовсім не важливо, як це буде зроблено, – приємно посміхаючись, зауважив Ковпервуд. – Головне – щоб усе було зроблено хутко і без зайвого галасу. У мене немає ні часу, ні бажання вникати в усі подробиці. Скажіть, чи можна отримати концесії, не привертаючи до себе особливої уваги, і у що це обійдеться?

– Треба розкинути мізками, бо так одразу сказати важко, – задумливо відповів генерал. – Може обійтися і в чотири тисячі, може і в усі сорок чотири, а то й більше. Бог його знає. Треба гарненько роздивитися, дещо розвідати, – старому хотілося випитати у Ковпервуда, скільки той має намір витратити на цю справу.

– Гарязд, не будемо наразі цього торкатися. Я не жадібний. Я запросив сюди Сіппенза, голову «Газово-паливної компанії Лейк-В'ю», він скоро має прийти. Вам із ним разом доведеться працювати.

За кілька хвилин з'явився Сіппенз. Отримавши розпорядження всіляко підтримувати один одного і в ділових перемовинах у жодному разі не згадувати імені Ковпервуда, вони разом покинули кабінет свого нового боса. Дивна це була пара: досвідчений старий флегматик-генерал, до всього байдужий, опустився і ні в що не вірить, і чепурний, бадьорий Сіппенз, котрий мріяв помститися своєму давньому ворогові – могутній «Південній газовій компанії» – і використати як знаряддя помсти скромну на перший погляд компанію, що створювалася на північній околиці міста. Хвилин через десять вони вже були заодно: генерал посвятив Сіппенза в те, який скнара та нечупара у своїй громадській діяльності радник Дьюнівей і, навпаки, який обов'язковий є Джейкоб Герехт, звісно, аж ніяк не задарма. Але що вдієш – таке життя!

Узявши собі за правило не ставити все на одну карту, Ковпервуд вирішив запросити для «Газової компанії Гайд-парку» ще одного юриста, а як її голову залучити ще одну підставну особу. Це зовсім не означало, що він має намір відмовитися від послуг де Сото Сіппенза, котрого передбачалося залишити технічним консультантом всіх трьох або навіть і чотирьох компаній. Френк якраз підшукував потрібних людей, коли такий собі Кент Берроуз Мак-Кібен, молодий правник, єдиний син колишнього члена верховного суду штату Іллінойс Маршалла Скеммона Мак-Кібена, привернув до себе його увагу.

Мак-Кібену виповнилося тридцять три роки. Він був високий на зріст, атлетичної тілобудови і загалом дуже статечний. Він напрочуд вправно вів свої справи, але при цьому був людиною цілком світською і часом тримався навіть дещо гордовито. У нього була власна контора в одному з кращих будинків на Дірборн-стрит, куди він, замкнутий і холодний, більше схожий на багатого денді, ніж на підприємця, приходив щоранку о дев'ятій годині, якщо тільки якась важлива справа не вимагала його присутності в діловій частині міста ще раніше. Сталося так, що компанія з продажу нерухомості, в якій Ковпервуд придбав земельні ділянки на Тридцять сьомій вулиці і на Мічиган-авеню, доручила Мак-Кібену скласти угоду про купівлю-продаж. Приготувавши документи, він вирушив у контору Френка дізнатися, чи не забажає той внести у них якісь доповнення. Секретарка запровадила Мак-Кібена в кабінет. Ковпервуд окинув гостя гострим допитливим поглядом, і адвокат одразу йому сподобався: він був у міру стриманий і в міру вишуканий. Френкові сподобалося, як він одягнений, сподобався його скептично-непроникний вигляд і світська невимушеність. Мак-Кібен, своєю чергою, відзначив костюм Ковпервуда, дорогу обстановку кабінету та зрозумів, що має справу з фінансистом великого польоту. На Ковпервудові був світло-коричневий із іскрою костюм і витримана в таких же тонах краватка. В манжети замість запонок були протягнуті дві маленькі камеї. Покритий склом письмовий стіл виглядав суворо та переконливо. Панелі та меблі були з полірованого вишневого дерева, на стінах у строгих рамах висіли гарні гравюри, що зображували сцени з історії Америки. На чільному місці стояла друкарська машинка – тоді вони ще були новинкою, а біржовий телеграф, також новинка, невгамовно відстукував останні бір-

жові курси. Секретаркою у Ковпервуда слугувала молоденька полька, Антуанетта Новак, симпатична брюнетка, стримана і, мабуть, дуже метка.

– До речі, які справи ви зазвичай ведете, пане Мак-Кібен? – ніби між іншим, запитав Ковпервуд. І, вислухавши відповідь, недбало зауважив: – Зазирніть до мене наступного тижня. Може, у мене знайдеться щось, що вам сподобається.

Пропозиція, зроблена таким недбалим тоном, ймовірно, зачепила б самолюбство Мак-Кібена, якби вона виходила від іншої людини, але тут він був навіть задоволений. Цей махляр так вразив уяву молодого юриста, що його зрадила звичайна безпристрасність. Коли він наступного разу прийшов до Ковпервуда і той розповів йому, якого стибу послуг він чекає від нього, Мак-Кібен миттєво клюнув на приманку.

– Доручіть це мені, пане Ковпервуд, – бадьоро сказав він, – я хоч ніколи і не займався подібними справами, але впевнений, що впораюся. Я живу в Гайд-парку і знаю майже всіх членів муніципальної ради. Гадаю, що мені вдасться на них вплинути.

Ковпервуд у відповідь схвально посміхнувся.

Так була заснована друга компанія, на чолі якої Мак-Кібен поставив своїх людей. До неї, без відома старого генерала Ван-Сайкла, залучили де Сото Сіппенза як технічного консультанта. Потім було написано клопотання про надання концесії, і Кент Берроуз Мак-Кібен повів тонку підготовчу роботу на Південній стороні, поступово завойовуючи довіру одного члена муніципалітету за іншим.

Пізніше з'явився й третій адвокат – Бертон Стімсон, наймолодший і, можливо, найспритніший з усіх трьох. Це був блідий темноволосий юнак із запальним поглядом, справжнісінький тобі шекспірівський Ромео. Він іноді виконував певні дрібні доручення Лафліна. Френк запропонував йому працювати на Західній стороні, де загальне керівництво було покладено на старого Лафліна, а технічними питаннями відав також де Сото Сіппенз. Стімсон, однак, був аж ніяк не мрійливим Ромео, а вельми енергійним і заповзятливим молодиком із дуже незаможною сім'єю, котрий пристрасно прагнув вибитися в люди. Йому була властива та гнучкість розуму, що могла відлякати кого завгодно, та тільки не Ковпервуда, бо останньому були потрібні розумні слуги. Він давав їм роботу, вишукано та чемно поводився з ними і щедро винагороджував, але у відповідь вимагав рабської відданості. І Стімсон, правда, зберігаючи незалежний і самовпевнений вигляд, всіяко запобігав перед Ковпервудом. Так уже складаються людські стосунки.

І ось на північній, південній і західній околицях Чикаго почалося якесь дивне пожвавлення, зустрічі, таємні перемовини. У Лейк-В'ю старий генерал Ван-Сайкл і де Сото Сіппенз радилися зі спритним членом муніципалітету, аптекарем Дьюнівеем і районним босом – гуртовим гендлярем м'яса Джейкобом Герехтом, – люб'язними, але доволі вимогливими джентльменами. Ці панове приймали відвідувачів у задніх кімнатах своїх крамниць, де розмовляли з ними відверто, оцінюючи мало не за преїскурантом власні послуги і послуги своїх поплічників.

У Гайд-парку Кент Берроуз Мак-Кібен, напوماджений і вишукано одягнений, майже лорд Честерфілд серед адвокатів, а також Дж. Дж. Бергдол, довговолосий, неохайний наймит «із благородних», підставний голова «Газово-паливної компанії Гайд-парку», засідали разом із членом муніципалітету Альфредом Девісом, фабрикантом плетених виробів, і Патриком Джілгеном, шинкарем, заздалегідь розподіляючи акції, зиски, привілеї й інші блага. У селищах Дуглас і Вест-парк на Західній стороні, біля самої межі міста, довготелесий дивакуватий Лафлін і Бертон Стімсон укладали такі ж угоди.

Супротивник (три роз'єднані міські газові компанії) був захоплений зненацька. Коли до них дійшли чутки, що в приміській муніципалітети надійшли клопотання про надання концесій, компанії негайно запідозрили одна одну в загарбницьких намірах, зраді та грабунку. Вони спорядили в найближчі муніципалітети своїх чіпких правників, але директори компаній усе ще

не здогадувалися, хто стоїть за маленькими приміськими компаніями і чим це їм загрожує. Однак, перш ніж вони встигли заявити протест і надумали сунути кому треба пристойний хабар, аби зберегти за собою прилеглі до їхніх територій передмістя, перш ніж встигли почати юридичну боротьбу, пропозиції про роздавання концесій уже були внесені на розгляд муніципалітетів. І після першого ж читання й одного відкритого, як того вимагає закон, обговорення, прийняті майже одногосно. Деякі дрібні приміські часописи, яких обділили при поділі нагород, спробували було зчинити гармидер. Але впливові чиказькі газети поставилися до звістки прохолодно, позаяк мова йшла про далекі передмістя. Вони відзначили лише, що передмістя, мабуть, успішно йдуть слідами міського муніципалітету, який загруз у корупції.

Прочитавши в ранкових газетах, що муніципалітети затвердили концесії, Ковпервуд усміхнувся. А найближчими днями він уже із задоволенням вислуховував повідомлення Лафліна, Сіппенза, Мак-Кібена і Ван-Сайкла про те, що старі компанії підсилають до них своїх агентів, пропонуючи купити у них контрольні пакети акцій або дати їм відступного за концесії. Разом із Сіппензом він розглядав проекти майбутніх газових заводів. Треба було приступати до випуску та розміщення облігацій, до продажу акцій на біржі, укладання угод на всілякі поставки, будівництва резервуарів, газгольдерів, прокладання труб. Не менш важливо було заспокоїти розбурхану громадську думку. В усіх цих справах де Сото Сіппенз виявився незамінним. Користуючись порадами Ван-Сайкла, Мак-Кібена та Стімсона, котрі діяли кожен у своєму районі, він коротко доповідав Ковпервудові про свої плани й, отримавши у відповідь схвальний кивок, купував ділянки, рив котловани і будував. Френк був настільки ним задоволений, що вирішив залишити його при собі і на майбутнє. Де Сото, своєю чергою, був задоволений тим, що йому випала нагода звести старі порахунки і почати обладки великими справами, і тому був від душі вдячний Ковпервудові.

– Із цими шахраями матимемо ще чимало метушні, – не без зловтіхи заявив він якось своєму босу. – Ось побачите, вони почнуть нам дошкуляти всілякими кляузами. Хто їх знає, вони можуть і об'єднатися. Того й дивись, завод у нас підірвуть, як свого часу підірвали у мене газгольдер.

– Нехай підривають, підривати і ми вміємо і судитися також. Я – не проти. Ми їх так прикрутимо, що вони у нас вовком завиють, – в очах Ковпервуда заграли веселі вогники.

9. У гонитві за успіхом

Тим часом і Ейлін у новій для себе ролі господині будинку також де в чому досягла успіху. Бо хоча й усім було ясно, що Ковпервуда в світі не відразу приймуть, але статки цих людей не дозволяли нехтувати знайомством із ними. Прихильність Френка до дружини змушувала багатьох поблажливо ставитися до Ейлін. Її вважали простакуватою та не досить вихованою, але погоджувалися, що з таким чоловіком і наставником, як Ковпервуд, можна всього досягти. Такою була, наприклад, думка пані Едісон і пані Рембо. Мак-Кібен і Лорд міркували приблизно так само. Якщо Френк кохає Ейлін, а це, мабуть, так і є, то він, природно, зуміє «просунути» її в світ. Ковпервуд справді по-своєму любив дружину. Він не міг забути, що вона зовсім ще дівчинкою знайшла в собі сили знехтувати умовностями й усім для нього пожертвувала, хоча знала, що він – одружений, що у нього є діти, знала, який це буде удар для її рідних. Як палко, як віддано вона його покохала! Вона не манірилася, не хитрувала і не вагалася. Він із самого початку був «її Френком», та й тепер вона любила його не менше, ніж у ті давні незабутні дні їхньої першої близькості. Ковпервуд завжди це відчував. Ейлін могла з ним сваритися, вередувати, гніватися, сперечатися, підозрювати, докоряти його в тому, що він заглядається на інших вродливиць, але якийсь швидкоплинне захоплення не стривожило б її. Так, у всілякому разі, вона переконувала. Правда, у неї не було підстав сумніватися в ньому. Жінка готова пробачити йому все, абсолютно все, запевняла вона, і сама в це щиро вірила, якщо тільки він буде, як і раніше, кохати її.

– Ах ти, халамиднику, – казала вона жартівливо. – Я тебе наскрізь бачу. Гадаєш, я не помічаю, як ти заглядався на жінок? Ця стенографісточка у тебе в конторі – дуже непогана. Мабуть, ти вже до неї залицяєшся.

– Чи я дурний, Ейлін? – відмахувався Ковпервуд. – Ну, навіщо говорити вульгарності? Ти чудово знаєш, що я ніколи не пов'яжу своє життя з якоюсь стенографісткою. Контора – невідповідне місце для флірту.

– Невідповідне? Не замилуй мені очі. Ніби я тебе не знаю. Для тебе будь-яке місце підходяще.

Ковпервуд сміявся, а за ним реготала й Ейлін. Вона нічого не могла з собою вдіяти. Надто вже його кохала. У нападках її не було реальної гіркоти. Часто, заколисуючи її на колінах, як дитину, і ніжно цілуючи, він шепотів їй: «Моя крихітко! Моя руда лялько! Ти все ще мене любиш? Тоді поцілуй мене». Вони обидва палали якоюсь первісною пристрастю. І поки життя не віддалило їх одне від одного, Френк навіть уявити собі не міг кращого союзу. Вони не відали того холоду пересиченості, що нерідко переходить у взаємну огиду. Ейлін завжди була бажаною для нього. Чоловік кепкував над дружиною, пустував, лашився, знаючи наперед, що вона не відштовхне його від себе манірністю або пісною міною ханжі та лицемірки. Незважаючи на її гарячий і химерний характер, Ейлін завжди можна було зупинити та напоумити, якщо вона не мала рації. Дружина ж, зі свого боку, не раз давала Ковпервудові слушні поради, підказані її жіночим чуттям. Усі їхні помисли займало тепер чиказьке товариство і новий будинок, який вони вирішили побудувати в сподіванні зміцнити таким чином своє становище й увійти в коло обраних. Майбутнє являлося Ейлін тільки в рожевому світлі. Чи є в світі жінка, щасливіша за неї? Френк такий гарний, такий великодушний і такий ніжний! У ньому немає нічого дріб'язкового. Нехай він навіть іноді задивляється на інших жінок, то й що з того? В душі він їй вірний, і не було ще випадку, щоб він її зрадив. Хоча Ейлін знала Ковпервуда доволі добре, вона все ж навіть не уявляла, як спритно він вміє викручуватися та брехати. Але поки що він справді кохав її і справді був їй вірним.

Френк вклав уже близько ста тисяч доларів у газові компанії і вважав своє майбутнє забезпеченим. Концесії були видані на двадцять років, до кінця цього терміну йому не випов-

ниться й шістдесяти, а за цей час він або придбає контрольні пакети старих компаній, або об'єднається з ними, або з великою вигодою перепродасть їм свою справу. Зростання Чикаго віщувало йому успіх. Тому він вирішив вкласти до тридцяти тисяч доларів у картини, якщо знайде щось путне, і замовити портрет Ейлін, поки вона ще така гарна. Ковпервуд знову став цікавитися живописом. У Едісона було чотири чи п'ять хороших полотен – Руссо, Грез, Вуверман і Лоуренс, які той невідомо де розкопав. Ковпервуд чув, що у такого собі Колларда, власника готелю та гендьяра нерухомістю та мануфактурою, є чудова колекція. Едісон розповів йому, що Девіс Траск, король залізниччя, також колекціонує картини. І багато заможних родин у Чикаго вже почали збирати твори мистецтва. Отже, час почати і йому.

Як тільки концесії були затверджені, Ковпервуд посадив Сіппенза у себе в кабінеті і тимчасово передав йому всі справи. У передмістях, поблизу від заводів, що будувалися, були відкриті маленькі контори з незначним штатом. Тепер старі компанії дошкуляли новим компаніям усілякими позовами, вимагаючи, щоб суд «заборонив», «скасував», «присік» тощо. Але Мак-Кібен, Стімсон і генерал Ван-Сайкл відбивали всі атаки ворога зі спокоем і хоробрістю захисників Трої. Це було веселе видовище. Однак про Ковпервуда майже ніхто нічого не знав. Він усе ще залишався в тіні. У зв'язку з цими справами його ім'я навіть і не згадувалося. Газети щодня прославляли інших людей, і в Ковпервуда це будило досаду і заздрість. Коли ж настане його черга? Тепер вже, мабуть, скоро.

У червні Френк та Ейлін, веселі та життєрадісні, вирушили до Європи, маючи намір насолодитися вповні своєю першою великою мандрівкою. Це була чудова поїздка! Едісон, зі звичною для нього люб'язністю, телеграфував у Нью-Йорк, аби для пані Ковпервуд на пароплав були доставлені квіти. Мак-Кібен надіслав путівники. Френк, не знаючи напевно, чи згадає хтось про квіти, замовив два чудових кошики, тож коли Ейлін піднялася на горішню палубу, на неї чекали там аж три кошики квітів, кожен із приколотою до них карткою.

Дехто з присутніх за капітановим столом намагався зав'язати знайомство з Ковпервудами. Їх запрошували на аматорські концерти або просили скласти партію за картярським столиком. Але море було весь час бурхливе, й Ейлін почувалася не надто добре. Гарно виглядати, коли страждаєш від морської хвороби, – нелегке завдання, і тому вона воліла здебільшого залишатися в каюті. Трималася Ейлін із усіма гордовито, навіть холодно, а в розмові з тими, для кого вона робила виняток, зважувала кожне слово. Пані Ковпервуд раптом відчула себе поважною леді.

Перед від'їздом із Чикаго Ейлін майже спустошила ательє Терези Донован. Білизна, пеньюари, костюми для прогулянок, амазонки, вечірні сукні – все це вона везла з собою у величезній кількості. На грудях у неї був захований мішечок, в якому вона зберігала на тридцять тисяч доларів різних коштовностей. А вже черевичкам, капелюшкам, панчішкам та іншому причандаллю дамського гарнітуру просто не було міри. І це змушувало Френка пишатися Ейлін. Скільки в ній енергії, скільки в ній життя! Ліліан, його перша дружина, була блідою анемічною жінкою, а в Ейлін життя вирувало. Вона постійно щось наспівувала, жартувала, одягалася, кокетувала. Є такі особистості, котрі живуть сьогоднішнім днем, не впадаючи у зайві роздуми і не заглиблюючись у себе. Наша планета з її багатовіковою історією якщо й існувала для Ейлін, то як щось дуже туманне й абстрактне. Можливо, вона і чула, що колись на землі жили динозаври та крилаті потвори, але особливого враження на неї це не справило. Хтось там сказав, ніби ми походимо від мавп, – яка дурня! А втім, може, так воно й є. Зеленоваті гори хвиль, що ревіли у просторах океану, вселяли в Ейлін повагу та страх, але не той побожний трепет, який вони будять у душі поета. Пароплав – цілком надійний. Капітан, у синьому мундирі з золотими гудзиками, такий люб'язний і шанобливий, сам повідомив про це за столом. Ейлін покладалася на капітана. Крім цього, біля неї завжди був Ковпервуд, насторожений, але без страху, дивився він на величне видовище стихії і жодним словом не обмовився про те, які думки вона йому накидала.

У Лондоні завдяки листам, якими їх наділив Едісон, Ковпервуди отримали кілька запрошень в оперу, на звані обіди, в Гудвуді – провести кінець тижня і побувати на кінних перегонах. Вони їздили у фіакрах, фаєтонах і кабріюлетах. На неділю нові знайомі запросили Ковпервудів у свій плавучий будиночок на Темзі. Господарі-англійці, котрі дивилися на це знайомство як на спосіб встановити зв'язок із фінансовими колами Америки, були з ними чемні, але й тільки. Ейлін цікавило все: придивившись до манер людей, до порядків у домах, до слуг, вона відразу ж розчарувалася в Америці. Там усе не так, все потребує докорінних змін.

– Нам доведеться прожити з тобою в Чикаго ще багато років, Ейлін, тож не захоплюйся, – застерігав її Ковпервуд. – Невже ти не бачиш, що ці люди терпіти не можуть американців? Повір, якби ми жили тут постійно, вони б нас до себе і на поріг не пустили. В услякому разі, зараз. Ми тут проїздом, тільки тому вони з нами такі люб'язні.

Френкові це було абсолютно ясно. А у Ейлін зовсім замакітрилося в голові. Вона тільки й знала, що перевдягатися. У Гайд-парку, де вона їздила верхи та кермувала кабріюлетом, у «Кларіджі», де Ковпервуди зупинилися, на Бонд-стрит, де вона ходила по крамницях, чоловіки дивилися на неї пильно, а манірні, консервативні, скромні в своїх смаках англійки тільки здіймали очі до неба. Френк усе це бачив, але мовчав. Він кохав Ейлін і поки що не бажав для себе кращої дружини. Як не глянь, вона дуже приваблива. Якщо йому вдасться зміцнити її становище в чиказькому світі, цього на перших порах буде досить.

Провівши три тижні в Лондоні, де Ейлін віддала данину всьому, чим здавна славиться і пишається стара Англія, Ковпервуди вирушили в Париж. Тут Ейлін опанував уже майже дитячий захват.

– Ти знаєш, – серйозно заявила вона Френкові наступного ж ранку, – я тепер переконалася, що англійці зовсім не вмють одягатися. Навіть найелегантніші з них тільки наслідують французів. Візьми хоча б тих чоловіків, котрих ми бачили вчора в «Кафе дез Англе». Жоден англієць не зрівняється з ними.

– У тебе, люба, екзотичний смак, – відказував Ковпервуд, пов'язуючи краватку. Він покосував на дружину з поблажливою усмішкою. – Французька елегантність – це вже майже фіґлярство. Підозрюю, що дехто з цих жевжиків був у корсетах.

– Ну і що ж такого? Мені це подобається. Якщо вже хизуватися, то без міри.

– Знаю, що це – твоя теорія, дитинко, але в усьому міру треба знати. Іноді корисно виглядати і скромнішим. Не годиться дуже вже відрізнятися від тих, хто тебе оточують, навіть у вигідний бік.

– Знаєш що, – сказала вона раптом, глянувши на чоловіка, – ти колись станеш страшеним консерватором, не гіршим за моїх братів.

Вона підійшла до Ковпервуда, поправила йому краватку та пригладила волосся.

– Комуś із нас треба бути консерватором для блага сім'ї, – жартівливо зауважив він.

– А втім, я ще не впевнена, що це будеш ти, а не я.

– Який сьогодні чудовий день. Поглянь, які гарні ці білі мармурові скульптури. Куди ми поїдемо – в Клюні, Версаль чи Фонтенбло? Увечері треба було б сходити у Французьку комедію, подивитися Сару Бернар.

Ейлін була щаслива та весела. Яке блаженство мандрувати з Френком як його законна дружина!

У цю поїздку жага задоволень, інтерес до мистецтва та тверда рішучість заволодіти всім, що може дати йому життя, прокинулася в Ковпервуда з новою силою. У Лондоні, Парижі та Брюсселі він познайомився з відомими антикварами. Його розуміння старої школи живопису і великих майстрів минулого значно розширилося. Один лондонський гендляр, відразу розпізнавши у Френкові майбутнього клієнта, запросив його й Ейлін переглянути певні приватні збірки та репрезентував «іноземця, котрий цікавиться живописом», декому з художників – лорду Лейтону, Данте Габріелю Россетті, Вістлеру. Для них Ковпервуд був лише самовпевне-

ним, стриманим, чемним паном із дещо старомодними смаками. Він же, своєю чергою, відзначив, що ці люди – неврівноважені та самозакохані, з ними йому близько ніколи не зійтись, й єдине, що може їх пов'язувати, – це купівля-продаж. Вони шукають захоплених шанувальників, а він міг бути тільки щедрим меценатом. Отже, Френк відвідував галереї, майстерні, розглядав картини та міркував – чи скоро вже збудуться його мрії про велич.

У Лондоні він придбав портрет пензля Реберна, в Парижі «Орача» Мілле, маленьку дрібничку Яна Стена, батальне полотно Мейссоньє та романтичну сцену в палацовому саду Ізабе. Так відродилося колишнє захоплення Ковпервуда живописом, і було покладено початок колекції, що зайняла в подальшому настільки значне місце в його житті.

Після повернення в Чикаго Френк та Ейлін із захопленням віддалися розбудові нового будинку. Надивившись старовинних замків у Франції, вони вирішили взяти їх собі за зразок. І Тейлор Лорд не забарився представити їм архітектурний проект, що відтворював щось на кшталт такого замку. Лорд вважав, що знадобиться рік або навіть і півтора, щоб завершити всі роботи, але Ковпервуди особливо і не поспішали. Поки все це буде будуватися, вони зміцнять свої світські зв'язки та до дня його закінчення зможуть увійти в коло обраних.

У ті часи чиказьке вище товариство було дуже строкатим. Були тут люди, котрі раптово розбагатіли після довгих років негараздів і ще не забули ні свою сільську церкву, ні свої провінційні звички та погляди. Були й інші, котрі отримали капітал у спадок або перебралися сюди зі східних штатів, де великі статки існують здавна. Ці вже вміли жити на широку ногу. І, нарешті, підросли доньки та синочки новоявлених багатіїв. Вони відчували потяг до розкоші, що вже міцніла в Америці, і сподівалися згодом до неї долучитися. Молодь ця наразі тільки мріяла про танці у Кінслі, де влаштувалися благодійні базари та вечори, про літні розваги на європейський лад. Але до цього їм було ще далеко. Перша група, найбагатша, користувалася, незважаючи на своє невігластво і тупість, найбільшим впливом, бо вищим мірилом тут були гроші. Їхні розваги вражали своєю дурістю: все зводилося до того, щоб на людей подивитися і себе показати. Ці скоробагатьки боялися, як вогню, якоїсь свіжої думки чи якого нововведення. Тільки шаблонні думки й учинки, тільки рабська покора умовностям і допускалися в їхньому середовищі. Запросити в будинок акторку, як це часто робилося в східних штатах чи в Лондоні, боронь Боже! Навіть на співаків і художників вони дивилися косо. Аби чогось не трапилося. Але якби з Європи в Чикаго випадково заїхав якийсь князь чи граф – чого, зазвичай, ніколи не бувало – місцеві магнати зі шкіри пнулися б, що, до слова кажучи, вони і робили щоразу, коли в їхньому місті проїздом зупинявся якийсь махляр зі східних штатів.

Ковпервуд затямив це відразу, як тільки приїхав, але йому здавалося, що коли він стане заможним і впливовим, збудує розкішний особняк, то йому з Ейлін, можливо, вдасться розворушити це стояче болото. На жаль, Ейлін занадто гарячкувала, надто вже явно шукала нагоди утвердитися в світі та домогтися визнання. Як дикун, не пристосований до самозахисту, котрий повністю перебуває під владою стихійних сил, вона тремтіла навіть від думки про можливу невдачу. Дуже скоро жінка збагнула, що існує категорія світських жінок, зовсім чужих їй за складом, зблизитися з котрими буде дуже нелегко. Якось вона побачила в крамниці дружину мануфактурного короля Енсона Меррила, і та здалася їй занадто манірною та холодною. Пані Меррил вважала себе жінкою розумною та високоосвіченою, і не сумнівалася, що в Чикаго для неї немає відповідного товариства. Вона виховувалася в східних штатах, у Бостоні, не раз їздила в Лондон і навіть була прийнята в тамтешньому вищому світі. Чикаго видавався їй просто брудною дірою, містом гендлярів. Вона вважала за краще Нью-Йорк чи Вашингтон, але була змушена жити тут. З тими, кого пані Меррил ушановувала своєю увагою, вона трималася поблажливо-пихато і мала звичку закидати голову назад, втомлено опустивши вії та болісно піднявши брови, даючи цим зрозуміти, яке нестерпне їй усе це оточення.

На пані Меррил Ейлін вказала така собі пані Гадлстоун, чоловік котрої був власником миловарні. Гадлстоуни жили по сусідству з Ковпервудами і також не належали до числа обра-

них. Але пані Гадлстоун почула, що Ковпервуди – люди заможні, що вони товаришують із Едісонами і наміряються будувати особняк, який обійдеться їм в двісті тисяч (чутки завжди все перебільшують). Цього виявилось досить. Як сусідка вона визнала можливим провідати Ковпервудів і залишити свою візитівку, а Ейлін, котра раділа кожному новому знайомству, поспішила з візитом у відповідь. Пані Гадлстоун була маленькою, доволі непоказною, але надзвичайно меткою та практичною особою.

– Ви, безперечно, чули про пані Меррил. Он вона стоїть біля прилавка з шовками, – зауважила пані Гадлстоун, вказуючи очима на високу худорляву брюнетку, дуже зарозумілу та манірну. – Гляньте, як вона тримає лорнет.

Ейлін озирнулася та критично оглянула з голови до ніг цю великосвітських даму, від котрої так і віяло холодом.

– Ви з нею знайомі? – запитала вона з цікавістю, продовжуючи розглядати пані біля прилавка.

– Ні, вони живуть на Північній стороні, а у нас кожен обертається в своєму колі, – з гідністю заявила пані Гадлстоун.

Насправді ж найпомітніші родини вважали своєю заслугою саме те, що вони вищі за будь-який поділ на касти й обирають собі друзів із усіх трьох сторін.

– Ти диви! – зауважила Ейлін із удаваною байдужістю. Потай вона була розчарована тим, що пані Гадлстоун вважала за потрібне показати їй пані Меррил, ніби та була якоюсь знаменитістю.

– Мені здається, вона підфарбовує брови, – шепнула пані Гадлстоун, заздрісно розглядаючи дружину мануфактурника. – Я чула, що її чоловік – не найвірніший у подружжі. У нього, кажуть, є дама серця, якась пані Гледенс, вона живе по сусідству з ними.

– Он воно як! – обережно відповіла Ейлін. Після своїх філадельфійських пригод вона вирішила бути напоготові й остерігатися будь-яких пліток. Стріли лихослів'я легко могли потрапити і в неї.

– Але пані Меррил, безумовно, належить до вищого світу, – не могла не визнати супутниця Ейлін.

З того часу мрією Ейлін стало познайомитися з цією дамою та потрапити в число її друзів. Вона не знала, що її честолюбній мрії ніколи не судилося збутися, хоча, може, в глибині душі пані Ковпервуд і боялася цього.

Але серед жителів Чикаго знайшлися і такі, котрі приходили до Ковпервудів із візитами, ледь ті влаштувалися в місті, а з деким Ковпервуди і самі зуміли зав'язати знайомство. У них стали бувати різні люди. Як-от Сандерленд След, директор служби руху однієї з південно-західних залізниць, що проходили через місто, чоловік освічений, не позбавлений смаку та доволі заможний, зі своєю дружиною – честолюбною нікчемою. Волтер Райз Коттон, комісіонер із гуртового продажу кави, відомий більше як автор дописів на теми світського життя, та його дружина, котра закінчила жіночий коледж Вассарра. Норі Сімс, секретар і скарбник кредитної й ощадної спілки «Дуглас», особа вельми впливова, але не в тих фінансових колах, які представляли Едісон і Рембо. Ковпервуди познайомилися сім'ями і з багатим хутровиком Станіславом Гоксемом, і з гуртовим продавцем борошна Двейном Кінгслендом, з гендлярем м'ясом, експортером Вебстером Израельсом, і ювеліром Бредфордом Кендою. Всі ці родини мали певну вагу в світі. Всі вони мали непогані особняки та непогані прибутки, з ними доводилося рахуватися. Різниця між Ейлін і більшістю цих дам була приблизно така ж, як між реальністю й ілюзією. Але це вимагає певного пояснення. Щоб зрозуміти умонастрої жінок того часу, слід подумки повернутися до періоду середньовіччя, коли чільна роль належала Церкві і талановиті, але далекі від життя поети оточували жінку містичним ореолом. З того часу панночки та дами вдають, що вони створені з іншого, благороднішого матеріалу, ніж чоловіки, що їхнє покликання – надихати й облагороджувати другу половину роду людського і що їхня прихиль-

ність – безцінний дар світу. Цей рожевий романтичний серпанок, що не має нічого спільного з поняттям особистої чесноти, призвів до самовозвеличення певних жінок, котрі уявили себе мало не святими і згорі вниз споглядали на чоловіків, а часом і на інших жінок.

В атмосферу, наскрізь просочену такою безглуздою ілюзією, і потрапила Ейлін у Чикаго. Леді, з котрими вона познайомилася, витали у вигаданому ними світі. Вони вважали себе неземними істотами, на зразок тих, котрих увічнили релігійний живопис і поезія. У своїх чоловіках вони прагнули бачити зразок моральності, втілення ідеалу, від інших жінок вимагали незаплямованої чистоти.

Ейлін, палка та безпосередня, взяла б їх на кпини, якби їй дано було це зрозуміти. Але вона зовсім нічого не тямилася та почувалася в присутності цих жінок ніяково та невпевнено.

Візьмемо, наприклад, пані Сімс, гарячу шанувальницю пані Меррил. Отримати запрошення до Меррилів на обід, чай чи сніданок, проїхатися містом із пані Меррил було вершиною блаженства для пані Сімс. Вона любила повторювати *bon mots*³ свого кумира, міркувати про її дивовижну освіченість, подекувати, як люди начебто відмовлялися вірити, що вона – дружина такої посередності, як Енсон Меррил. Словом, всі ті прийняті в світі вульгарності, початок яким, імовірно, було покладено ще жінками Стародавнього Єгипту та Халдеї. Сама пані Сімс була пересічною, нічим не примітною кар'єристкою – достатньо спиритною, достатньо миловидною й елегантною. Дві маленькі доньки Сімс, відповідно до вимог того часу, були вже навчені всім тонкощам світських манер. Вони тішили батьків умінням набувати витончених поз, мило всміхатися, граційно присідати. Приставлена до них няня ходила в однострої, а гувернантка була надзвичайно поважною. Сама пані Сімс вела себе дуже зухвало, рахувалася тільки з тими, хто стояв вище за неї на соціальній драбині, і від щирого серця зневажала той пересічний світ, в якому змушена була жити.

Запросивши Ковпервудів на обід, пані Сімс тут же спробувала вивідати в Ейлін щось про її минуле: чи не знала вона в Філадельфії Артура Лі та його дружину, подружжя Дрейків, Роберту Вілінг і родину Вокерів? Пані Сімс сама з ними знайома не була, але чула про них від пані Меррил. Це була цілком достатня причина, щоб пустити ці імена в хід. Ейлін одразу ж насторожилася і, заради порятунку, стала брехати, що знайома з усіма цими людьми. Втім, якоюсь мірою це було правдою: до того, як поширилася чутка про зв'язок Ейлін із Ковпервудом, вони з нею розкланювалися. Таке повідомлення трохи заспокоїло пані Сімс.

– Я неодмінно розповім про це Неллі, – запевнила вона, називаючи пані Меррил зменшувальним ім'ям, аби показати, як близько вони знайомі.

Ейлін дуже боялася, що коли так піде далі, то скоро все місто дізнається, що Ковпервуд сидів у в'язниці, що, перш ніж стати його дружиною, вона була його коханкою та фігурувала в його шлюбнорозлучному процесі як відповідач, хоча її ім'я й не згадувалося. Врятувати Ейлін могли тільки її врода та гроші Френка, більше їй не було на що сподіватися.

Якось на обіді у Кінгслендів пані Кенда спитала Ейлін – як тій здалося, вельми багатозначно, – чи не була вона знайома в Філадельфії з її приятелькою, пані Шюлер Еванс? Ейлін не на жарт перелякалася.

– Тобі не здається, що пані Кенда, а може, і не вона одна, забагато знає про нас? – поцікавилася вона в Ковпервуда дорогою додому.

– Цілком можливо, а втім, не знаю, – відповідав він, подумавши. – На твоєму місці я не став би особливо тривожитися. Якщо будеш постійно про це думати та хвилюватися, вони швидше запідозрять, що у нас щось негаразд. Я, в усілякому разі, не приховував і приховувати не буду, що сидів у Філадельфії у в'язниці. Це все було підлаштовано. Ніхто не мав права запропорювати мене туди.

³ Гострі слівця (франц.).

– Ну, звісно, любий! – погодилася Ейлін. – Навіть якщо тут щось і пронюхали – біда невелика. Що тут такого особливого, врешті-решт? Хіба мало у кого що було до шлюбу?

– Все зводиться до того, чи приймуть вони нас у своє коло, чи відкинуть. Ну що ж, нічого не вдієш. Нам треба добудувати будинок і дати їм можливість проявити свою доброзичливість. А не захочуть – є й інші міста. У Нью-Йорку з грішми ми доб'ємося чого завгодно, вір мені. Ми можемо і там збудувати собі палац і всіх змусити з собою рахуватися. Для цього потрібні тільки гроші. А гроші у нас будуть, про це турбуватися нема чого, – додав він після недовгого мовчання. – Я наживу тут мільйони, подобається їм це чи ні, а потім... Потім побачимо. Тож не турбуйся. Немає такої біди у світі, якій не можна зарадити грошима, в цьому я давно переконався.

І Френк міцно стиснув зуби, як робив це завжди, приймаючи безповоротне рішення. Втім, це не завадило йому взяти руку Ейлін та ласкаво її потиснути.

– Не турбуйся, – повторив він. – Хіба немає інших міст, крім Чикаго? А років через десять ми з тобою будемо аж ніяк не злидарями. Не сумуй! Усе влаштується, інакше і бути не може.

Ейлін дивилася на освітлену вогнями Мічиган-авеню, кінець якої ховався вдалині, і на безмовні особняки, повз які вони проїжджали. Білі кулі ліхтарів мерехтіли в темряві, перетворюючись у далині на ледь помітні цятки. Було темно, приємно віяло прохолодою. О, якби на гроші Френка можна було купити доступ у цей звабливий світ і доброзичливе ставлення до себе! Ейлін не усвідомлювала, як багато залежало від неї самої в цій майбутній боротьбі.

10. Випробування

Новосілля в особняку на Мічиган-авеню Ковпервуди справляли наприкінці листопада 1878 року. Минуло близько двох років, як вони переселилися в Чикаго, і ці два роки не пропали даремно. На перегонах, званих обідах, на прийомах у клубах «Юніон-ліг» і «Келюмет», куди Едісон ввів Ковпервуда, вони зустрічалися з новими людьми, зав'язували знайомства і тепер могли вже розіслати більше трьохсот запрошень на своє свято. Правда, в числі цих трьохсот гостей мали бути і люди їм незнайомі – друзі Мак-Кібена та Лорда. На запрошення відгукнулося десь двісті п'ятдесят осіб. Френк вів свої справи в Чикаго настільки вправно, примудряючись весь час залишатися в тіні, що ніхто не зацікавився його минулим. Він був заможний, добре вихований, не позбавлений чарівності. Функціонери, котрі зустрічалися з ним у товаристві, вважали його приємним і недурним. Ейлін була гарна, з удячністю відгукувалася на найменшу увагу, й їй охоче віддавали належне. Проте вищий світ Ковпервуда не визнавав. Відомо, що за належного такту та спритності можна, не посідаючи жодного становища в товаристві, створити собі цілком надійну репутацію. У ті часи в Чикаго існував тижневик, в якому друкувалася світська хроніка, і Френк за посередництва Мак-Кібена змусив його служити своїм інтересам. Представити сумнівне бездоганним – не легке завдання в будь-яких умовах, але якщо зовні у вас все йде добродійно, якщо ви тримаєтеся впевнено, володієте достатнім шармом, а головне – маєте капітал, то це все набагато спрощує справу. Мак-Кібен знав редактора Гортонна Бігерза. Це був жалюгідний цинік років сорока п'яти, котрий опустився, із сивим волоссям і сумною фізією – не людина, а якийсь губчастий нарост чи поліп, що виявляв показне похваллення та зацікавленість тільки там, де цього вимагала вигода. У ті дні редактори світської хроніки ще були вхожі в привілейовані дома – у ролі гостей, а не репортерів. Утім, і тоді вже їх приймали не дуже охоче. Мак-Кібен, бажаючи прислужитися Ковпервудові, котрий давав йому роботу і до котрого він був дуже прихильний, якось сказав Бігерзу:

– Ви ж знаєте Ковпервудів?

– Ні, – відповів редактор. – А хто вони такі?

Як і кожен дармоїд, він прислуговував тільки представникам вищих кіл.

– Ну як же? Ковпервуд – банкір. У нього є контора на Ля-Саль-стріт. Вони – з Філадельфії. Пані Ковпервуд – красуня, молода й таке інше. Вони будують собі особняк на Мічиган-авеню. Вам би годилося з ними познайомитися. Гадаю, що вони будуть прийняті в кращих домах. Едіسونи з ними дружні. Якщо ви тепер присвятите цим людям увагу, вони вас не забудуть. Ковпервуд – людина щедра й узагалі хороший чоловік.

Бігерз нагострив вуха. Світська хроніка – небагата пожива, а нагода заробити також випадає не часто. Тим, хто хотів отримати схвальний відгук преси, щоб зміцнити власне становище в світі або проникнути туди, доводилося передплачувати його видання і грошей не шкодувати. Незабаром після цієї розмови Френк отримав підписаний бланк із контори «Сетердей ревью» і негайно послав чек на сто доларів пану Гортону Бігерзу особисто. Слідом за цим родини, що не мали особливої ваги в чиказькому світі, стали помічати, що коли вони запрошують на званий обід Ковпервудів, «Сетердей ревью» поміщає звіт, а в тих випадках, коли Ковпервудів не буває, немає і звітів. Мабуть, із цими Ковпервудами краще підтримувати знайомство. Але все ж, хто вони такі?

Будь-яка увага преси, будь-який, навіть найскромніший успіх у товаристві, легко може перетворити людину на мішень для лихослів'я. Той, хто хоч трохи виділився з навколишнього середовища, миттєво привертає до себе увагу світських кіл: хто він, звідки взявся, ким є? Ейлін вклала в свій перший прийом у новому будинку всю душу, Френк – весь свій смак і винахідливість, тому не дивно, що новосілля стало чимось незвичайним, а цього, з огляду на відомі обставини, Ковпервудові і не слід було робити. Чиказьке товариство, як ми вже розповідали

вище, вирізнялося безнадійною відсталістю, на всілякі нововведення дивилося несхвально та мирилося з ними дуже неохоче. Вторгтися в це вузьке коло і приголомшити всіх пишністю та небаченим блиском було щонайменше необачно. Найобережніші, навіть якщо і не прийдуть зовсім, то про все дізнаються і також винесуть свій вирок.

Урочистості розпочалися о четвертій годині. Гості продовжували з'їжджатися до пів на сьому. О дев'ятій відкрився бал, для якого був запрошений знаменитий чиказький струнний оркестр. Танці перемежовувалися виступами більш-менш відомих артистів, а об одинадцятій годині подали розкішну вечерю. Гості сиділи за маленькими столиками в трьох залах першого поверху, ефектно освітлених гірляндами китайських ліхтариків. На довершення всього Френк вивісив у картинній галереї не тільки найкращі полотна, привезені з-за кордону, а й останнє придбання – чудового Жерома, котрий тоді перебував у zenіті своєї дещо екзотичної слави. Картина зображала голих одалісок біля басейну, викладеного різнобарвною мозаїкою. Для Чикаго таке мистецтво було занадто фривольним. Люди, котрі мало тямлять у живописі, визнали цю роботу непристойною, тоді як освіченіші не могли побачити в ній нічого поганого. Але так чи інак, цей твір безперечно оживляв галерею.

Тут же висів і нещодавно присланий із Європи портрет Ейлін роботи голландського художника Яна Ван-Беерса, з котрим Ковпервуди познайомилися минулого літа в Брюсселі. Він написав портрет за дев'ять сеансів і створив доволі ефектну річ, в яскравій кольоровій гамі. Ейлін була зображена на тлі літнього ландшафту, в глибині виднівся ставок, оточений низьким кам'яним парапетом, крило голландського замиського будинку червоної цегли, куртини з тюльпанами та блакитне небо в пухнастих хмарках. Ейлін сиділа на увігнутому підлокітнику кам'яної лавки, тримаючи над головою рожеву, оздоблену мереживом парасольку. Біля її ніг зеленіла трава, шовковий костюм у білу та блакитну смужки – за останньою паризькою модою – облягав її сильно, квітуче тіло, солом'яний брилик із м'якими широкими крисами, зав'язаний блакитною стрічкою, кидав тінь на очі, що іскрили життям і веселощами. Художнику вдалося передати характер Ейлін – сміливість, самовпевненість, зухвалість, властиві особам неглибоким, котрі ще не зазнали поразок. Соковитий фарбами, хоча і дещо викличний, як і все, пов'язане з Ейлін, портрет здатен був викликати задрість у тих, кого природа нагородила не настільки щедро. Якби це була жанрова річ, портрет міг би вважатися чудовим. У м'якому світлі газових ріжків Ейлін на цьому полотні здавалася особливо блискучою – доступна, безтурботна, розбалувана красуня, котру завжди пестили та берегли. Багато відвідувачів затримувалися біля портрета, чимало лунало на його адресу зауважень – дехто промовляв голосно, а дехто – пошепки.

Із самого ранку Ейлін мучили неспокій і невпевненість. За наполяганнями Френка вона завантажила секретарку, юне і старанне дівчисько, котра розсилала запрошення, сортувала відповіді, виконувала усілякі доручення і часом могла навіть дати слушну пораду. Фадетта, камеристка-француженка, зовсім збилася з ніг, поспішаючи все вчасно підготувати для своєї пані, котра мала сьогодні одягнути два гарнітури – один вдень, а інший – між шостою і восьмою годинами вечора. Розшукуючи стрічку, що кудись поділася, або старанно начищаючи брошки та пряжки, вона так і сипала своїми *mon dieu* і *parbleu*.⁴ Ейлін, як зазвичай, чимало помучилася, перш ніж погодилася, що все гаразд. Особливо важким був вибір сукні. Портрет, що висів у картинній галереї, немов кидав їй виклик. Ейлін здавалося, що сьогодні ввечері їй призначено з'явитися на суд усього суспільства. Врешті-решт, вона все ж таки не послухалася поради кращої чиказької кравчині Терези Донован і зупинила свій вибір на паризькому платті від Борта з важкого брунатного оксамиту із золотистим відливом. Воно дуже пасувало до її волосся та кольору обличчя і вигідно облягало струнку фігуру жінки. У тон сукні були і корич-

⁴ Боже мій, звісно (*франц.*).

неві шовкові панчохи та бронзові черевички з червоними емалевими гудзиками. Кульчики Ейлін спершу одягла аметистові, але потім замінила їх топазовими.

Біда Ейлін полягала в тому, що вона не вмiла все це проробляти зі спокійною впевненістю світської левиці. Вона не стільки керувала обставинами, скільки обставини – нею. В інших випадках її вирішували тільки спокій, витримка та такт Ковпервуда. Якщо чоловік був біля неї, вона почувалася шляхетною леді, котра вмiє триматися невимушено в будь-якому товаристві. Але варто було їй залишитися одній, і жінка негайно втрачала мужність, хоча боязкість аж ніяк не була їй властива. Ейлін ніяк не могла забути про своє минуле.

О четвертій годині Кент Мак-Кібен, елегантний і самовпевнений, окинувши швидким, не дуже схвальним поглядом всю цю пишність, зупинився у великій вітальні з Тейлором Лордом, котрий, востаннє оглянувши весь будинок, вже зібрався було йти, щоб повернутися ввечері, та затримався, помітивши адвоката. Якби Лорд і Мак-Кібен були знайомі ближче, вони, ймовірно, узялися б обговорювати майбутній прийом і шанси Ковпервуда на успіх, але зараз, не наважуючись розмовляти відверто, тільки обмінювалися загальними фразами, що нічого не означали. В цю мить в усій своїй красі у вітальні з'явилася Ейлін. Кент Мак-Кібен подумав, що вона ніколи ще не була така гарна, як сьогодні. Що не кажи, а порівняно з цими пишними кокетками, яких так багато зустрічаєш в світі, з цими хитрими, злими, розважливими кар'єристками, котрі вмiло спекулюють своїм суспільним становищем, Ейлін була просто чудова. Шкода тільки, що їй бракує впевненості в собі, їй би слід бути трохи стриманішою, трохи холоднішою, дуже вже вона простодушна та привітна. І все ж за підтримки Френка вона може досягти багато чого.

– Чарівно! Все тут абсолютно чарівно! – запевнив він Ейлін. – Я якраз казав пану Лорду, що в захваті від вашого особняка.

Почувши таку похвалу від Мак-Кібена, людини світської, так ще й у присутності Тейлора Лорда, також прийнятого вищим товариством, Ейлін була надзвичайно задоволена. Вона аж сяяла від задоволення.

Одним із перших прибули пані Вебстер Израельс, пані Бредфорд Кенда і пані Волтер Райз Коттон. Вони обіцяли допомогти Ейлін приймати гостей. Дами ці пишалися своєю проникливістю й умінням розбиратися в людях, але навіть не підозрювали про те, якому ризику піддають свою репутацію. Їх спантеличила розкіш, якою оточила себе Ейлін, зростаюча популярність Ковпервуда в фінансових колах і пишність нового будинку. У пані Вебстер Израельс був такий дивний рот, що Ейлін, зустрічаючись з нею, щоразу дивувалася: «До чого ж вона схожа на рибу!» Однак пані Израельс не можна було назвати потворною, а цього дня похвалення надавало їй навіть певної миловидності. Пані Бредфорд Кенда в блідо-рожевій сукні зі сріблясто-сірими вставками, що частково скрадала її худорлявість, була ще доволі приваблива, незважаючи на свою сухоребрість. Вона брала у всьому найгарячішу участь, вважаючи, що присутня на знаменній події. Пані Волтер Райз Коттон, помітно молодша, ніж дві інші дами, за роки свого перебування в коледжі набралася модної вченості та вважала себе «вищою від забобонів». Вона інстинктивно вгадувала, що Ковпервуди, мабуть, не належать до вершків товариства, але вони стрімко просувалися вгору суспільною драбиною і, чого доброго, можуть обігнати решту. А тому з ними треба бути люб'язною.

У житті буває іноді так, як на картинах Монтічеллі: окремі предмети, фігури, особи втрачають свою відособленість, зливаються в барвисту єдність, і окремішність зникає в загальному блиску. Новий особняк Ковпервудів із величезними, до підлоги, вікнами першого поверху, з висіченими з каменю важкими гірляндами квітів по фасаду, з різьбленими дубовими дверима під'їзду, прихованими у глибокій ніші, незабаром заповнився строкатим рухливим потоком гостей. Багатьох Френк та Ейлін бачили вперше. Це були гості, запрошені Мак-Кібеном і Лордом, котрих вони тут же представляли господарям. Майданчик біля під'їзду та сусідні провулки були вщерть забиті сучасними екіпажами та кінями, що нетерпляче гризли вудила.

Всі, з ким Ковпервуди були більш-менш знайомі, приїхали раніше та залишалися довше за інших, бачачи, що тут є на що подивитися і чим помилуватися. Ресторатор Кінслі надіслав цілу маленьку армію вишколених офіціантів, котрих дворецький Френка розставив навколо столу. Їдальня, витримана в червонувато-брунатних тонах, що були улюбленими в стародавній Помпеї, виблискувала кришталем, вражаючи погляд пишністю сервірування. Сукні жінок – тут були представлені всі відтінки сірого, бузкового, коричневого та зеленого кольорів, модних тієї осені, – ефектно поєднувалися з коричневими тонами вестибюля, темно-сірими з позолотою стінами вітальні, суриком їдальні, білого з позолотою забарвлення музичної кімнати і нейтральної сепії картинної галереї.

Ейлін не втрачала сили духу завдяки присутності Френка, котрий переходив із їдальні в бібліотеку, з бібліотеки в картинну галерею, розмовляючи то з однією, то з іншою групою чоловіків. Вона стояла біля входу в залу, виблискуючи своєю марнославною вродою, чудова, але гідна жалю, – втілення марноти всього показного та жорстокого: «мати і не мати». Цей розцяцькований наговп, в якому було більше цікавості, ніж дружньої уваги, більше заздрощів, ніж доброзичливості, більше прискіпливості, ніж поблажливості, з'явився сюди тільки задля того, щоб усе вивідати і все розкритикувати.

– Навіть не розумію, чому, але ваш будинок, пані Ковпервуд, нагадує мені вернісаж, – наче між іншим, зауважила пані Сімс.

Ейлін вловила шпильку, але не знайшлася, що відповісти, а тільки спалахнула від образи й уїдливо спитала:

– Ви так гадаєте?

Задоволена досягнутим ефектом, пані Сімс гордовито рушила далі в супроводі закоханого в неї молодого художника, котрий завжди йшов за нею по п'ятах.

Це зауваження, як, втім, і багато іншого, показало Ейлін, що вона ще далеко не «своя» людина у вищому світі. Поки що ні її, ні Ковпервуда в світ приймати не бажали. Вона майже зненавиділа недалеко пані Израельс, котра стояла біля неї в цю мить і чула зауваження пані Сімс. І все ж таки пані Израельс була хоч кимось: пані Сімс відзначила її легким кивком і доволі поблажливим: «Як ся маєте?».

Поява Едісонів, Следів, Кінгслендів, Гоксемів та інших уже нічого не могла виправити: Ейлін втратила душевну рівновагу. Але коли після обіду молодь на чолі з Мак-Кібеном – він був розпорядником на балу – почала танцювати, Ейлін знову, незважаючи на свою невпевненість, опинилася на висоті. Вона була веселою, сміливою, чарівною. Кент Мак-Кібен, котрий мав славу великого мастака і знавця всіх таємниць і тонкощів полонезу, вів її в першій парі цієї граціозної, святкової ходи, а за ними другою парою слідував Ковпервуд із пані Сімс. Ейлін, у білій атласній сукні, шитій сріблом, у діамантових сережках, діадемі, намисті та браслетах, засліплювала майже екзотичною розкішшю. Вона виблискувала в буквальному сенсі слова. Мак-Кібен був абсолютно скорений і розсипався в компліментах.

– Яка насолода танцювати з вами, – шепотів він, нахилиючись до жінки. – Ви гарні, як сама мрія!

– Але мрія аж ніяк не безтілесна, в цьому, знаєте, легко переконатися, – відказувала Ейлін.

– О, якби мені випало таке щастя! – жартівливо бідкався він.

Ейлін зрозуміла натяк і у відповідь глянула на нього з дразливою посмішкою. Пані Сімс, котру посилено розважав Френк, скільки не намагалася, так і не змогла розчути їхньої бесіди.

Після полонезу Ейлін, оточена гучним, легковажним наговпом розв'язної «золотої молоді», повела всіх дивитися на свій портрет. Люди старшого покоління засуджували надмірну кількість вина, оголених жінок на картині Жерома, що висіла в одному кінці галереї, зухвало яскравий портрет Ейлін в іншому її кінці, і саму господиню будинку, за котрою дуже старанно упали декотрі вітрогони. Пані Рембо, дама добра та доброзичлива, сказала своєму

чоловікові, що Ейлін, як їй здається, «занадто поспішає жити». Пані Едісон, вражена кричущою розкішшю та розмахом святкування, влаштованого Ковпервудом і захмарністю, якщо не багатолюдністю та респектабельністю, то блиском усіх вечорів у їхньому будинку, зауважила чоловікові:

– А Ковпервуд, мабуть, наживає скажені гроші.

– Так, адже він – природжений фінансист, Елло, – повчально пояснив Едісон. – Він спекулює на біржі і, певна річ, наживає і буде наживати великі гроші. А ось чи приймуть їх у світі – не знаю. Будь він один, без дружини, було б простіше. Вона – дуже вродлива, але Френкові вона – не пара, не така йому потрібна дружина. Вона якось аж занадто гарна.

– Маєш рацію. Мені вона подобається, але боюся, що вона сама може собі нашкодити. А жаль.

Якраз у цю мить Ейлін, з розпашілим від лестощів і компліментів щасливим обличчям, проходила повз них у супроводі двох усміхнених шалапутів. Ковпервуди відвели під танці музичну кімнату та вітальню, і тепер усі кинулися в цю імпровізовану бальну залу. Назустріч Ейлін мчали звуки музики, запах квітів, багатоголосий гомін. Схвильована, вона зупинилася на порозі, окидаючи поглядом рухомий, блискучий, галасливий натовп.

– Давно я не бачив таких краль, як пані Ковпервуд, – зауважив Бредфорд Кенда редактору світської хроніки Гортону Бігерзу. – Вона, мабуть, навіть занадто гарна.

– А яке вона, по-вашому, справила враження? – допитувався обережний Бігерз.

– Чарівна жінка, тільки боюся, що вона недостатньо стримана і недостатньо розумна. Їй би треба триматися поважніше. Вона надто захоплюється. Наші зрілі красуні не захочуть у них бувати, поруч із нею вони всі будуть здаватися старими бабегами. Якби пані Ковпервуд була не настільки молода і не настільки вродлива, до неї поставилися б краще.

– Я також так гадаю, – сказав Бігерз. Насправді ж він зовсім так не думав і взагалі нездатний був до подібних узагальнень. Але тепер він був твердо в цьому переконаний, бо так сказав Бредфорд Кенда.

11. Плоди сміливих починань

Наступного дня за ранковою кавою в Сімсів і в багатьох інших чиказьких оселях тільки і було розмов, що про новосілля у Ковпервудів і про те, будуть вони прийняті в товаристві чи ні.

– Як хочеш, але пані Ковпервуд зовсім не вміє себе тримати, – зауважила пані Сімс своєму чоловікові. – І взагалі вони влаштували не новосілля, а якийсь балаган. Треба ж подуматися: в одному кінці галереї повісити її портрет, а в іншому – цього Жерома! А сьогоднішня замітка в «Прес»! Немов вони і справді якість цабе.

Пані Сімс підозрювала тепер, і небезпідставно, що дала себе одурити своїм приятелям Тейлору Лорду та Кенту Мак-Кібену, котрі познайомили її з Ковпервудами, і це дратувало.

– А що ти скажеш про гостей? – спитав пан Сімс, намазуючи маслом булочку.

– Всі ці люди – без респекту. Крім нас, по суті, і назвати нікого. Дуже шкодую тепер, що ми поїхали. Хто такі ці Ізраельси та Гоксеми? А та нестерпна жінка (вона мала на увазі пані Гоксем)! Замучила мене своєю пришепелкуватою балаканиною.

– Я вчора розмовляв з видавцем «Прес» Гейгеніном, – зауважив пан Сімс. – Він стверджує, що Ковпервуд приїхав сюди після того, як збанкрутував у Філадельфії, і що проти нього там буцімто висували кілька позовів. Ти щось про це чула?

– Ні. Але пані Ковпервуд каже, що була там знайома з Дрейками та Вокерами. Я все збиралася спитати у Неллі. Мені завжди здавалося дивним, що вони виїхали з Філадельфії, коли справи у нього йшли там добре. Щось тут не те.

Сімса дратувало, що Френк уже встиг завоювати вагоме становище в фінансових колах Чикаго, і він заздрив йому. До того ж Ковпервуд, без сумніву, був вельми не дурний і дуже енергійний, а це зазвичай викликає в людях заздрощі, якщо тільки вони не розраховують на твою добродійність або самі не досягли успіху в якійсь іншій галузі. Тепер Сімсам захотілося з'ясувати, хто такий Ковпервуд, і дізнатися всю його таємницю.

Але не встигло ще чиказьке товариство виголосити свій вирок Ковпервудам, як відбулися події, якоюсь мірою навіть важливіші для їхнього майбутнього в Чикаго, хоча Ейлін і не усвідомлювала цього. Стосунки між новими та старими газовими компаніями все більше загострювалися. Стурбовані акціонери старих компаній стали дошукуватися, хто ж це стоїть за цими новими компаніями, що так нахабно зазіхають на їхні права та привілеї. Такому собі Парсонсу, адвокату «Північно-чиказької газової», було доручено протидіяти махінаціям де Сото Сіппенза та старого генерала Ван-Сайкла. Дізнавшись, що муніципальна рада Лейк-В'ю ухвалила дозволити концесію і що апеляційний суд має намір цю постанову затвердити, Парсонс напав на вдалу думку: він запропонував висунути проти нової компанії звинувачення в таємній змові та поголовному підкупі членів муніципалітету. Вдалося розкопати чимало доказів, що підтверджували, що Дьонівей, Джейкоб Герехт та інші члени муніципалітету Лейк-В'ю отримали хабарі, і, порушивши справу, можна було відтягнути остаточне вирішення питання про видачу концесії з тим, аби виграти час і дати можливість старій компанії ще щось вигадати та зробити. Уважно стежачи за кожним кроком Сіппенза і генерала Ван-Сайкла, Парсонс встановив, що один і другий – усього лиш підставні особи, а справжній натхненник усієї цієї афери – Ковпервуд або ще якісь підприємці, котрих він, своєю чергою, представляє. Парсонс якось зайшов навіть у контору до Ковпервуда в сподіванні поговорити з ним і щось у нього вивідати, але хитрість не вдалася. Тоді він почав ще старанніше вивідувати про минуле Френка та його ділові зв'язки. Завершилися всі ці розшуки і розслідування тим, що в окружному суді наприкінці листопада було порушено справу за звинуваченням Френка Алджернона Ковпервуда, Генрі де Сото Сіппенза, Джадсона Ван-Сайкла й інших у таємній змові. Майже одночасно «Західна» та «Південна» компанії зі свого боку також звернулися до суду. І ті, й

інші вказували, що за новими підприємствами стоїть Ковпервуд, котрий має намір примусити старі компанії відкупитися від нього. Газети не забарилися опублікувати історію, що сталася з Френком у Філадельфії, правда, не в усіх подробицях, а лише те, що він сам незадовго до того вважав за потрібне їм повідомити.

«Таємна змова» і «підкуп» – слова неблагозвучні, проте звинувачення, сфабриковані адвокатом конкурента, ще зовсім нічого не доводять. Але в'язниця, банкрутство, розлучення, скандал, нехай навіть газети згадували про все це лише побіжно та дуже обережно, збурили загальний інтерес і привернули увагу до Ковпервуда та його дружини. Френка попросили дати інтерв'ю, і він заявив, що не є пайовиком нових компаній, а всього лише їхнім фінансовим агентом, і що висунуті проти нього звинувачення – чистісінької води вигадка, звичайний юридичний виверт, з метою якомога більше заплутати справи. Він навіть погрожував подати в суд за наклеп. Судові позови ні до чого не призвели (Ковпервуд умів ховати кінці у воду), проте звинувачення все ж були йому пред'явлені, і Френк став відомим, як спритний, верткий махляр із доволі сумнівним минулим.

– Про Ковпервуда починають писати в газетах, – сказав якимось Енсон Меррил дружині за сніданком. На столі перед ним лежав номер «Таймс», і він зиркнув на заголовок, розміщений за тодішньою модою пірамідою, що проголошував: «Чиказькі громадяни звинувачуються в таємній змові. В окружний суд подали скаргу на Френка Алджернона Ковпервуда, Джадсона Ван-Сайкла, Генрі де Сото Сіппенза й інших». Далі йшли подробиці. – А я думав, що він – звичайний маклер.

– Я знаю про них лише те, що мені розповідала Белла Сімс, – підтримала розмову дружина. – А що про нього пишуть?

Енсон Меррил простягнув їй часопис.

– Мені завжди здавалося, що вони – вискочки, – проголосила пані Меррил. – Ніколи її не бачила, але кажуть, що вона – зовсім нестерпна.

– Цей філадельфієць непогано починає, – посміхнувся Меррил. – Я бачив його в клубі. Він справляє враження людини дуже розумної. Йому пальця в рот не клади.

Точно так само і пан Норман Шрайхарт, котрий неодноразово помічав Ковпервуда в залах клубів «Келюмет» та «Юніон-ліг», але дотепер ніскільки ним не цікавився, раптом почав рознюхувати, що це за цабе. Височенного зросту, сильний, здоровий, як бик, і надзвичайно енергійний, він був прямою протилежністю зніженому Меррилові. Коли часописи стали згадувати Ковпервуда, Шрайхарт, зустрівши якимось у клубі Едісона, підсів до нього на велику шкіряну канапу.

– Хто такий цей Ковпервуд, про котрого зараз стільки пишуть у газетах? – запитав він банкіра. – Ви ж усіх знаєте, Едісоне, і, пригадую, навіть якимось знайомили мене з ним.

– Авжеж, як же, – весело відповідав Едісон, котрий, незважаючи на нападки, що сипалися на Френка, був загалом задоволений формою, якої набула його справа.

Пристрасті розгорілися, а це свідчило про те, що Ковпервуд діє доволі спритно, і головне – що він зумів відвернути підозру від махлярів, котрі стояли за його спиною.

– Він – уродженець Філадельфії. Кілька років тому перебрався сюди і відкрив хліботоргову та комісійну контору. Тепер він – банкір. Розумний чоловік, як мені здається. І достатньо багатий.

– Газети пишуть, що тисяча вісімсот сімдесят першого року він збанкрутував у Філадельфії, заборгувавши мільйон доларів. Це правда?

– Наскільки я знаю, це так.

– І він справді сидів у в'язниці?

– Так, наче сидів. Але, наскільки я розумію, жодних злочинів він не вчиняв, а просто чогось не поділив із місцевими фінансистами та політиками.

– І йому всього лиш сорок років?

– Щось близько цього. А чому це вас цікавить?

– Та так. Достатньо сміливий у нього план – обдерти старі газові компанії. Гадаєте, йому це вдасться?

– Ну, цього я не знаю. Адже мені відомо тільки те, що я прочитав у газетах, – обережно відповів Едісон. Йому взагалі не хотілося продовжувати цю розмову. Ковпервуд через підставних осіб намагався якраз ціною певних поступок дійти згоди й об'єднати всі компанії. Але справа поки не дуже клеїлася.

– Гм! – вимовив Шрайхарт, сам дивуючись із того, що ні він, ні Меррил, ні Арніл, ні інші функціонери не подумалися досі зайнятися виробництвом газу або скупити акції у старих компаній.

Із цією думкою він і пішов із клубу, а наступного ранку у нього вже виник власний план. Як і Ковпервуд, Шрайхарт був хитрий, холодний і розважливий підприємець. Він твердо вірив у майбутнє Чикаго й усі починання, пов'язані з ростом міста. Коли діяльність Френка привернула його увагу до газових підприємств, Шрайхарт хутко зметикував, які можливості в них закладені. Мабуть, і зараз ще не пізно вступити в боротьбу. Якщо діяти достатньо спритно, то не виключено, що вдасться вихопити з-під носа супротивників цей ласий шматок. А якщо ні, то можна спробувати перетягти на свій бік Ковпервуда.

Людина владна, Шрайхарт не любив брати участь у справах як молодший компаньйон або дрібний вкладник. Якщо вже він за щось брався, то бажав розпоряджатися та керувати. Він вирішив запросити до себе Френка і побесідувати з ним. Секретар написав за його вказівкою лист, в якому Ковпервуда достатньо зрозумілими виразами просили зайти «у важливій справі».

Френк нині вважав своє становище у фінансовому світі Чикаго достатньо міцним, однак він ще не забув, як зовсім нещодавно його чорнили всі кому не ліньки. Усе це разом узяте змушувало чоловіка ставитися з неприхованим презирством до всього людства – як до бідних, так і багатих. До того ж він добре пам'ятав, що Шрайхарт, котрому він був представлений, ніколи раніше не відзначав його навіть найменшою увагою.

«Пан Ковпервуд просить повідомити, – писала під його диктовку секретарка Антуанетта Новак, – що він зараз дуже зайнятий, але буде щасливий бачити пана Шрайхарта в будь-який час у себе в конторі».

Самовпевнений і владолобний Шрайхарт лютував, отримавши цей лист, але потім розсудив, що від побачення з Ковпервудом шкоди не буде, а користь воно принести може, й якимось під вечір пішов до нього в контору, де був прийнятий дуже люб'язно.

– А, пан Шрайхарт, як ся маєте? – привітав його Ковпервуд, простягаючи руку. – Дуже радий вас бачити. Ми, наскільки я пам'ятаю, зустрічалися з вами лише раз, кілька років тому.

– Так, так, пригадую, – відповідав Шрайхарт, широкоплечий, з квадратним обличчям, коротко підстриженими вусиками над упертою верхньою губою та жорсткими, пронизливими чорними очима. – Судячи з газет, якщо тільки їм можна вірити, – приступив він безпосередньо до справи, – вас цікавлять місцеві газові підприємства, так?

– На газети ніколи не слід особливо покладатися, – чемно заперечив Ковпервуд. – Але, можливо, ви будете ласкаві спершу пояснити мені, що змушує цим цікавитися вас?

– Бачите, правду кажучи, – відповідав Шрайхарт, дивлячись упритул на Френка, – я сам цікавлюся газом. Це достатньо вигідна сфера для вкладання капіталу, а крім цього, до мене нещодавно звернулися дехто з членів правління старих компаній і просили допомоги їм об'єднатися (Шрайхарт брехав). Загалом мені хотілося б знати, невже ви справді розраховували домогтися таким шляхом якогось успіху?

Ковпервуд посміхнувся.

– Перш ніж обговорювати це питання, я хотів би отримати вичерпнішу інформацію про ваші наміри та зв'язки. Ви кажете, що до вас звернулися акціонери старих компаній і просили допомоги їм дійти якоїсь згоди. Я правильно вас зрозумів?

– Так.

– І ви думаєте, що вам вдасться їх об'єднати? А на яких умовах?

– Мені здається, що найпростіше було б заснувати компанію тримачів, і за кожну стару акцію видати акціонерам по дві або три нових. Тоді можна було б обрати одне правління, мати одну контору та припинити всі ці позови, від чого всі тільки виграли б.

Він промовляв недбалим, поблажливим тоном, немов і не підозрюючи, що все це було давно обдумане самим Ковпервудом, і той не міг не надивуватися спокійному нахабству, з яким цей вправний чиказький махляр, котрий ще недавно навіть не вважав за потрібне з ним вітатися, тепер підносить йому його ж власний план.

– А на яких умовах думаєте ви залучити до цієї справи нові компанії? – обережно поцікавився Ковпервуд.

– Та на таких же, як і всі інші, якщо тільки капітал у них – не дуже розпорошений. Про подробиці я ще не думав. Гадаю, що дві або три акції за одну, залежно від того, який реально вкладений капітал. Треба ж узяти до уваги і претензії старих компаній.

Ковпервуд міркував. Варто чи не варто обговорювати цю пропозицію? Випадала okazія швидко і без особливого клопоту заробити купу грошей, продавши свої акції старим компаніям. Але тоді лєвова частка зиску від всієї цієї комбінації дістанеться вже не йому, а Шрайхарту. А вичекавши, може, й удасться домогтися від старих компаній вигідніших умов, навіть якщо Шрайхарт і зуміє їх об'єднати. Важко сказати. Нарешті він спитав:

– А який пакет акцій залишиться у вас на руках чи на руках засновників – після того, як ви розрахуетесь зі старими та новими компаніями?

– Відсотків тридцять п'ять, може, сорок від усіх акцій. Треба ж щось отримати за свою працю, – з люб'язною посмішкою пояснив Шрайхарт.

– Цілком справедливо, – підтвердив Ковпервуд і посміхнувся, – але оскільки я зрізав палицю, якою ви тепер збираєтеся збити це соковите яблучко, лєвова частка має дістатися і мені, як вважаєте?

– Що ви хочете цим сказати?

– Нічого, крім того, що сказав. Нові підприємства, без яких ні про яке об'єднання не могло бути й мови, заснував я. Ваш план нічим не відрізняється від того, що вже давно був запропонований мною. Правління та директори старих компаній злі на мене, вони вважають, що я зазіхаю на якісь їхні особливі права та привілеї. Якщо лише з цієї причини вони вважають за краще мати справу з вами, а не зі мною, це зовсім не означає, що мені не належить значна частка засновницького прибутку. Мої особисті капіталовкладення в нові компанії не такі вже й великі. Я швидше виступаю тут у ролі фінансового агента.

Це не відповідало істині, але Ковпервуд волів, аби Шрайхарт думав саме так. Гість усміхнувся.

– Але ви забуваєте, шановний, – пояснив він, – що я забезпечу майже весь необхідний капітал.

– А ви забуваєте, – перебив його Ковпервуд, – що я – не новачок в діловому світі. Якщо хочете, то я сам гарантую весь капітал і дам вам додатково хорошу премію за послуги. Заводи та концесії старих і нових компаній чогось та й варті. Ви випускаєте з поля зору, що Чикаго росте.

– Усе це мені відомо, – ухильно відповів Шрайхарт, – але знаю також, що вас чекає ще тривала боротьба, на яку ви змарнуєте силу-силенну грошей. Обставини склалися так, що у вас немає жодних шансів домовитися зі старими компаніями. Наскільки я розумію, вони не бажають вести з вами справи. Об'єднання ж може провести тільки котрась незацікавлена особа на зразок мене, і неодмінно людина впливова або, вірніше, та, котра давно живе в Чикаго й особисто знайома з усіма цими людьми. А у вас же немає нікого, хто б міг це зробити краще, ніж я.

– Чому ж, дуже можливо, що мені й удасться когось знайти, – чемно заперечив Ковпервуд.

– Навряд чи. Принаймні не за таких обставин, що склалися зараз. Старі компанії не підуть вам назустріч, а зі мною вони готові мати справу. Чи не краще вам погодитися на мою пропозицію і скоріше з усім цим покінчити?

– На таких умовах – ні, – відрубав Ковпервуд. – Ми занадто глибоко проникли на територію противника та забагато вже зробили. Три або чотири акції за одну – хоч скільки б там отримали акціонери старих компаній, – це найменше, на що я можу погодитися щодо нових акцій. А потім половина того, що залишиться, має піти мені. Адже мені доведеться ділитися з іншими (це також не було правдою).

– Ні, – Шрайхарт вперто захитав великою головою, – неможливо. Ризик – дуже великий. Я б міг ще, мабуть, дати вам четверту частину. Та й то треба все зважити.

– Половина або нічого, – рішуче наполог Ковпервуд. Шрайхарт піднявся.

– Це ваше останнє слово?

– Останнє.

– Боюся, що ми з вами не домовимося. Шкода. Боротьба може виявитися тривалою й обійдеться вам дуже дорого.

– Я це передбачив, – відказав фінансист.

12. Новий союзник

Незабаром після того, як Ковпервуд так рішуче відмовив Шрайхарту, йому довелося переконатися, що той, хто з мечем прийшов, від меча і загине. Справді, не минуло й кількох днів, як його всюдисущий адвокат, старий генерал Ван-Сайкл, котрий пильно стежив за всім, що діялося в законодавчих зборах штату, де реєструвалися нові акціонерні компанії, в міському та приміських муніципалітетах, у судах та інших людних місцях, провідав про серйозний контрудар, який готував супротивник. Він перший і повідомив Ковпервудові, що компанія на Північній стороні щось затіває. Якось надвечір Ван-Сайкл з'явився до Френка у своїй засмальцьованій розхристаній шинелі та м'якому капелюсі, настовбурченому на куцисті брови, і, не відповідаючи на привітання останнього: «Доброго дня, генерале, чим можу служити?», з похмурим виглядом опустився в крісло.

– Готуйтеся до шторму, капітане! (Так він завжди називав Ковпервуда.)

– А що сталося? – запитав той.

– Поки що нічого, але може трапитися. Хтось, не знаю ще хто, хоче об'єднати всі три старі компанії. Засновується нова компанія «Чиказька об'єднана газова та паливна». У законодавчі збори вже надійшла заява про реєстрацію, а в кредитній спілці «Дуглас» директори радяться мало не щодня. Мені про це розп'ятав Дьонівей, а він дізнався про це від своїх приятелів.

Френк за своєю старою звичкою розмірено постукував кінчиками пальців один об інший.

– Кредитна та позикова спілка «Дуглас», кажете? Головує там пан Сімс. Ну, він недостатньо хитрий, аби вигадати таку штуку. А хто ж засновники?

Генерал простягнув йому записку з чотирма іменами. Жоден із цих людей не мав ні найменшого стосунку до правлінь старих компаній.

– Всі – підставні особи, – коротко сказав Ковпервуд і, помовчавши, додав: – Але ж я, здається, знаю, хто там орудує. Але ви не турбуйтеся, генерале, хай об'єднуються, нічого вони з нами вдіяти не можуть. Рано чи пізно їм усе одно доведеться або продати нам свої акції, або купити наші.

Проте він був дуже роздратований, що Шрайхарт зумів переконати газові компанії об'єднатися. Він сам якраз збирався підіслати до них Едісона з аналогічною пропозицією. Мабуть, Шрайхарт почав діяти відразу ж після розмови з ним. Френк негайно вирушив у «Лейк-сіті Нейшнл», аби здібатися з Едісоном.

– Чули новину? – озвався банкір, ледь Ковпервуд переступив поріг його кабінету. – Вони об'єднуються. Це все Шрайхарт. Якраз те, чого я боявся. Сімс із кредитної спілки «Дуглас» буде у них фінансовим агентом. Я дізнався про це десять хвилин тому.

– Й я також, – з холодним серцем відповів Ковпервуд. – Нам слід було діяти рішучіше, але що про це тепер балакати. А на яких умовах вони об'єднуються?

– Вони отримують три нових акції за одну стару. Близько тридцяти відсотків акцій компанії тримачів залишається Шрайхарту, котрий має право продати їх або залишити собі на власний розсуд. Він гарантує їм певний відсоток на вкладений капітал. І це ми для нього все підготували – загнали йому дичину прямо в пастку.

– Так чи інак, йому все одно доведеться мати справу з нами, – міркував Френк. – Я ось що думаю: треба зараз же звернутися в міський муніципалітет і просити концесію на все місто. Цього можна домогтися. А якщо ми таку концесію отримаємо, то поставимо їх на коліна. Ми будемо в кращому становищі, ніж вони, оскільки у нас є компанії в передмістях. А самі з собою ми вже зуміємо об'єднатися.

– Це нам обійдеться недешево.

– Але не так уже й дорого. Швидше за все, нам зовсім не треба буде ні прокладати труби, ні будувати заводи. Ці джентльмени відразу ж прибіжать з пропозицією купити наші акції,

продати свої або об'єднатися. Тоді й будемо диктувати їм свої умови. Дозвольте мені діяти. До речі, ви часом не знайомі з цим Мак-Кенті, від котрого тут у вас у Чикаго так багато залежить, Джоном Дж. Мак-Кенті? Гравець, власник широкої мережі будинків розпусти, таємний пайовик численних підрядних контор і співвласник пивних закладів, без участі котрого не обирався жоден мер і жоден депутат, Мак-Кенті був янголом-охоронцем і захисником різномасного кримінального наброду Чикаго, негласним ватажком політичних лаштунків, і природно, що у всіх справах і починаннях, де була потрібна санкція муніципалітету та законодавчих зборів штату, з ним хочеш не хочеш – доводилося рахуватися.

– Ні, я з ним не знайомий, але можу дістати вам листа до нього, – відповів Едісон. – А що ви надумали?

– Поки що не питайте. Дістаньте тільки солідну рекомендацію.

– Я це зроблю сьогодні ж і пришлю вам, – пообіцяв Едісон.

Ковпервуд розпрощався і пішов, а банкір став зважувати цей новий маневр. На Ковпервуда можна покластися. Він уже зуміє викопати яму конкуренту. Едісон часто дивувався винахідливості цього спритника і не сперечався, коли той робив щось дуже сміливе та зухвале.

Чоловік, про котрого в цю важку хвилину згадав Френк, був вельми барвистою та цікавою фігурою, типовою для Чикаго та західних штатів того часу. Завжди усміхнений, люб'язний, ввічливий і вкрадливий, Мак-Кенті чарівністю та підступністю нагадував Ковпервуда, але відрізнявся від нього відомою бруталністю та примітивізмом, що не позначалося, правда, на його зовнішності. Відрізнявся грубістю, невластивою і навіть чужою Ковпервудові. Щось у натурі Мак-Кенті вабило до нього людський гомін великого міста, весь цей темний злочинний світ, що був схожий на його душу. Є такі люди, без художніх нахилів і духовних інтересів, котрі не мають потягу до чутливості і ще менше – до філософії. Та все ж завдяки своїй життєвій силі вони володіють якоюсь дивною привабливістю. Вони самі є наче згустком життя, не світлого, не дуже темного і багатошарового, як агат. Мак-Кенті потрапив в Америку трирічною дитиною – батьки його емігрували з Ірландії під час голоду. Дитинство хлопчика минуло на південній околиці Чикаго, в жалюгідній халупі з глиняною долівкою, яка стояла біля перехрестя залізничних колій, що спліталися тут у густу мережу. Батько Мак-Кенті працював на залізничній чорноробом-поденником і лише під старість був призначений десятником. Дітей у сім'ї було восьмеро, і Джону з ранніх років довелося самому здобувати собі кусень хліба. Спочатку його помістили хлопчиком у крамницю, потім він служив розсильним на телеграфі, підміняв офіціанта в корчмі і, нарешті, влаштувався барменом. З цього, власне, і почалася справжня кар'єра Джона Мак-Кенті. На нього звернув увагу один прозорливий політичний діяч, порадив йому вивчити закони і з часом висунути свою кандидатуру в законодавчі збори штату. Ще зовсім хлопчиськом Мак-Кенті багато чого дізнався – він був свідком і фальшування виборчих бюлетенів, і купівлі голосів, і розкрадання бюджету, і всевладдя політичних лідерів, котрі розподіляли теплі містечка, а також хабарництва, кумівства, використання людських слабкостей – словом, усього, з чого в Америці складається (або складалося) політичне та фінансове життя.

У горішніх шарах суспільства існує якась упереджена думка, ніби на соціальному дні не можна чогось навчитися. Якби можна було зазирнути в душу Мак-Кенті, що так багато в себе вмістила і навіть організувала в певну гармонію, нас передусім вразили б своєрідна мудрість і ще своєрідніші нашарування його природи – жорстокість і ніжність, помилки та вади, що служили йому не тільки джерелом страждань, але і насолод. Ми побачили б жадібне, суворе життя первісної істоти, що керується тільки своїми інстинктами та потребами. І при всьому цьому у нього були манери та зовнішність джентльмена.

Тепер, у сорок вісім років, Джон Дж. Мак-Кенті був вельми впливовою особою. У його великому особняку на розі Гаррісон-стрит та Ешленд-авеню можна було в будьякий час зустріти фінансистів, підприємців, чиновників, священиків, шинкарів – словом, всю ту різношерсту публіку, з якою неминуче буває пов'язаний кожен діяльний і хитрий політикан. У

скрутних випадках всі вони йшли до Мак-Кенті, знаючи, що той порадить, вкаже, влаштує, виручить, і платили йому за це хто чим міг – іноді навіть тільки вдячністю та визнанням. Поліцейські чиновники й агенти, котрих він частенько рятував від заслуженого звільнення. Матері, котрим він повертав синів і доньок, визволяючи їх із в'язниці. Власники будинків розпусти, котрих він захищав від надмірних апетитів хабарників із місцевої поліції. Політикани та шинкарі, котрі боялися розправи розгніваних городян. Усі вони з надією дивилися на його гладке, майже натхненне обличчя, що сяяло відкритістю. В скрутну хвилину він здавався їм якимсь променистим посланцем небес, таким собі чиказьким напівбогом, всемогутнім, все милостивим і всеблагим. Але були, звісно, і невдячні, були непримиренні або моралісти та реформатори, котрі бажали здобути собі популярність, були суперники, котрі копали під нього і замишлювали підступи. Для таких він ставав жорстоким і нещадним супротивником.

До послуг Мак-Кенті була ціла зграя підлабузників, котрі товпилися навколо трону свого володаря і за першим же словом кидалися виконувати його накази. Мак-Кенті одягався просто, смаки мав дуже невибагливі, був одружений і, мабуть, щасливий у сімейному житті, вважався зразковим католиком, хоча ніколи особливої побожності не виявляв. Коротко кажучи, це був якийсь Будда, зовні спокійний і навіть м'який, могутній і загадковий.

Ковпервуд уперше зустрівся з Мак-Кенті весняного вечора у нього вдома. Затягнуті сітками вікна великого особняка були прочинені навстіж, і завіси ледь-ледь похитувалися від легкого вітерця. Разом із ароматом паростків, що розпускаються, у кімнату часом вривалося смердюче дихання чиказьких скотобоень.

Френк попередньо відправив Мак-Кенті два рекомендаційних листи – той, що дістав Едісон, та інший, видобутий Ван-Сайклом в одного відомого судді, – і отримав відповідь із запрошенням приїхати. Коли той з'явився, Ковпервудові запропонували вина, сигару, представили пані Мак-Кенті, котра ніде не показувалася і рада була хоча б хвилинній зустрічі зі знаменитістю з вищого, недоступного для неї світу, а потім провели в бібліотеку. Дружина Мак-Кенті, огрядна білявка років п'ятдесяти, чимось дуже нагадувала Ейлін, але тільки Ейлін вже в роках і дуже перезрілу, що, ймовірно, не забув би зауважити Ковпервуд, якби думки його не були зайняті іншим. Вона зберегла, проте, сліди давньої викличної краси і для колишньої повії трималася доволі тактовно. Сталося так, що Мак-Кенті цього вечора був у чудовому настрої. Жодні політичні турботи не хвилювали його. Стояли перші дні травня. На вулиці вже зазеленіли дерева, горобці та зорянки цвірінькали та заливалися на всі лади. Фіолетовий серпанок огортав місто, і кілька ранніх комариків билися об сітки, що захищали вікна та балконні двері.

Френк, незважаючи на його турботи, що переймали його, також був налаштований доволі позитивно. Він любив життя з усіма його труднощами та складнощами, можливо, навіть більше за все любив саме ці перепони та проблеми. Природа, певна річ, гарна, часом прихильна до людини, але перешкоди, які треба подолати, інтриги та підступи, які треба передбачити, розгадати, зруйнувати, – ось заради чого справді варто було жити!

– Отже, пане Ковпервуд, – почав Мак-Кенті, коли вони увійшли в прохолодну, затишну бібліотеку, – чим можу бути корисним?

– Бачите, пане Мак-Кенті, – сказав Френк, зважуючи кожне слово і пускаючи в справу всю свою спритність і ввічливість, – моє прохання не таке вже й суттєве, але для мене те, про що буду вас просити, має велике значення. Мені потрібна концесія від чиказького муніципалітету, й я хочу, щоб ви допомогли мені отримати її. Ви питаєте, чому я не звертаюся безпосередньо в муніципалітет. Я б так і вчинив, але боюся, що знайдуться люди, котрі будуть намагатися використовувати ваш вплив проти мене. А я впевнений, що ви не заперечуватимете, якщо я скажу, що вважаю вас свого роду арбітром у всіх скрутних справах, пов'язаних із політикою чиказького муніципалітету.

Мак-Кенті посміхнувся.

– Дуже слушна думка, – сухо зауважив він.

– Я людина нова в Чикаго, – чомно продовжував Ковпервуд, – і живу тут тільки другий рік. Я – з Філадельфії. Як фінансовий агент і як пайовик пов'язаний із кількома газовими компаніями, що були засновані в Лейк-В'ю, Гайд-парку й інших місцях за межами міста, про що ви, ймовірно, знаєте з газет. Чесно кажучи, я – не власник цих компаній. Значна частина вкладеного в них капіталу належить не мені. Я навіть не керівник, бо здійснюю лише загальне керівництво. Швидше мене можна назвати ініціатором цієї справи й її поборником. Так на це дивляться мої компаньйони й я сам.

Мак-Кенті розуміюче кивнув головою.

– Так ось, пане Мак-Кенті, незабаром після того як я зробив кроки, щоб отримати концесії в Лейк-В'ю та Гайд-парку, мені довелося відчувати спротив з боку осіб, котрі очолюють старі компанії. Їм, як ви самі розумієте, було дуже небажано, щоб ми отримали дозвіл на прокладку газогонів будь-де в межах округу Кук, хоча, по суті, ми не зазіхаємо на їхню територію. З того часу вони дошкуляють мені судовими переслідуваннями, приписами, звинуваченнями в підкупі та таємній змові.

– Так, я дещо чув про це, – вставив Мак-Кенті.

– Не сумніваюся, – вів далі Ковпервуд. – Зустрівши таку протидію, я запропонував їм злити старі та нові компанії в одну, отримати нове свідоцтво й об'єднати все газопостачання міста в одних руках. Вони на це не пішли – мені здається, головним чином тому, що я в Чикаго – людина прийшла. Через якийсь час інша особа, а саме пан Шрайхарт (Мак-Кенті знову кивнув), чоловік, котрий газовими підприємствами міста ніколи не цікавився, звернувся до них із такою ж пропозицією. Його план нічим не відрізняється від мого, якщо не брати до уваги те, що в подальшому, об'єднавши старі компанії, він явно має намір проникнути на нашу територію й очистити наші кишені або ж, отримавши нарівні з нами концесії в передмістях, змусити нас продати свої акції. Як ви знаєте, ведуться розмови про те, щоб злити ці передмістя з містом Чикаго, а тоді міські концесії будуть дійсні там поряд із нашими. Що ж нам залишається робити? Або маємо негайно продати їм наші акції, спробувавши вигадати якнайбільше, або продовжувати боротьбу з достатньо значними для себе витратами, або, врешті, звернутися в міський муніципалітет і просити концесію в самому місті – загальну концесію на постачання газом Чикаго поряд із старими компаніями – виключно з метою самозахисту, як каже один із моїх службовців, – з посмішкою додав Френк.

Мак-Кенті також усміхнувся.

– Розумію, – сказав він. – Але ж це – нелегка справа, пане Ковпервуд, клопотати про нові концесії. Невідомо, як подивляться на це наші виборці. Багато хто може і не втямити, навіщо місту потрібна ще одна газова компанія. Правда, старі компанії не дуже балували споживачів. Я б не сказав, наприклад, щоб у мене в будинку газ був особливо хорошої якості.

І він невизначено посміхнувся, приготувавшись слухати далі.

– Так ось, пане Мак-Кенті, я знаю, що ви – людина ділова, – продовжував Френк, не звертаючи уваги на зауваження співрозмовника, – й я також людина ділова. І прийшов до вас сюди не за тим, аби просто поділитися своїми бідами у сподіванні, що ви зі співчуття захочете мені допомогти. Я чудово розумію, що звернутися до муніципальної ради Чикаго з цілком законною пропозицією – це одне, а домогтися, щоб вона була прийнята і затверджена міською владою, – зовсім інше. Мені потрібні порада та підтримка, але я не прошу благодійності. Загальноміська концесія, якщо я її отримаю, дасть мені дуже хороші гроші. Адже з таким козирем на руках я можу вигідно продати акції нових компаній, в життєздатності яких ніхто не сумнівається, та й старим компаніям мене тоді вже не проковтнути. Словом, концесія мені необхідна, щоб мати можливість боротися та захищати свої інтереси. Я чудово знаю, що ніхто з нас не займається політикою або фінансами заради розваги. Концесія на мій погляд варта того, щоб заплатити за неї тисяч триста, може, чотириста, тобто чверть або навіть половину тієї суми, яку я сподіваюся на ній заробити (тут Ковпервуд знову дещо кривив душею), безумовно, в разі, якщо план

із об'єднанням старих і нових компаній здійсниться. Мені нема чого вам пояснювати, що в моєму розпорядженні буде достатній капітал. Це забезпечується вже самим фактом отримання концесії. Коротко кажучи, мені хотілося б знати, чи згодні ви надати мені підтримку, пустити в хід свій вплив і брати участь зі мною в цьому підприємстві на тих умовах, які я тільки-но вам виклав. Я повідомлю вам заздалегідь, хто мої компаньйони. Розкрию перед вами всі карти, викладу всі дані, щоб ви самі могли судити, як ідуть справи. І якщо вам видасться, що я ввів вас в оману, то, звісно, ви будете вільні в будь-який момент розірвати нашу угоду.

Повторюю, – сказав на закінчення Ковпервуд, – не прошу благодійності. Мені нема чого приховувати або про щось замовчувати, применшуючи значення, яке має для нас ця концесія. Навпаки, хочу, щоб ви знали все. Хочу, щоб ви погодилися допомогти мені на таких умовах, які вважаєте прийнятними для себе та справедливими. Адже я потрапив в таке становище тільки тому, що до тутешніх, так би мовити, вершків товариства я не належу. Будь я напوماдженням фертиком, усе давно було б залагоджено. Ці джентльмени охоче погоджуються на реорганізацію, якщо проводити її буде Шрайхарт, а мене вони і знати не бажають, тому що я – людина порівняно нова в Чикаго і не прийнята в їхнє коло. Якби я був з їхнього кола, – тут Ковпервуд розвів руками, – не думаю, щоб мені довелося сидіти тут сьогодні і просити вашого сприяння, хоча я дуже радий нашому знайомству й узагалі щасливий був би з вами працювати. Просто обставини склалися так, що нам дотепер не довелося зустрітись.

Усю цю розлогу промову Ковпервуд виклав, дивлячись на Мак-Кенті уважно з найпростодушнішим виглядом. А господар, слухаючи відвідувача, думав, який же це непересічний, спритний і сильний чоловік. Він не виляв, не лицемірив, як інші, і разом із тим у кожному його слові відчувався тонкий розрахунок, і це найбільше подобалося Мак-Кенті. Кинуте Френком ніби мимохіть зауваження про «вершки товариства», які не бажали з ним знатися, і потішило Мак-Кенті, і лестило йому. Він чудово зрозумів, що хотів сказати Ковпервуд і з якою метою це було сказано, Ковпервуд уособлював собою новий і ближчий йому за духом тип фінансиста. Очевидно, його підтримують впливові люди, якщо вірити тим, хто так палко його рекомендував. Френк знав, що Мак-Кенті особисто не зацікавлений у старих компаніях, і підозрював, що він ніякої особливої симпатії до них не має, хоча Мак-Кенті і не обмовився про це жодним словом. В його очах вони були звичайними фінансовими корпораціями, що приносили данину політичній машині й очікували замість цього відомих послуг. Мало не щотижня їхні представники були в муніципалітеті, випрошували концесії на прокладку то однієї, то іншої лінії (наполягаючи на особливих привілеях при прокладці труб певними вулицями), домагалися прибутковіших контрактів на вуличне освітлення, всіляких пільг на річкових пристанях, зниження податків тощо. Такого роду «дрібницями» Мак-Кенті, здебільшого, сам не займався. Для цього у нього в муніципалітеті сидів вельми впливовий помічник, такий собі Патрик Даулінг, здоровенний і вельми енергійний ірландець, справжній сторожовий пес партійної машини, котрий наглядав за діями мера, міського скарбника, податкового інспектора, та й узагалі всіх чиновників муніципалітету, пильно стежачи за тим, щоб і справи вирішувалися, і хабарі розподілялися як належить. За винятком двох директорів «Південної компанії», з котрими Мак-Кенті доводилося іноді зустрічатися, він нікого з правління газових компаній не знав. А ці двоє не викликали в нього жодних симпатій. На чолі старих компаній стояли махлярі, котрі вважали політиків такого типу, як Мак-Кенті та Даулінг, мало не породженням пекла, що не заважало їм, однак, користуватися послугами цих людей і платити їм відступні – іншого виходу у них не було.

– Що ж, – відповідав Мак-Кенті, задумливо перебираючи тонкий золотий ланцюжок від годинника, – це ви непогано вгадали. Безперечно, старим компаніям ваше прохання про паралельну концесію навряд чи сподобається, але після того, як ви її отримаєте, заперечувати вже буде важко.

Він усміхнувся. Мак-Кенті промовляв дуже чисто, ніщо в його говірці не видавало ірландця.

– В одному тільки ця справа може виявитися не дуже приємною. Вони неодмінно здіймуть галас, хоча самі про інтереси населення турбуватися ніколи не вважали за потрібне. Втім, якщо ви пропонували їм об'єднатися, які ж можуть бути тепер образи? Згодом вони на цьому зароблять не менше за вас. А вам це дасть можливість із ними поторгуватися.

– Цілком справедливо, – погодився гість.

– І ви кажете, що у вас є достатньо коштів, щоб прокласти труби по всьому місту та боротися з компаніями за клієнтуру, якщо вони не підуть на поступки?

– Так, достатньо, а якщо забракне – я знайду ще, – заявив Ковпервуд.

Пан Мак-Кенті схвально поглянув на Френка. Обидва вони вже розуміли один одного і відчували взаємну приязнь, але егоїстичні інтереси змушували кожного до пори до часу приховувати власні почуття. Ковпервуд зумів зацікавити Мак-Кенті: не часто зустрінеш підприємця, котрий, пропонуючи хабар, не прикривається пишномовними фразами, не фарисействує та не викручується.

– Ось що я вам скажу, пане Ковпервуд, – сказав він нарешті. – Я про це подумаю. Заждіть хоча б до понеділка. Розумію, що зараз є підстави просити про загальноміські концесії, бо пізніше це буде вже важче зробити. Ви наразі складіть проект і надішліть його мені. Подивимося, як поставляться до нього інші джентльмени з муніципальної ради.

При слові «джентльмени» Френк насилу стримав посмішку.

– Проект концесії у мене з собою, – сказав він.

Така діловитість здивувала Мак-Кенті та сподобалася йому. Рішучість і наполегливість цього махляра припали йому до душі, тим більше, що сам Мак-Кенті трудився не в фінансах, а в політиці, і більшість діячів, із котрими йому доводилося стикатися, були боязкі та зарозумілі.

– Залиште мені це, – сказав він, беручи у Ковпервуда папку. – А наступного понеділка, якщо вас влаштує, ласкаво прошу.

Френк устав.

– Я вирішив, що найкраще зустрітися та перебалакати з вами особисто, пане Мак-Кенті. І тепер дуже радий, що зробив це. Якщо ви візьмете на себе обов'язок розглянути мій проект, то переконаєтеся, що все відбувається саме так, як я вам виклав. Справа ця, загалом кажучи, дуже прибуткова, але для її реалізації потрібен час, і відразу вона, звісно, грошей не дасть.

Мак-Кенті чудово зрозумів, для чого це було сказано.

– Так, певна річ, – з готовністю погодився він.

Обмінюючись ручканням, вони зазирали в вічі один одному.

– Мені здається, що вам спала на гадку хороша думка, – захоплюючись сказав на закінчення Мак-Кенті. – Дуже навіть хороша. Приходьте в понеділок, і я дам остаточну відповідь. І взагалі приходьте будь-коли, якщо я вам знадоблюся. Завжди буду радий вас бачити. Дивовижний вечір, – додав він, провівши гостя до вхідних дверей. – А місяць який! – на небі сяяв тонкий серпик місяця. – На добраніч!

13. Жереб кинуто

Результати цього побачення не забарилися. У вищих сферах ділового світу так чи інак усі один із одним пов'язані. Тепер, коли увага Мак-Кенті була повернута до газових підприємств, він почав старанно розвідувати ситуацію, намагаючись з'ясувати – чи не вигідніше буде домовитися з Шрайхартом, або вигадати якусь іншу комбінацію. Врешті-решт, він дійшов висновку, що план Ковпервуда з політичних міркувань легше здійснити. Ці політичні міркування полягали головним чином у тому, що група Шрайхарта, не потребуючи поки що послуг депутатів, проявила недалекоглядність і не зрозуміла потреби підмазати про всяк випадок зграю бандитів, що засіла в ратуші.

Коли Ковпервуд знову прийшов до Мак-Кенті, його зустріли дуже радо.

– Ну що ж, – сказав господар після звичайних привітань, – я поцікавився деталями. Ваша пропозиція достатньо обґрунтована. Створюйте свою компанію і дійте, як задумали. Потім подавайте в муніципалітет прохання, і подивимося, що можна буде зробити.

Вони довго та докладно обговорювали, як мають бути поділені нові акції, які вирішено було депонувати в банку, якому особливо довіряв Мак-Кенті, до того часу, поки не відбудеться злиття зі старими газовими компаніями або з новою об'єднаною, після чого Ковпервудові доведеться виконати свої зобов'язання перед Мак-Кенті. Все це було далеко не просто, і Френк не цілком вдовольнився угодою. Але все ж вона його влаштувала, бо дозволяла взяти гору над своїми супротивниками. Генерал Ван-Сайкл, Генрі де Сото Сіппенз, Кент Берроуз Мак-Кібен і права рука Мак-Кенті – депутат Даулінг чимало попітніли, перш ніж усе було, нарешті, приведено в готовність для рішучого удару.

Й ось у четвер, коли чиказький муніципалітет, як зазвичай, займався такого роду питаннями, проект був внесений на його розгляд, а в понеділок вже був схвалений і затверджений. Така поспішність не залишала часу для публічного обговорення, а цього якраз і домагалися Мак-Кенті з Ковпервудом. Наступного дня, після того як проект був оприлюднений і по всьому було видно, що його затвердять, Шрайхарт відправив своїх представників і директорів старих компаній у редакції чиказьких газет, де вони в один голос заявили, що це – грабунок серед білого дня. Але вже нічого не можна було вдіяти. Щоб налаштувати проти Ковпервуда громадську думку, часу майже не залишалося. Правда, газети, корячись впливовішій фінансовій групі, яку представляв Шрайхарт, слухняно заговорили про те, що «зі старими компаніями поведуться безчесно», що дві конкуруючі фірми – зайві та непотрібні і що одна компанія цілком забезпечить усі потреби міста в газі. Однак населення, яке всіляко обробляла агентура Мак-Кенті, не дуже вірило часописам. Старі компанії не так уже й дбали про своїх споживачів, тому споживачі не вважали за потрібне надто завзято їх відстоювати.

У понеділок ввечері, коли муніципалітет прийняв постанову про концесії, пан Семюел Блекмен, голова газової компанії Південної сторони, маленький миршавий чоловічок із бакенбардами, схожими на щітки шевця, стоячи біля дверей зали засідань, репетував:

– Це – підла махінація! Якщо мер підпише постанову, його треба віддати під суд! Усі вони там – підкуплені, всі до одного! Ну і порядки завелися у нас у Чикаго: розбишакують серед білого дня. На що це схоже? Роками будуєш справу, працюєш не склепивши повік, а завтра тебе витіснить якийсь пройдисвіт.

– Ви маєте рацію, ви абсолютно праві, – жалібно повторював його слова пан Джордан Джулс, голова компанії Північної сторони, коротконогий товстун із жорсткими блакитними очима та голомозою головою, прикрашеною вузькими френзлями волосся та схожою на яйце, звернене гострим кінцем угору. – Все підлаштував цей мерзотник із Філадельфії. Він у всьому винен! Чиказьким функціонерам, котрі себе поважають, давно час зрозуміти, що це за птаха, і

прогнати його звідсіля. Згадайте тільки, що він накоїв у Філадельфії. Там, правда, здогадалися засадити його в каземат, не завадило б і у нас зробити те ж саме.

Біля Джордана Джулса стояв високий сухорлявий чоловік – пан Гадсон Бейкер, голова «Західної чиказької компанії». Всі вони прибули сюди, щоб заявити свій протест. Бейкер – гарячий прихильник Шрайхарта – прийшов прямо від нього і також бурхливо обурювався.

– Це – справжній пройдисвіт, – запевняв він Блекмена. – Він веде нечесну гру. Йому не місце серед порядних людей.

Однак, незважаючи на всі ці протести й обурені вигуки, рішення про надання концесії було прийнято. Пан Норман Шрайхарт, пан Норі Сімс і всі ті, хто, на своє нещастя, вплутався в цю гру, отримали жорстокий урок. Делегація від трьох старих компаній відвідала мера, але той – слухняне знаряддя в руках Мак-Кенті – спалив мости і підписав рішення. Френк отримав концесію, і його зніченим супротивникам залишалося тепер тільки йти до нього на уклін. Шрайхарт, проте, розумів, що його порахунки з Ковпервудом ще не зведені і що зіткнення з ним на будь-якому іншому ґрунті неминуче. Але надалі він буде розумніший і в боротьбі з ворогом використовує його ж зброю. А поки Шрайхарт, як людина далекоглядна, вирішив піти на певні поступки.

Намагаючись за можливості приховати свою досаду, він шукав нагоди зустрітися з Ковпервудом в одному з клубів, але той, вичікуючи, поки вляжеться шум, навмисно там не з'являвся. Тому позаяк гора не йшла до Магомета, то Магометові довелося йти до гори. Тож задушливого червненого дня пан Шрайхарт вирушив до контори Френка, натягнувши для цього випадку новий, бездоганно зшитий костюм сталевого кольору і солоний бриль. Із нагрудної кишені у нього, за тамтешньою модою, визирала акуратно складена шовкова хустинка з блакитною облямівкою, на ногах блищали новесенькі черевики.

– Я через кілька днів відбуваю в Європу, пане Ковпервуд, – наче нічого не сталося, сказав він, – і ось вирішив до від'їзду зазирнути до вас. Може, нам вдасться все ж таки домовитися. Директорам старих компаній, звісно, небажано мати конкурента, а вам, гадаю, зовсім нецікаво вести виснажливу тарифну війну, від якої всім лиш збитки. Пригадую, ви тоді пропонували поділити контрольний пакет навпіл. Ви ще не відмовилися від цієї ідеї?

– Сідайте, пане Шрайхарт, сідайте, будь ласка, – привітно запропонував Ковпервуд, широким жестом вказуючи відвідувачеві на крісло біля столу. – Радий вас бачити. Природно, тарифна війна мені абсолютно ні до чого. Навпаки, я дуже хочу уникнути її, але, як ви самі розумієте, з часу нашої з вами розмови багато що змінилося. Засновники «Нової загальноміської газової компанії» вклали свої гроші в справу і прагнуть – я б сказав навіть палають бажанням – розвинути її до солідного підприємства. Вони не сумніваються в успіху, й я цілком поділяю їхню точку зору. Угода між старими та новими компаніями може бути досягнута, але вже не на тих умовах, які я тоді готовий був прийняти. За цей час було засновано нову компанію, випущені акції та витрачені великі гроші (Ковпервуд брехав). За будь-яких обставин ці акції мають обмінюватися на рівних засадах із іншими. Вважаю злиття компаній вельми бажаним, але за неодмінної умови, щоб всі акції – незалежно від того, скільки нових акцій ми будемо давати за одну стару – дві, три або чотири – розцінювалися за їхньою номінальною вартістю, а не за курсом.

У Шрайхарта витягнулося обличчя.

– А вам не здається, що це забагато? – сказав він похмуро.

– Ну що ви, що ви! – заперечив Ковпервуд. – Ви ж знаєте, що ми пішли на такі витрати не з власної волі.

Пан Шрайхарт вловив приховану в цих словах іронію, однак змовчав.

– Згоден, але оскільки ваші акції тепер узагалі нічого не варті, ви маєте бути задоволені, якщо їх приймуть за номіналом, а для інших же треба виходити з реального курсу.

– Чому ж? Плани на майбутнє у нас – фантастичні, – розповідав Френк. – Ні, тут має бути дотриманий принцип рівності, або ми з вами так ні до чого і не домовимося. Але мене цікавить інше: яку частину акцій нового товариства ви плануєте зберегти в портфелі після того, як задовольните претензії старих акціонерів?

– Як думав і раніше: тридцять-сорок відсотків від усього випуску, – відповів Шрайхарт, усе ще сподіваючись щось виторгувати. – Мені здається, що таке вдалося б повернути!

– А кому ці акції дістануться?

– Засновникам, безумовно, – ухильно відповів Шрайхарт. – Вам, мені...

– А як ви маєте намір їх поділити? Порівну, як передбачалося раніше?

– Гадаю, що це було б справедливо.

– Ні, мене це вже не влаштовує, – різко заперечив Ковпервуд. – Після нашої розмови мені довелося взяти на себе певні зобов'язання й укласти угоди, яких я тоді не передбачав. Найменше, на що я можу погодитися тепер, – це на три чверті акцій, що залишаються.

Шрайхарт гнівно випростався. Він був обурений. Яке нахабство! Яке нечуване зухвальство!

– Це неможливо, пане Ковпервуд, – зарозуміло зауважив він. – Ви і так хочете нам нав'язати занадто багато макулатури. Акції старих компаній, як вам добре відомо, котируються зараз по сто п'ятдесят – двісті десять доларів. Ваші ж нічого не варті. А ви хочете за кожну з них отримати по дві, по три акції, та ще понад те три чверті залишку. Я на таку угоду ніколи не піду. Це означатиме розпорошення капіталу і поставить вас на чолі всієї справи. Всьому, знаєте, є межі. Єдине, що я можу ще запропонувати акціонерам старих компаній, – це розполовинити залишок акцій. Усе одно вони не погодяться на жодну комбінацію, що дасть вам контроль над газовими підприємствами, це я вам заздалегідь кажу, хочете – вірте, хочете – ні. Всі дуже обурені та занадто лихі на вас. Вони не поступляться, а ви будете змушені вести тривалу боротьбу, яка вам дуже дорого коштуватиме. Якщо у вас є якась розумна пропозиція, я охоче її вислухаю. Інакше боюся, що наші перемовини ні до чого не приведуть.

– Усі акції за номіналом і три чверті залишку, – твердо повторив Ковпервуд. – Я зовсім не женуся за тим, щоб прибрати до своїх рук ці газові компанії. Якщо акціонерам хочеться мене позбутися, нехай приймають мої умови та готують гроші, я продам їм свої акції. Єдине, що мені потрібно, – це отримати певний прибуток на вкладений у справу капітал, й я його отримаю. Не беруся говорити за своїх компаньйонів, але поки я є їхнім представником, від цих умов не відступлюся і не обдурюватиму їхні очікування.

Шрайхарт пішов, грюкнувши дверима. Він був розлючений. Ковпервуд хоче обдерти їх як липку. Шрайхарт вирішив, що якщо запахне смаленим, він порве зі старими компаніями, продасть свої акції та залишить їх боротися з Ковпервудом, як самі знають. Але поки він має хоч якийсь стосунок до газу, Ковпервудові на чолі цієї справи не бути. Краще вже спіймати його на слові, роздобути грошенят і скупити у нього всі акції, нехай навіть утридорога. Тоді старі газові компанії знову зможуть тихо та мирно продовжувати своє здирицтво. От вискочка! Оце бандюга! Й який він зробив хитрий і блискавичний крок! Шрайхарт не тямив себе від злості.

Врешті обидві сторони пішли на компроміс і домовилися, що Френк отримує половину засновницьких акцій із нового загального випуску і по дві акції за одну випущену його компаніями, продає все старим компаніям і сам виходить з гри. Операція була надзвичайно вигідною, і Ковпервуд щедро розплатився не тільки з Мак-Кенті й Едісоном, а й з усіма, хто діяв з ним заодно. «Блискуча операція», – погоджувалися Мак-Кенті й Едісон. Покінчивши з газом, Френк став думати, за яку прибуткову справу йому б тепер узятися, що б таке ще прибрати до рук.

Але перемога на цьому терені спричинила за собою невдачі на іншому: тепер під загрозу було поставлено становище Ковпервуда й Ейлін у чиказькому світі. Шрайхарт став непримиренним ворогом Френка, а з його думкою в світі рахувалися. Норі Сімс також, природно, був

на боці своїх давніх приятелів. Однак найжорстокіший удар завдала Ковпервудам пані Енсон Меррил. Незабаром після новосілля у Ковпервудів, коли «газова» війна була в самому розпалі і проти Френка висувалися звинувачення в таємній змові, пані Меррил поїхала в Нью-Йорк і там випадково зустрілася зі своєю старою знайомою пані Мартін Вокер, що належала до того вищого філадельфійського товариства, в яке Ковпервуд колись марно намагався проникнути. Знаючи, що Ковпервудами цікавляться і пані Сімс, і багато інших, пані Меррил не забарилася скористатися нагодою та рознюхати про їхнє минуле.

– До слова, вам ніколи не доводилося чути в Філадельфії про такого собі Френка Алджернона Ковпервуда або про його дружину? – запитала вона пані Вокер.

– Бог із вами, любя Неллі! – вигукнула її приятелька, не розуміючи, як така витончена жінка може навіть згадувати про них. – Чому ви питаєте? Невже ці люди оселилися в Чикаго? Його кар'єра в Філадельфії була щонайменше скандальною. У нього там зав'язалися якісь справи з міським скарбником, той украв півмільйона доларів, і обидвох посадили у в'язницю. Але це, любонько, ще не все. Він зійшовся з однією дівулею, якоюсь панною Батлер. Між іншим, її брат, Овен Батлер, у нас тепер – впливова шишка... І, можете собі уявити, – тут вона закотила очі догори. – Поки він сидів у в'язниці, помер її батько, й уся сім'я розпалася. Ширилися навіть чутки, ніби старий наклав на себе руки (під «старим» вона мала на увазі батька Ейлін – Едварда Мелія Батлера). А коли цей суб'єкт вийшов із в'язниці, то незабаром кудись зник. Подейкували, що він розлучився з дружиною, виїхав на Захід і знову одружився. Його перша дружина з двома дітьми і досі живе в Філадельфії.

Пані Меррил була вражена, але зробила вигляд, що все це її дуже мало зачіпає.

– Цікава історійка, – стримано зронила вона, думаючи про те, як легко буде тепер поставити цих вискочок на місце й яке щастя, що вона ніколи не приділяла їм своєї уваги.

– А ви колись бачили її, цю його нову дружину?

– Так, начебто, тільки не пам'ятаю, де. Ймовірно, на вулиці, вона вічно ганяла то верхи, то в кабриолеті.

– Вона руда?

– Так. Така яскрава білявка.

– Мабуть, це вона й є. Про них нещодавно писали щось у газетах. Мені просто хотілося переконатися.

Пані Меррил уже заздалегідь обмірковувала всілякі отруйні натяки на адресу Ковпервудів.

– Вони, ймовірно, намагаються тепер проникнути в чиказький світ? – зневажливо усмінулася пані Вокер. Ця посмішка однаково стосувалася і Ковпервудів, і чиказького вищого світу.

– Цілком можливо, що в східних штатах такі спроби і могли б увінчатися успіхом, – уїдливо, своєю чергою, зауважила пані Меррил, – але у нас у Чикаго вони ні до чого не приведуть.

Стріла потрапила в яблучко, і розмова на цьому припинилася. А коли пані Сімс, приїхавши до пані Меррил із візитом після її повернення з Нью-Йорка, мала необережність заговорити про Ковпервуда, або, вірніше, про гармидер, здійснений пресою навколо його імені, їй кортіло раз і назавжди виявити точку зору на цю пару.

– Якщо бажаєте знати мою думку, то я порадила б вам триматися подалі від цих ваших друзів, – тоном, що не допускає заперечення, проронила пані Меррил. – Я все про них знаю. Й як це ви відразу не збагнули, з ким маєте справу? Вони ніколи не будуть прийняті в товаристві.

Пані Меррил не визнала навіть за потрібне щось пояснювати. Але пані Сімс скоро дізналася все від свого чоловіка, обурилася до глибини душі і навіть неабияк злякалася. Неприємна історія! «Але хто ж тут винен? – перебирала вона подумки. – Хто перший ввів їх у світ? Едісон, звісно!» Але Едісони, хоч і не займали чільного місця в світі, були невразливими. Залишалося одне – виключити Ковпервуда з числа своїх знайомих, що пані Сімс і не забарилася зробити.

Престиж Френка похитнувся, але сталося це не відразу і не відразу стало зрозумілим навіть для них самих.

Спочатку Ейлін звернула увагу на те, що число запрошень і візитівок, що ще нещодавно сипалися, як із рогу достатку, різко скоротилося. А по «середах», які вона поквапилася призначити як свої прийомні дні, в її вітальні ледь назбирувалася незначна купка гостей. Спершу Ейлін дивувалася – адже ще зовсім недавно у них у будинку збиралося блискуче товариство. Невже ж тепер ці люди не бажають її більше знати? Всього три тижні минуло після новосілля, і замість сімдесяти п'яти або хоча б п'ятдесяти осіб, котрі зазвичай заходили до них або залишали візитівки, у них стали бувати не більше двадцяти. Ще через тиждень – тільки десятеро, а місяць потому до них вже рідко-рідко хтось зазірав. Правда, кілька людей залишилися вірні Ковпервудам, але це все була дрібнота – одним вона сама надавала заступництво, інші були залежні від її чоловіка, як, наприклад, Кент Мак-Кібен і Тейлор Лорд. І їхня увага тільки підкреслювала порожнечу, що утворилася навколо Ковпервудів. Ейлін себе не тямилася від гніву, сорому, образи та розчарування.

Є, певна річ, товстошкірі люди зі сталевими нервами, котрі, домагаючись своєї мети, згодні йти на будь-яке приниження, але Ейлін не належала до їхнього числа. І хоча вона сама кинула виклик громадській думці та знехтувала правами першої дружини Ковпервуда, тепер тремтіла від страху вже за власне майбутнє та соромилася свого минулого. Адже тільки молодість, пристрасть, шарм і чоловіча чарівність Френка змусили її свого часу вчинити так сміливо та нерозважливо. Якби не було цього, Ейлін добродійно вийшла б заміж, не подавши жодного приводу до лихослів'я. Тепер же їй здавалося, що вона скомпрометувала себе безповоротно і тільки міцне становище в чиказькому світі може виправдати її у власних очах і, як вона гадала, в очах чоловіка.

– Канапки треба прибрати на лід, Луїсе, – сказала вона дворецькому в одну з перших невдалих «серед», обводячи поглядом майже незаймані страви, розкладені на старовинній севрській порцеляні. – Квіти відішліть у лікарню, а крошон і лимонад віддайте на кухню. Тістечка подасте нам до обіду.

– Слухаюсь, мадам, – погодився, нахиливши голову, дворецький і, мабуть, аби потішити господиню, додав: – Жахлива погода. Може, це завадило?

Ейлін спалахнула і вже хотіла обуритися: «Займайтеся своїми справами!», але стрималася.

– Можливо, – сказала вона коротко і пішла до себе. Якщо слуги починають гомоніти про це, отже, справа зовсім кепська. Ейлін вирішила почекати до наступного тижня, щоб точно переконатися, винна в її невдачі погода чи ні, чи справді ставлення суспільства до них так змінилося. Але наступної середи гостей приїхало ще менше. Співаків, котрих вона запросила, довелося відпустити додому. Кент Мак-Кібен і Тейлор Лорд, чудово обізнані про плітки, що ширилися містом, прийшли, як зазвичай, але трималися натягнуто і здавалися чимось стурбованими. Це також не пройшло повз увагу Ейлін. Крім них, були ще тільки дві дами – пані Вебстер Израельс і пані Генрі Гадлстоун. Ні, щось негаразд. Ейлін довелося послатися на нездужання і піти до себе, вибачившись перед гостями. Третього тижня, побоюючись ще більшої ганьби, вона заздалегідь оголосила себе хворою. Цікаво, скільки ж буде залишено візитівок? Їх виявилось три. Це був крах. Ейлін зрозуміла, що її «серед» з тріском провалилися.

Тим часом і Ковпервудові довелося випробувати на собі все зростаючу недовіру і навіть ворожість чиказького світу. Вперше він почав здогадуватися про реальний стан речей на одному званому обіді. Запрошення на цей захід було отримано вже давно, і вони мали необережність прийняти його, позаяк Ейлін у ті часи ще не була впевнена в остаточному провалі своїх «серед». Обід давали Следи, котрі не мали особливої ваги в товаристві. Міське лихослів'я або ще не встигло до них дійти, або вони не знали, що викликало таку різку зміну в ставленні до Ковпервуда, тоді як майже всі інші знайомі філадельфійця – і Сімси, і Кенди, і Коттони,

і Кінгсленди – вже були переконані, що припустилися фатальної помилки і що Френка приймати не годиться.

Усі вони також отримали запрошення на обід, і всі, дізнавшись, що в числі гостей будуть Ковпервуди, в останню мить, немов змовившись, надіслали свої вибачення господарям: «Ми дуже засмучені», «На превеликий жаль» тощо. За стіл сіли шістьох – самі господарі, Ковпервуди та подружжя Гоксемів, котрих, до речі, і Ейлін, і Ковпервуд не дуже й шанували. Всі почувалися не в своїй тарілці. Ейлін послалася на головний біль, і незабаром вони поїхали. Через кілька днів Ковпервуди були на прийомі у своїх колишніх сусідів Гатштадтів, куди також отримали запрошення вже давно. Господарі зустріли їх привітно, але решта товариства трималися з ними дуже стримано, якщо не сказати холодно. До того особи впливові, котрим не траплялося раніше зустрічатися з Ковпервудами, завжди охоче з ними знайомилися, – яскрава краса Ейлін виділяла цю пару з натовпу гостей. Але цього разу чомусь (Ейлін і Ковпервуд уже почали здогадуватися, чому) жодна людина не забажала бути їм представленою. Серед гостей було чимало знайомих, дехто з ними розмовляв, але більшість явно опинилася по інший бік. Френк це відразу помітив.

– Поїдемо раніше, – незабаром сказав він Ейлін. – Тут щось нецікаво.

Ковпервуд відвіз Ейлін додому і, щоб уникнути зайвих розмов, тут же поїхав. Дочасно йому не хотілося казати Ейлін, як він усе це оцінює.

Незадовго до святкування, яке влаштовував клуб «Юніон-ліг», уже самому Френкові завадали, правда, обхідним шляхом, важку образу. Якось уранці Едісон, до банку котрого Ковпервуд прийшов у справі, по-дружньому зауважив:

– Мені треба погомоніти з вами про дещо, Френку. Чиказьке товариство ви тепер знаєте. Знаєте також, як я дивлюся на певні обставини вашого минулого, в які ви самі мене посвятили. Ну, так ось: зараз у місті тільки й розмов, що про вас. У клубах, де ми з вами перебуваємо членами, достатньо лицемірів і святенників, котрі підхопили газетну брехню і раді нагоді розіграти щире обурення. П'ять найбільших акціонерів газових компаній – найстаріші члени цих клубів, і всі вони зі шкіри геть пнуться, змагаючись за ваше виключення. Вони розкопали якісь подробиці про цю вашу історію та погрожують подати скаргу в правління клубів. Безперечно, нічого у них не вийде, вони з цього приводу радилися навіть зі мною. Але ось що стосується майбутнього вечора, тут вже самі вирішуйте, як вам краще вчинити. Не послати вам запрошення вони не можуть, але це буде зроблено тільки для проформи (Ковпервуд зрозумів, що хотів цим сказати Едісон). Згодом усе вляжеться, у будь-якому разі, я зроблю все від мене залежне, але поки що...

Він дружелюбно глянув на Френка. Той усміхнувся.

– Чесно кажучи, Джуде, я весь час чекав чогось подібного. Жодної несподіванки тут для мене немає, – анітрохи не бентежачись, вимовив Ковпервуд. – Даремно ви про мене турбуєтесь. Все це для мене – не нове, я знаю, звідки вітер віє, і знаю, як треба ставити вітрила.

Едісон торкнувся руки гостя.

– Але хоч би що ви вирішили, навіть не пробуйте подати заяву про вихід із клубу, – застеріг він фінансиста. – Це означало б зізнатися у власній слабкості. Та вони на це і не розраховують. Я вам раджу не здаватися. Все обійдеться. Мені здається, що вони вам просто зазд-рять.

– Я і не думав цього робити, – відповідав відвідувач. – Жодних підстав мене виключати у них немає. Я впевнений, що з часом все обійдеться.

Однак самолюбство Френка дуже зачепило те, що йому довелося вести подібну розмову, хоча б навіть із Едісоном. Утім, йому довелося ще не раз переконатися в тому, що світ вміє диктувати свою волю.

Найбільше Ковпервуд обурювався через витівку, яку дозволили собі Сімси щодо його дружини, хоча він дізнався про це лише набагато пізніше. Ейлін приїхала з візитом і почула, що

«пані Сімс немає вдома», в той час як біля під'їзду стояла низка екіпажів. Жінка під враженням навіть злягла, і Ковпервуд, котрий тоді ще нічого не знав, не міг зрозуміти, що з нею, і дуже хвилювався.

Якби Френк не здобув блискучої перемоги на діловому терені, наголову розбивши супротивника в останній і вирішальній сутичці за контроль над газовими підприємствами, – становище стало б і зовсім безрадіним. Проте Ейлін була дуже пригнічена: вона відчувала, що товариство спрямовує своє презирство швидше проти неї, ніж проти її чоловіка, і що вирок свій воно не скасує. Врешті Ейлін і Ковпервуд змушені були зізнатися одне одному в тому, що яким би розкішним і значним на вигляд не здавався їхній картковий будиночок, тепер він розсипався, і то остаточно. Такі визнання між близькими людьми – особливо болісні. Чужа душа – темний ліс, і хоч як намагаємося ми зрозуміти одне одного, нам це рідко вдається.

Якось, повернувшись несподівано додому і заставши Ейлін у ліжку, засмучену, із заплаканими очима і зовсім саму – вона на весь день відпустила камеристку, – Френк підсів до дружини та ласкаво зауважив:

– Я ж чудово розумію, Ейлін, що відбувається. Правду кажучи, я давно цього чекав. Ми з тобою занадто гарячкували, дуже поспішали. Але не треба так занепадати духом, кохана. Я думав, що у тебе більше витримки. Нічого ж ще не втрачено. Згадай, що я тобі завжди казав? В остаточному підсумку все вирішать гроші. А в цій битві я переміг і буду перемагати далі. Вони прийшли до мене на уклін. То чи варто так впадати у відчай, дівчинко моя? Адже я не сумую. Ти – молода і своє візьмеш. Ми ще себе покажемо цим чиказьким проїдисвітам, а заодно і поквітаємося з деким. Ми – багаті, а будемо ще багатшими. Гроші всім заткнуть рота. Ну, годі киснути, посміхнися. Розумію, сяяти в товаристві приємно, але і без цього на світі є багато цікавого, заради чого варто жити. Ось що, вставай, одягайся і гайда на прогулянку, а потім кудись обідати. Адже я з тобою. Хіба це не найголовніше?

– Так, милий, – глибоко зітхнувши, мовила Ейлін.

Вона хотіла було піднятися, але знову безсило опустилася на подушки. Сльози бризнули з її очей. Сховавши обличчя в плечі чоловіка, вона плакала – від радощів, що він її втішає, і від горя, що її заповітна мрія не збулася.

– Та це ж я не для себе однієї, я і для тебе цього хотіла, – говорила вона схлипуючи.

– Знаю, люба, знаю, – заспокоював він жінку. – Але зараз про це не думай. Усе обійдеться. Все буде добре. А тепер вставай і їдьмо.

І все ж у душі він розгнівався на малодушність Ейлін. Слабкість завжди драгувала його. Колись він змусить чиказьке товариство жорстоко заплатити за все. Ейлін між тим трохи підбадьорилася. Вона вже соромилася своєї слабкості, бачачи, як мужньо тримається Ковпервуд.

– Який ти молодець, Френку! Ти – просто незвичайний! – вигукнула вона.

– А чого сумувати? – сказав він весело. – Якщо не доб'ємося свого в Чикаго, доб'ємося деінде!

Він подумав про те, як спритно обійшов старі газові компанії та Шрайхарта, і про те, що буде і далі, звісно, не менш вправно вести свої справи!

14. Підводні течії

Уже першого ж року цього вимушеного самотництва – і особливо в наступні – Ковпервуд відчув, що означало прожити залишок своїх днів поза суспільством або в середовищі, що постійно нагадувало б йому про те, що він не належить до кращого, або, точніше, привілейованого кола, яким би обмеженим і нудним воно не було. Коли Френк намагався вперше вивести Ейлін у світ, йому здавалося, що, завоювавши становище, вони зуміють влити новий, живий струмінь у цей затхлий світик, навіть додати йому трохи блиску. Але всі двері зачинилися перед ними одні за одними, і врешті-решт, вони змушені були або зовсім відмовитися від спілкування з людьми, або шукати знайомства серед дуже різношерстої публіки – кликати до себе в будинок після першої ж зустрічі художників і співаків або заїжджих акторів, на честь котрих можна було дати обід. У них продовжували бувати тільки Гаксеми, Відери, Бейлі – родини, які не дуже важили в місцевій громаді. Іноді Ковпервуд приводив до себе обідати або вечеряти котрогось приятеля з махлярів, або пошановувача картин, або перспективного художника, і тоді Ейлін виходила до гостей. Зрідка їх навідували або запрошували до себе Едісони. Але це мало прикрашало їхнє життя, вони тільки гостріше відчували, якої зазнали поразки.

Чим більше Ковпервуд міркував над цією поразкою, тим ясніше ставало йому, що він тут ні до чого. До нього ставилися цілком прихильно. А от якби Ейлін була іншою... Проте він ні в чому не дорікав їй і не думав про те, щоб покинути дружину. У важкі дні його тюремного ув'язнення Ейлін була йому вірною. Вона підбадьорювала його, коли він цього потребував. Ні, він її не залишить, треба почекати та подивитися, що тут можна зробити. Правда, цей остракізм добряче вже йому набрид. Тим більше що його ніби й не цуралися зовсім, навіть наче й не проти були зустрічатися з ним. Своїх приятелів-чоловіків він усіх зберіг – і Едісона, і Бейлі, і Відера, і Мак-Кібена, і Рембо, і багатьох інших. А декотрі світські дами, нітрохи не засмучені зникненням Ейлін, висловлювали жаль із приводу того, що Френк ніде більше не з'являється. Час від часу робилися навіть спроби запросити його без дружини. Спочатку він незмінно відповідав на такі запрошення відмовою, потім став іноді ходити на обіди та вечори сам-один, не повідомляючи про це Ейлін.

Саме в ці часи Ковпервуд уперше відчув, наскільки далека від нього Ейлін як розумом, так і складом характеру. Емоційно, фізично вони були близькі одне одному, але Френк жив своїм життям, відокремленим від Ейлін, і велике коло його інтересів було недоступне їй. На думку чиказького товариства він особливо не зважав, але тепер міг порівнювати Ейлін із дамами з аристократичних кіл Європи, бо після своєї поразки в світі та фінансової перемоги він вирішив знову побувати за кордоном. У Римі – на прийомах в японському та бразильському посольствах, куди завдяки своїм статкам Ковпервуд отримав доступ, і при новому італійському дворі – він зустрічав чарівних світських левиць: італійських графинь, знатних англійок, американок із вищих кіл, наділених смаком і тактом. Здебільшого, вони бачили в ньому чоловіка з чарівними манерами, гострим і проникливим розумом, і взагалі вважали його непересічною особистістю. До Ейлін же – він не міг цього не помітити – ставилися набагато холодніше. Вона була занадто зухвалою, вродливою, занадто розкішно одягалася. Її квітуче здоров'я й яскрава краса кидали виклик жінкам, наділеним скромністю і блідішою зовнішністю, хоча по-своєму і не позбавленим привабливості.

Під час одного великого прийому при дворі, на який Френк, поступаючись наполяганням Ейлін, без особливих зусиль роздобув запрошення, він почув, як хтось позаду нього сказав:

– Ось вам типова американка.

Ковпервуд стояв осторонь, розмовляючи з грецьким банкіром – своїм сусідом по готелю, а Ейлін прогулювалася салою з дружиною цього банкіра.

– Дивіться, який викличний гарнітур, скільки самовпевненості й яка смішна наївність!

Френк озирнувся, щоб з'ясувати, до кого відносяться ці слова, і побачив Ейлін. Її жорстоко розкритикувала витончена леді, мабуть, англійка, котра мала гарну зовнішність та безперечно належала до вищого світу. Він мусів визнати, що вона багато в чому має слушність, але хіба можна підходити до Ейлін зі звичайною міркою? Хіба можна звинувачувати її в тому, що вона здорова, сильна істота та що кожна жилка аж тремтить у неї від повноти життя. Для нього вона була привабливою. Дуже шкода, що люди з консервативнішими поглядами ставляться до неї з такою недоброзичливістю. Чому не бачать вони того, що бачить він, – наївну пристрасть до розкоші, бажання неодмінно бути на виду, викликаним, ймовірно, тим, що Ейлін замолоду була позбавлена можливості виїжджати в світ, хоча тільки про це й мріяла? Ковпервуд жалів Ейлін. І разом із тим уже починав розуміти, що для світської кар'єри йому, мабуть, потрібна зовсім інша дружина – стриманіша, з великим смаком, чуттям і тим природженим тактом, без якого не можна досягти успіху в суспільстві.

Із цієї поїздки Ковпервуд привіз у Чикаго чудового Перуджино, кілька прекрасних полотен Луїні та Превіталі, портрет Цезаря Борджіа роботи Пінтуріккйо, дві величезні африканські червоні вази, куплені в Каїрі, позолочений різьблений консоль часів Людовика XV, придбаний у одного антиквара в Римі, два химерних венеціанських бра і пару старовинних італійських світильників, які він розшукав у Неаполі і мав намір поставити у себе в бібліотеці – по кутах. Так поступово поповнювалася і росла його художня колекція.

Приблизно в той же час стало змінюватися і ставлення Ковпервуда до жінок. І раніше, коли він уперше зустрівся з Ейлін, у нього вже був вироблений свій, доволі сміливий погляд на життя і взаємини статей, а головне, він був твердо впевнений у тому, що вільний чинити, як йому заманеться. З того часу, як він вийшов із в'язниці і знову пішов угору, йому не раз доводилося ловити кинутий на нього крадькома погляд, і він не міг не бачити, що подобається жінкам. Ейлін лише нещодавно стала його дружиною, але вже багато років була його коханкою, і період першого палкого потягу минув. Френк кохав Ейлін не тільки за її вроду, а й за незмінно гарячу прихильність. Проте й інші жінки починали тепер цікавити його, іноді навіть будити в ньому пристрасть, і він не намагався підшукати цьому якісь пояснення чи моральні виправдання. Таке життя і така людина. Від Ейлін він приховував, що його тягне до інших жінок, розуміючи, як їй це буде гірко, проте це було так.

Незабаром після свого повернення з Європи Ковпервуд якось зайшов у галантерейну крамницю на Стейт-стріт купити краватку. Ще в дверях він зауважив даму – вона прямувала до іншого прилавка та пройшла зовсім близько від нього. З першого погляду він зрозумів, що перед ним – одна з тих світських левиць, до котрих його тягнуло останнім часом, хоча милуватися ними йому доводилося тільки здалеку. Витончена, елегантно, але строго одягнена, мініатюрна, струнка, з темним волоссям та очима, смаглявою шкірою, крихітним ротом і пікантним кирпатим носиком. Загалом це була шикарна леді за шаблонами чиказьців того часу. Вираз її очей свідчив про життєвий досвід, а завзято-зухвале обличчя пробудило у Френкові усвідомлення своєї чоловічої переваги і бажання будь-що підкорити її собі. На зухвало-зневажливий погляд, який вона метнула в його бік, Ковпервуд відповів пильним і владним поглядом, що змусив дівчину негайно опустити очі. Він дивився на неї не нахабно, а лише наполегливо та багатозначно. Незнайомка була легковажною дружиною одного успішного адвоката, поглинутого своїми справами і самим собою. Після цієї мовчазної розмови вона з удаваною байдужістю зупинилася неподалік, роблячи вигляд, що уважно розглядає мережива. Ковпервуд не зводив з неї очей, сподіваючись, що та знову подивиться на нього. Але він поспішав у справах, не хотів спізнюватися і тому, вирвавши аркуш із записника, написав назву готелю, а внизу зробив приписку: «Другий поверх, вітальня, вівторок, перша година дня». Дама стояла впівоберта до нього, й її ліва, затягнута в рукавичку рука була опущена. Проходячи повз, непомітно сунути їй записку труднощів не склало. Ковпервуд так і вчинив, і побачив, як незнайомка затиснула папірець у своїй руці. Ймовірно, вона крадькома весь час спостерігала за ним. Призначеного

дня і години леді чекала його в готелі, хоча він навіть не підписав свого імені. Цей зв'язок, що здавався йому спочатку дивовижним, тривав, однак, недовго. Його кохана була цікава, але аж надто химерна та вибаглива.

Потім у Гадлстоунів – своїх колишніх сусідів – він якось зустрів на обіді панночку двадцяти трьох років, котра на короткий час дуже захопила його. У неї було смішне і не дуже милозвучне прізвище – Хаббі (Елла Ф. Хаббі, як він з'ясував згодом), але дівчина була дуже мила. Головна її зваба ховалася в пустотливому лукавому личку і хитрих очницях. Батько Елли був заможним комісіонером із південної Вотер-стрит. Варто було Френкові звернути на неї увагу, як дівуля не забарилася закохатися в нього, що, втім, було доволі природно. Вона була молода, недосвідчена, вразлива, блиск слави затуманював їй голову, а пані Гадлстоун уже давно на всі лади вихваляла Ковпервуда та пророкувала йому велике майбутнє. Коли Елла з ним зустрілася, то побачила, що той дуже жвавий, відверто нею милується, нітрохи не страшний і не суворий, в усілякому разі, з нею. Панночка була цілковито зачарована, і варто було Ейлін відвернутися, як усміхнені очі дівчини негайно з захопленням поглядали на Френка. Після обіду всі перейшли до вітальні, і тут Ковпервуд найприроднішим і невимушеним чином запросив Еллу відвідати його в конторі, якщо їй доведеться бути неподалік. Але очі його виказували інше, викликавши у відповідь жаркий і збентежений погляд. Панночка прийшла, і вони стали зустрічатися. Але зв'язок цей також був нетривким і не захопив його. Дівчина була не з тих, котра могла б утримати Ковпервуда після того, як було вдоволено його цікавість.

За цим зв'язком послідувала ще одна коротка інтрижка з такою собі пані Джозефайн Ледуел, гарненькою удовицею, котра, здумавши спекулювати на хлібній біржі, звернулася за порадою до Ковпервуда і з першої ж зустрічі вирішила, що з ним варто затіяти флірт. Зовні вона була трохи схожа на Ейлін, але старша, не така гарна і мала тверезий, практичний склад розуму. Її елегантність, незалежна манера триматися та холодна розважливість заінтригували Френка. Вона, зі свого боку, всіляко намагалася його заманити й урешті-решт досягла успіху. Місцем зустрічей служила їй квартира на Північній стороні. Зв'язок тривав півтора місяця, але нова коханка не дуже сподобалася Ковпервудові. Будь-якій жінці, котра з ним зближувалася, доводилося змагатися з привабливістю Ейлін і колишньою чарівністю його першої дружини. А це виявлялося не так вже й легко.

Саме в ті часи, що чимось нагадували перші роки шлюбу з Ліліан, коли вони також майже нікуди не виїжджали, Ковпервуд зустрів нарешті жінку, котрій судилося залишити глибокий слід у його житті. Він довго не міг її забути. Це була дружина молодого скрипаля, Гарольда Солберга, данця, котрий оселився в Чикаго. Сама вона не була данкою. Чоловіка її видатним скрипалем ніяк не можна було назвати, хоча музичний темперамент він, без сумніву, мав. Усім нам доводилося стикатися, і в найрозманітніших галузях, із такими майбутніми світилами, без п'яти хвилин знаменитостями, невизнаними геніями. Це – цікавий типаж, що завзято віддається тій справі, до якої всупереч усьому вважає себе покликаним. У цих людей є і відповідна зовнішність, і всі традиційні манери професіонала, проте це тільки «мідь дзвону та бубон, що брязкає». Досить було навіть короткого знайомства з Гарольдом Солбергом, аби зарахувати його саме до цієї категорії людей мистецтва. У нього був похмурий блукаючий погляд, довгі, до плечей, темно-каштанові кучері, які він зачісував назад, залишаючи одне пасмо по-наполеонівськи спущеним на чоло, по-дитячому ніжний рум'янець, надто пухкі, червоні чуттєві губи, гарний ніс із невеликою горбинкою, густі брови та вуса, що стирчали так само неспокійно, як і його болісно самолюбна та низька душа. Родина вислала його з Данії, бо в двадцять п'ять років він усе ще ніяк не проявив себе і тільки те й робив, що докучав заміжнім жінкам, у котрих постійно закохувався. У Чикаго Солбергові довелося жити на сорок доларів на місяць, які висилала йому мати, і на мізерний заробіток від уроків музики. Грошей було обмаль, але, витрачаючи їх на свій лад «економно», тобто одягаючись шикарно і харчуючись чим доведеться, –

він якось викручувався і навіть зумів оточити свою персону якимось романтичним ореолом. Йому було всього двадцять вісім років, коли він зустрів Риту Грінаф із Вічіто, штат Канзас.

На той час, коли Солберги познайомилися з Ковпервудами, Гарольду було тридцять чотири роки, а його дружині – двадцять сім. Вона вчилася в Чиказькій школі живопису та скульптури і зустрічалася з Солбергом на студентських вечірках. Тоді їй здавалося, що він грає божественно і що життя – це тільки мистецтво та кохання. Весна, озеро, що вилискує на сонці, білі вітрила яхт, кілька шпацерів і бесід у тихі, задумливі вечори, коли місто потопає в золотистому серпанку, завершили справу. Потім було раптове вінчання суботнього вечора, весільна подорож у Мілвокі на один день, повернення в студію, яку потрібно було тепер переобладнати для двох, і цілунки, цілунки без ліку, поки не був вгамований любовний голод. Але одними поцілунками ситий не будеш, і незабаром почалися сімейні негаразди. Щастя ще, що молодим не довелося зіткнутися зі справжньою нуждою. Рита була порівняно забезпеченою. У батька її був у Вічіті свій невеликий елеватор, що приносив йому непоганий прибуток, і, коли вона раптово вийшла заміж, старий вирішив, як раніше, висилати їй гроші, хоча служіння мистецтву, якому присвятили себе донька і зять, було для нього чимось абсолютно чужим і незрозумілим. Немічний, боязкий, м'який чоловічок, котрий надавав перевагу краще наживати менше, аби нічим не ризикувати, немов створений для життя в провінційній глушині, він дивився на Гарольда приблизно так, як ми стали б дивитися на пекельну машину, – з цікавістю, проте тримаючись на безпечній відстані. Але з часом – бо навіть людям простодушним не чужі людські слабкості – він став пишатися своїм зятем, хвалився по всій окрузі Ритою й її чоловіком-музикантом, запросив їх на все літо до себе в гості, бажаючи вразити сусідів, а восени привіз дружину в Чикаго навідати молодих.

І мати Рити, котра мало чим відрізнялася від будь-якої іншої селючки, їздила з ними на прогулянку, брала участь у пікніках, бувала на артистичних вечірках у студіях. Це було кумедно, наївно, безглуздо і типово для Америки того часу.

Рита Солберг була за природою жінкою доволі флегматичною. Її округлі, м'які форми свідчили про те, що до сорока років їй доведеться погладшати, і все ж вона була на рідкість приваблива. Шовковисте попелясте волосся, вологі сіро-блакитні очі, ніжна шкіра і рівні білі зуби давали їй право пишатися своєю зовнішністю, і вона чудово усвідомлювала силу своїх чарів. Розігруючи дитячу наївність і безпечність, вона прикидалася, ніби не помічає, який трепет викликає її врода в інших велелюбних чоловіків, а тим часом завжди чудово усвідомлювала, що робить і навіщо. Їй подобалося відчувати свою владу. Вона знала, що у неї гарні плечі та шия, пишні спокусливі форми, що одягається вона вишукано, і хоча багато витратити на гарнітури не може, принаймні кожна її річ залишає на собі відбиток її індивідуальності. Будь-яка кравчиня позаздрила б мистецтву, з яким вона зі старого солом'яного бриля, стрічок і якоїсь пір'їнки робила собі капелюшок, що дивовижно пасував їй. Вона любила вбиратися в біле з блакитним або рожевим, в коричневе з палевим – наївні дівочі поєднання, в яких наче відбивалася її душа. Навколо талії красуня зазвичай пов'язувала широку брунатну або червону стрічку, а капелюшки носила великі, з м'якими крисами, що гарно обрамляли її обличчя. Рита граційно танцювала, непогано співала, з почуттям, а іноді і з блиском грала на роялі, малювала. Але все це не мало нічого спільного зі справжнім мистецтвом. Рита не була істинним художником, і якщо й виділялася зі свого середовища, то швидше власними настроями та думками – мінливими, навіженими та свавільними. З точки зору загальноприйнятої моралі Рита Солберг у ті часи була особою небезпечною, хоча сама вона вважала себе просто милою фантазеркою. Мінливість настроїв жінки пояснювалася частково тим, що вона стала розчаровуватися в Солбергу. Він страждав однією з найвідразливіших хвороб – невпевненістю в собі та нездатністю знайти своє покликання. Часом музикант ніяк не міг вирішити, народжений він бути видатним скрипалем чи видатним композитором, або хоча б відомим педагогом. Утім, з останньою можливістю йому ніяк не хотілося миритися. «Я – артист, – любив він казати. – О, як я страждаю

від свого темпераменту!» І докидав: «Покидьки! Бездушна сволота! Свині!» – це вже стосувалося оточення. Грав він дуже нерівно, хоча інколи в його виконанні було чимало витонченості, ліричності та м'якості, що здобули йому належну увагу публіки. Але, зазвичай, виконання Солберга відображало хаос, що панував у його думках. Він грав так гарячково, настільки нервово, водив смичком із такою самовідданою пристрасстю, що не міг уже встежити за технікою гри і багато від цього втрачав.

– Фантастично, Гарольде! – захоплено волала Рита в перші роки їхнього шлюбу. Потім вона вже не була в цьому впевнена.

Аби стати предметом захоплення, треба чогось досягти в житті. А Гарольд нічого не досяг – мимоволі мала визнати Рита – і навряд чи колись досягне. Він давав уроки, гарячкував, мріяв, лив сльози, що, однак, не заважало йому з апетитом їсти тричі на день і час від часу задивлятися на жінок. Бути для свого обранця всім, бути єдиною та неповторною, заповнити собою всі його помисли та почуття – на менше Рита не хотіла погодитися, вона занадто високо себе цінувала. Тому, коли з роками Гарольд почав зраджувати її, спочатку в мріях, а потім і в реальності, терпіння Рити вичерпалося. Вона вела рахунок його захопленням: дуренька юнка, котрій він давав уроки музики, студентка зі школи живопису, дружина банкіра, в будинку котрого Гарольд іноді виступав. Дізнавшись про чергову зраду, Рита замикалася в собі і похмуро мовчала або їхала до родичів. Гарольд принижено каювся, плакав, бурхливі сцени закінчувалися палким примиренням, а потім усе починалося знову. Таке життя...

Утративши віру в талант Гарольда, Рита перестала його ревнувати, але їй було прикро, що її чари вже не владні над ним і що він сміє звертати свою увагу на інших жінок. Під сумнів ставилася її краса, а вона все ще була вродлива. Нижча за зростом, ніж Ейлін, і не така помітна, Рита була пишнішою, округлішою і здавалася ніжнішою та жіночнішою. Повнота її прикрашала, але, по суті, вона й не мала такої вже гарної постави, зате в мінливому виразі очей, в лінії рота, в її несподіваних фантазіях і мрійливості зачаїлася якась чарівна краса. Вона стояла вище за Ейлін у розвитку, краще розуміла живопис, музику, літературу, краще розбиралася в подіях дня, а в коханні була куди загадковішою та спокусливішою. Вона знала багато цікавого про квіти, коштовне каміння, комах, птахів, пам'ятала імена героїв художніх творів, читала напам'ять прозу та вірші.

Коли Ковпервуди познайомилися із Солбергами, ті все ще знімали студію в Палаці нового мистецтва і, мабуть, насолоджувалися безхмарним сімейним щастям. Правда, справи у Гарольда йшли не найкраще, він уже на все махнув рукою і плив за течією. Перша зустріч відбулася за чаєм у Гатштадтів, із котрими Ковпервуди зберегли дружні стосунки. Гарольд грав, а Ейлін – Френка цього дня з нею не було, – вирішивши, що Солберги – люди цікаві, а їй необхідно розважитися, запросила їх до себе на музичний вечір. Ті скористалися запрошенням.

Ковпервуд із першого погляду розгадав Солберга.

«Нестійка, емоційна особа, – подумав він, – і, ймовірно, занадто слабкий і ледачий, аби з нього колись щось вийшло». Проте сам скрипаль йому сподобався. Так само як у фігурок на японських гравюрах, у Солберга був цікавий і характер, і тип. Френк зустрів музиканта дуже люб'язно.

– Пані Солберг, як я розумію, – сказав він, шанобливо схилиючись перед Ритою, спокійну грацію і смак котрої він оцінив одразу ж.

Вона була в скромній білій сукні з блакитною облямівкою – по верхньому краю мереживних оборок була пропущена вузенька блакитна стрічечка. Її оголені руки та плечі здавалися дивовижно ніжними. А жваві сірі очі дивилися лагідно та пустотливо, як у розпеченої дитини.

– Знаєте, – щебетала вона, примхливо випинаючи гарненькі губки, як завжди це робила, коли щось розповідала, – я вже думала, ми ніколи сюди не потрапимо. На Дванадцятій вулиці – пожежа (вона мовила поспіхом), і ніяк не проїдеш, стільки там машин. А дим який! Іскри! І

полум'я з вікон. Величезні червоні язички, такі, знаєте, майже помаранчеві з чорним. Це гарно, еге ж?

Ковпервуд був зачарований.

– Дуже навіть, – весело погодився він із тим безтурботним і поблажливим виглядом, з яким дорослі розмовляють із дітьми.

Він і справді відчув якусь батьківську ніжність до пані Солберг, вона здавалася такою найвною, юною і в той же час безперечно мала як характер, так і індивідуальність.

«Обличчя та плечі – надзвичайно гарні», – думав він, ковзаючи по гості поглядом. А пані Солберг бачила перед собою тільки елегантного, холодного та стриманого чоловіка, судячи з усього, дуже енергійного, з блискучими проникливими очима. «Так, це не Гарольд! – думала вона. – Той ніколи нічого не доб'ється в житті, навіть популярності».

– Як добре, що ви взяли із собою скрипку, – казала тим часом Ейлін Гарольду в іншому куточку вітальні. – Мені б дуже хотілося послухати вас.

– Ви занадто ласкаві, – відповідав Солберг, солодково розтягуючи слова. – Як у вас тут гарно, які чудові книги, нефрит і кришталь...

Ейлін подобалася його м'яка піддатливість. Він був схожий на вразливого, розбещеного хлопчиська, подумала вона. Ним мала б опікуватися якась сильна та заможна жінка.

Після вечері Солберг грав. Висока постать, очі, спрямовані в далечінь, волосся, що спадає на чоло, – вся сутність музиканта зацікавила Ковпервуда, але пані Солберг цікавила його більше, і погляд його раз по раз звертався до неї. Він кидав погляд на її руки, що пурхали по клавішах, на ямочки біля ліктя. Який привабливий рот, яке світле пухнасте волосся! Але головне – за всім цим відчувалася індивідуальність, впевнена душевна настроєність, що викликала у Ковпервуда співчутливий відгук, більше того – жагучий потяг. Таку жінку він міг би покохати. Вона чимось нагадувала Ейлін, коли та була на шість років молодшою (Ейлін тепер виповнилося тридцять три, а пані Солберг – двадцять сім), тільки Ейлін була дебелишою, міцнішою, здоровішою та пересічнішою. «Пані Солберг – як раковина тропічних морів, – з'явилася в голові порівняння, – ніжна, тепла, переливчаста. Але в ній є і твердість». Він ще не зустрічав у товаристві такої жінки, як вона. Такої привабливої, палкої та чарівної. Френк дивився на неї, аж поки Рита, відчувши на собі його погляд, не обернулася і лукаво, одними очима, не посміхнулася, строго підібгавши вуста. Ковпервуд був підкорений. Чи може він на щось сподіватися, – було тепер єдиною його думкою. «Чи означає ця невловима посмішка щось, крім світської ввічливості? Сподіваюся, ні. Але хіба в такій особистості, багатій і палкій, не можна розбудити почуття?» Френк скористався тим, що Рита встала з-за роялю, щоб спитати:

– Ви любите живопис? Не хочете подивитися на картинну галерею? – і запропонував їй руку.

– Колись я думала, що буду знаменитою художницею, – з кокетливим кривлянням і, як здалося Ковпервудові, дивно мило сказала пані Солберг. – Кумедно, чи не так? Я навіть послала батькові малюнок зі зворушливим написом: «Тому, кому я всім зобов'язана». Треба було бачити цей малюнок, щоб зрозуміти, як це смішно.

І вона тихо засміялася. Ковпервуд весело підтримав її, відчуваючи, як життя раптом заграло новими барвами. Сміх Рити освіжав, немов літній вітерець.

– Це – Луїні, – сказав він, неусвідомлено стишуючи голос, коли вони увійшли в галерею, освітлену м'яким сяйвом газових ріжків. – Я купив його минулої зими в Італії. Перед ними була робота «Заручини св. Катерини».

Френк мовчав, поки його супутниця розглядала тонкі риси святої, яким художник зумів надати вираз неземного блаженства.

– А ось, – продовжував він, – моє найцінніше надбання – Пінтуріккйо.

Вони зупинилися перед портретом відомого своєю підступністю Цезаря Борджіа.

– Яка незвичайна особистість! – простодушно зауважила пані Солберг. – Я не знала, що існує його портрет. Він сам схожий на художника, не вважаєте? – Рита, певна річ, чула про підступи та злочини Цезаря Борджія, але ніколи не читала його життєпису.

– Він був і митцем певного трибу, – відповідав із іронічною посмішкою Ковпервуд, котрому свого часу, коли він купував портрет, розповіли в усіх подробицях і про Цезаря Борджія, і про його батька, папу Олександра VI. З того часу його і зацікавила історія родини Борджія. Втім, пані Солберг навряд чи вловила приховану в його словах іронію.

– А ось і пані Ковпервуд, – зауважила Рита, переходячи до портрета, написаного Ван-Беером. – Ефектна річ! – додала вона тоном знавця, і ця наївна самовпевненість здалася Френкові дуже милою. Він вважав, що жінка має бути самовпевненою і трохи пихатою. – Які соковиті фарби! І цей сад і хмари – дуже вдалий фон.

Вона відступила на крок, і Ковпервуд, зайнятий тільки нею, замилувався вигином спини і профілем жінки. Яка гармонія ліній і фарб! «Рух кожен сплітається у візерунок», – хотілося йому процитувати, але замість цього він сказав:

– Портрет писався в Брюсселі. А хмари і вазу в ніші художник дописав потім.

– Чудовий портрет, – повторила пані Солберг і рушила далі.

– А як вам подобається Ізраельс? Картина називалася «Скромна трапеза».

– Дуже подобається, – відповідала вона. – І ваш Бастьєн-Лепаж також (вона мала на увазі «Кузню»). Але мені здається, що старі майстри у вас – цікавіші. Якщо вам пощастить відшукати ще кілька речей, їх неодмінно треба перемістити в окрему залу. Вам так не здається? А ось до Жерома я чомусь байдужа, – вона промовляла, розтягуючи слова, і це здавалося Френкові чарівним.

– Чому ж? – здивувався він.

– У ньому є щось штучне, не вважаєте? Мені подобається колорит, але тіла одалісок аж надто досконалі. Хоча, звісно, це гарно.

Ковпервуд був не дуже високої думки про розумові здібності жінок і розцінював представниць прекрасної статі більше як витвори мистецтва, хоча і помічав, що інколи вони інтуїтивно осягали те, до чого він сам ніколи б не додумався. «Ейлін, безумовно, не могла б цього помітити, – міркував Френк. – До того ж вона тепер не така вже й приваблива. Немає в ній цієї чудової свіжості, наївності, чарівності та тонкощів розуму. А чоловік у пані Солберг – якийсь блазень. Може, йому вдасться зацікавити її? Але чи поступиться така жінка? Чи не поставить умовою розлучення та шлюб?»

А пані Солберг, зі свого боку, думала, що Ковпервуд, мабуть, людина непересічна і що він занадто близько стояв біля неї, коли вони прегелядали картини. Крутити голови чоловікам їй було не новиною, і вона відразу ж збагнула, що подобається йому. Рита знала силу своїх чарів, але, кокетуючи, щоб насолодитися своєю могутністю, дотримувалася міри та трималася неприступно. Досі вона не зустрічала чоловіка, заради котрого варто було б пожертвувати душевним спокоєм. «Безперечно, Ейлін невідповідна дружина для нього, – думала вона. – Йому потрібна жінка більш змістовна та глибока».

15. Нове кохання

Зближенню Ковпервуда і Рити Солберг мимоволі сприяла сама Ейлін. Вона зацікавилася Гарольдом, котрий побудив у ній не те щоб справжнє почуття, а скоріше якусь безглузду сентиментальну ніжність. У присутності жінок, особливо вродливих, Солберг миттєво шарівся, став надзвичайно чемним, уважним і зумів цим сподобатися Ейлін. Вона вирішила неодмінно знайти йому учнів, а крім цього, їй було приємно бувати в студії Солбергів. Ейлін нудьгувала без товариства. А Френк заради пані Солберг охоче супроводжував її. Переслідуючи свої власні цілі, він підступно заохочував це знайомство і часом пропонував Ейлін запросити Солбергів на обід або радив їй влаштувати у себе музичний вечір, аби дати можливість Гарольду виступити та трохи отримати грошенят. Ковпервуди запрошували Солбергів у свою ложу, надсилали їм квитки на концерти, по неділях і навіть у будні возили їх на прогулянку.

Саме життя з його фізіологічними законами часто бере на себе роль звідника. Позаяк Ковпервуд невпинно та схвильовано думав про Риту, вона також стала думати про нього. І з кожним днем він здавався їй все більш привабливим, владним і незвичайним. Відчуваючи його потяг, вона болісно боролася зі своєю совістю. Правда, нічого ще не було сказано, але Френк майстерно вів облогу, поступово заступаючи Риті всі шляхи до відступу – один за одним. Якось, коли ні Ейлін, ні Ковпервуд не могли приїхати до чаю, який по четвергах влаштовували у себе Солберги, Рита отримала величезний букет чудових темно-червоних троянд. «Для затишних закутків вашої студії» – було написано на картці. Рита чудово знала, від кого ці троянди й скільки грошей вони коштують. Квітів було не менше, ніж на п'ятдесят доларів, і від букета віяло тією незвичною для неї розкішшю, яку могли дозволити собі тільки дуже заможні люди, фінансові функціонери та впливові біржовики. Риті щодня траплялися на очі газетні оголошення банкірської контори Ковпервуда. Якось вона зіткнулася з ним віч-на-віч у крамниці Меррила. Час був близько полудня, і Френк запропонував їй піти кудись поснідати, але Рита вважала своїм обов'язком відмовитися. Він завжди дивився на неї вперто, наполегливо та жадібно. Риті було приємно, що її врода дає їй над ним таку владу. Проти волі в голову їй закрадалася думка, що цей енергійний, чарівний чоловік може з часом оточити її розкішшю, яка й не снилася Солбергу. Однак зовні життя її текло по-старому, вона, як і раніше, трохи грала на роялі, ходила по крамницях, їздила в гості, читала, нарікала на лінь і непрактичність Гарольда, і лише іноді нею раптом опановувала дивна задума, і перед нею виникав образ Ковпервуда. Які у нього сильні та гарні руки, а погляд – ласкавий і водночас твердий, котрий усе бачить. Пуританству Вічіти (що вже дещо похитнулося перебуванням у колі чиказької богеми) доводилося туго в боротьбі зі спритністю і підступами нового часу, втіленими в цьому чоловікові.

– Ви якась невловима, – сказав їй Ковпервуд одного вечора в театрі, коли Ейлін із Гарольдом вийшла в фойє і вони залишилися вдвох у ложі. У залі стояв гомін голосів, і можна було говорити без побоювання. Пані Солберг була чарівна у вечірній мереживній сукні.

– Ви так вважаєте? – сміялася Рита, задоволена зауваженням Ковпервуда та схвильована його близькістю. Вона все більше піддавалася його настрою, будь-яке його слово викликало в ній тремтіння. – А по-моєму, я істота доволі матеріальна, – додала вона і глянула на свої складені на колінах повні гарні руки.

Ковпервуд, котрий всім своїм еством відчував її матеріальність, так само, як і своєрідність цієї особи, куди багатшої за природу Ейлін, був глибоко схвильований. Почуття, настрої, фантазії, що володіли її душею, передавалися йому без слів, як подих вітру, захоплюючи та викликаючи у відповідь хвилювання в крові. У Риті було не менше життєвої енергії, ніж в Ейлін, але вона була витонченішою, ніжнішою та багатшою духовно. «Чи Ейлін мені вже наску-

чила?» – запитував він себе інколи. «Ні, такого не може бути», – вирішував він тут же. Але Рита Солберг, без сумніву, – найпривабливіша жінка, яку він будь-коли зустрічав.

– І все ж таки ви – невловима, – продовжував він, нахилиючись до співбесідниці. – Ви нагадуєте мені щось, чого навіть не висловити словами: переливи барв, аромат, обривок мелодії... спалах світла. Я тепер тільки про вас і думаю. Ви дуже тонко розповідаєте про картини. Мені подобається ваша гра на роялі, ви вкладаєте в неї частинку себе. Ведете мене в інший світ, відмінний від того, в якому живу я. Розумієте, про що я?

– Я рада, якщо це так. – Рита глибоко і дещо театралью зітхнула. – Але ви малюєте аж надто привабливий портрет, я ще бозна-що про себе подумаю, – і вона зробила чарівну міну, округливши та випнувши губки. Розпалена, розпашіла, вона задихалася від почуттів, що її захоплювали.

– Авжеж, ви така, – наполягав Ковпервуд, – такою я завжди вас відчуваю. Ви знаєте, – він ще нижче схилився до її крісла, – часом мені здається, що ви ще зовсім не жили, нічого не бачили, але ж це багато додало б до вашої досконалості. Мені б хотілося, щоб ви побували за кордоном – зі мною або без мене. Я захоплююся вами, Рито. А я для вас хоч щось значу?

– Так, але... – Вона зам'ялася. – Боюся цього всього і вас боюся. – Її губки знову примхливо випнулися – мила звичка, що полонила його ще з першого дня знайомства. – Краще побалакаємо про інше. Гарольд жакливо ревнивий. І що подумає пані Ковпервуд?

– Я знаю, але чи варто зараз тривожитися про це? Й яка Ейлін шкода від того, що я розмовляю з вами? Життя – в спілкуванні індивідуальностей, Рито. А у нас із вами є дуже багато спільного. Хіба ви цього не відчуваєте? Ви – найцікавіша жінка, яку я будь-коли зустрічав. Ви відкриваєте мені щось нове, про що я ніколи навіть не здогадувався раніше. Ви маєте це зрозуміти. Скажіть мені правду, подивіться мені в очі! Ви ж не задоволені своїм життям? Не такі щасливі, як могли б, як хотіли б бути?

– Ні. – Вона задумливо розгладжувала пальцями віяло.

– Ви – нещасні!

– Колись мені здавалося, що я щаслива. Але це було давно.

– Воно й не дивно! – гаряче підхопив закоханий чоловік. – Ви не можете вдовольнитися роллю, яку виконуєте тепер, вона занадто для вас незначна. У вас є власна індивідуальність, а ви жертвуєте нею, щоб підтримувати багаття іншої людини. Не хочу цим сказати, що пан Солберг не талановитий, але з ним ви ніколи не будете щасливі. Мене вражає, як ви цього самі не усвідомлюєте.

– Та звідки вам знати! – в її голосі чулася втома. Він пильно поглянув на жінку, і вона затремтіла.

– Давайте припиняти цю балачку, – сказала вона поспішно, – краще...

Ковпервуд поклав руку на спинку її крісла, він мало не торкався плеча красуні.

– Рито, – сказав він, знову називаючи її по імені, – ви – дивовижна жінка!

– О! – промовила вона ледь чутно.

Минуло днів десять, як Ковпервуд знову побачив Риту. Якось під вечір Ейлін заїхала за ним у контору в новому екіпажі, захопивши дорогою Солбергів, аби їхати разом прогулятися. Ейлін правила, Гарольд сидів поруч із нею попереду, а Ковпервудові з Ритою залишили місця на задньому сидінні. Їй навіть на гадку не спало, що Ковпервудові подобається пані Солберг, – так обережно він поводився. До того ж Ейлін не сумнівалася в своїй перевазі над Ритою. Як же, вона ж і вродливіша, й одягається краще. Рита їй не рівня. Дружина Френка й не підозрювала, якою магнетичною силою володіла пані Солберг в очах Ковпервуда. При всій його діловитості та гіпотетичній прозаїчності, під зовнішністю врівноваженого, позитивно налаштованого чоловіка у нього палав жар внутрішнього вогню і навіть романтики.

– Чудово, – сказав Ковпервуд, опускаючись на м'яке сидіння поруч із Ритою. – Який неймовірний вечір! І що за чарівний солом'яний брилик із трояндою, що так пасує до вашої сукні!

Троянди були червоні, плаття білі, з пропущеною крізь мережку вузенькою зеленою стрічкою. Рита чудово розуміла, чому Френк перебуває в такому піднесеному настрої. Наскільки він не схожий на Гарольда, який він сильний, життєрадісний і спритний! Гарольд – той цілий день сьогодні проклинав долю, життя та невдачі, що його переслідують.

– Я б на твоєму місці не скаржилася, – зауважила вона уїдливо. – Треба лише більше працювати і менше шаленіти.

У відповідь той кричав, влаштовував сцену, а вона пішла шпацирувати. Коли Рита повернулася, за ними заїхала Ейлін. Це було дуже до речі. Рита відразу ж повеселішала й побігла одягатися. Солберг наслідував її приклад. Щасливі та задоволені задля годиться, наче нічого й не сталося, друзі вирушили в путь. Тепер, слухаючи Ковпервуда, Рита гордо роззиралася навсібіч. «Так, я гарна, – думала вона, – й він від мене шаленіє. Як це було б чарівно, якщо б тільки ми посмілишали». Але вголос казала:

– Нічого доброго в мені немає! Просто день видався привітний. Сукня звичайнісінька, а я навіть трохи засмучена сьогодні.

– Щось трапилося? – співчутливо питав Френк під стукіт коліс екіпажів, що заглушав їхні голоси. – Може, я зможу допомогти? – чоловік радів би нагоді витягнути Риту зі скрутного становища, надати їй послугу та підкорити її своєю добротою. – Зараз ми проїдемо в Джексон-парк, пообідаємо там у павільйоні та повернемося в місто при світлі місяця. Гарзд? Та посміхніться ж, будьте веселі, як завжди. Про що вам сумувати? Я готовий зробити для вас усе, що забажаєте, – все, що в моїх силах! У вас може бути все, чого прагнете. Що вас турбує? Ви ж знаєте, наскільки ви мені дорогі. Розкажіть про свої труднощі, дозвольте позбавити вас будь-яких турбот.

– Ні, ви для мене нічого не можете вдіяти, принаймні зараз. Труднощі? Ну та які там труднощі! Все – марнота марнот!

Вона навіть про себе розповідала з недбалою відчуженістю, в якій домінувала якась особлива привабливість. Ковпервуд був вражений.

– Але ви для мене – не дрібниця, Рито, – м'яко сказав він, – як і все, що вас стосується. Я вам казав, як багато ви для мене означаєте. Невже ви самі цього не бачите? Для мене ви – найскладніша з усіх загадок і найцікавіша. Я втрачаю глузд через вас. Із часу нашої останньої зустрічі я все думав і думав. Якщо у вас є якісь турботи чи тривоги – поділіться зі мною. Бо в мене зараз тільки одна турбота – ви. Поедняйте своє життя з моїм, і я влаштую так, що ви будете щасливі. Ви потрібні мені, а я – вам.

– Так, – сказала вона, – я знаю... – І затнулася. – Нічого особливого не сталося, ми з Гарольдом трошки посварилися.

– Через що?

– Через мене. – Вона знову примхливо випнула уста. – Не можу ж я вічно палити фіміам, як ви тоді сказали. – Слова Френка міцно засіли у неї в голові. – Але це все – позаду. Погляньте, який дивовижний день, просто пре-чу-до-вий!

Ковпервуд поглянув на неї та похитав головою. Яка вона чарівна в своїй непослідовності! Правлячи кіньми та балакаючи з Солбергом, Ейлін нічого не чула і не бачила. Вона була поглинута своїм супутником, а крім цього, її відволікав потік екіпажів, що прагнули на Південь по Мічиган-авеню і миготіли повз дерева з нижнім молодим листям, зелені газони, скопані клумби, відчинені вікна будинків. Уся чарівна принадність весни викликала в Ковпервуда радісне відчуття життя, що наче знову відкривалося для нього. Якби все те захоплення, що він зараз відчував, можна було б побачити, воно оточило б його осяйним ореолом. Пані Солберг відчувала, що її чекає фантастичний вечір.

Обідали в парку, просто неба, курчатами, смаженими в сухарях, пили шампанське й їли вафлі. Словом, усе було як годиться. Ейлін, задоволена тим, що Солберг в її товаристві був дуже бадьорим, пустувала, проголошувала тости, сміялася, бігала по галявині та весело щебетала. Гарольд відверто залицявся до неї, як робили це всі чоловіки, намагався навіть освідчитися в коханні. Ейлін жартома його зупиняла, називала «нестерпним хлопчиськом» і вимагала, щоб той «перестав негайно». Вона була настільки впевнена в собі, що, повернувшись додому, не побоялася розповісти Ковпервудові, як легко заводиться Солберг і як вона весь час із ним жартувала. Френк, котрий не сумнівався в її вірності, поставився до цієї розповіді дуже спокійно. Солберг – бовдур, нехай собі упадає за Ейлін. Це дуже навіть до речі.

– Гарольд – непоганий хлопець, – зауважив він. – Нічого проти нього не маю, але скрипаль із нього, здається, досить посередній.

Після обіду вся компанія поїхала на берег озера за місто, де починалася прерія з розкиданими то тут, то там темними купками дерев. Небо було чистим, яскраво світив місяць, заливаючи сріблястим сяйвом безмовні поля та непорушну поверхню озера. Спокуса, що її продукував Ковпервуд, яку Рита останнім часом поглинала у величезних дозах, справляла на неї свою руйнівну дію. Палка та смілива за всієї своєї уявної апатичності, Рита була з тих жінок, у котрих почуття пробуджує рішучість. Френкові вдалося вразити її уяву. Його жертва розуміла, що він набагато значніший за всіх, хто її оточував. Хіба не щастя бути коханою такого чоловіка! Яке у них могло б бути яскраве та цікаве життя! Думка про зв'язок із Ковпервудом і вабила, і лякала Риту, немов яскравий вогник у темряві. Щоб здолати своє хвилювання, вона заговорила про мистецтво, про спільних знайомих, про Париж, Італію. Френк підтримував цю розмову і весь час тихенько гладив руку жінки, а раз, коли екіпаж в'їхав у тінь дерев, прихилив до себе її голову та торкнувся губами її щоки. Рита спаленіла, затремтіла, зблідла, піддавшись зненацька бурі нових відчуттів, але все ж упоралася з собою. Ось воно, щастя! Вона розуміла, що колишньому життю настав край.

– Будьте завтра о третій за мостом на Рош-стрит, – шепнув Ковпервуд. – Я приїду за вами. Вам не доведеться чекати ні хвилини.

Вона зволікала з відповіддю, міркуючи, марячи наяву, заворожена сліпучим майбутнім, яке чоловік відкривав перед жінкою, готова скоритися чужій, непохитній волі.

– То ви прийдете? – наполягав він.

– Стривайте, – промовила вона ледь чутно. – Дайте зважити... Чи можу я?

Вона все ще вагалася.

– Так, – сказала вона згодом і глибоко, на повні груди вдихнула повітря. – Так! – повторила вона, немов щось нарешті вирішивши про себе.

– Кохана, – прошепотів він, стискаючи лікоть Рити та задивляючись в її освітлений місяцем профіль.

– Що я роблю? – прошепотіла вона, бліднучи та задихаючись від хвилювання.

16. Фатальна інтермедія

Ковпервуд радів неймовірно. Він заледве дочекався часу побачення, і дійсність перевершила всі його найсміливіші сподівання. Рита була миліша, своєрідніша, звабливіша за всіх жінок, котрих йому доводилося раніше зустрічати. Підприємець поспішно винайняв чарівну квартиру на Північній стороні і гаяв там із Ритою чимало годин уранці, вдень і ввечері – залежно від обставин. Тут, на волі, Френк міг не кваплячись вивчити свою нову коханку, але хоч би який прискіпливий він був, чоловікові не вдалося виявити в ній жодних або майже жодних недоліків. Молодість і безтурботність – безцінні дари, а у неї в надлишку і того, й іншого. Натура, чужа до будь-якої меланхолії, що мала щасливу здатність насолоджуватися миттю, Рита не намагалася зазирати в майбутнє, не вишукувала причин для тривоги і хвилювань, не згадувала про минулі невдачі та неприємності. Вона любила гарні речі, але не була марнотраткою. Як не намагався Ковпервуд умовити її більше витратити на себе, як не хитрував, все було намарно, і це не могло не викликати його поваги. Жінка завжди знала, чого прагне, витратила гроші економно, купувала розважливо та скромністю своїх суконь нагадувала йому польову квітку. Часом почуття до Рити захоплювало Френка з такою силою, що ставало болісним для нього і він радий був би позбутися тієї мани, але не міг із собою нічого вдіяти. Чар не минав. Коли після найнесамовитіших пестоців Рита поправляла своє розпатлане волосся, чарівно кривляючись перед дзеркалом і міркуючи відразу про купу приємних речей, вона здавалася йому тільки ще більше свіжою, вродливою та чарівною.

– Ти пам'ятаєш, Алджерноне, ту картину, що ми з тобою бачили в антиквара три дні тому? – нагадувала вона, розтягуючи слова та називаючи його цим другим іменем, яке вважала милозвучнішим і відповіднішим для їхніх романтичних зустрічей. Ковпервуд спочатку заперечував проти цього, але вона наполягла на своєму. – Пам'ятаєш плащ старого, який досконалий синій тон (картина називалася «Поклоніння волхвів»)? Ну, просто чарівний! Вона так мило розтягувала слова і так кумедно при цьому випинала губки, що немислимо було не поцілувати її.

– Маргаритко моя, – казав він, пригортаючи її до себе. – Саксонська статуетко!

– Ну ось, я тільки-но причесалася, а ти знову розпатлав мені волосся.

Голос її й очі були невинні та простодушні.

– Неодмінно розколошкаю, моя кокетко.

– Ти мене зовсім задушиш. Мені завжди боляче від твоїх поцілунків. Невже тобі мене не шкода?

– Шкода, крихітко! Хоча мені подобається заподіювати тобі біль.

– Ну що з тобою вдієш!

Але і після цих бурхливих поривів його так само тягнуло до неї. «Вона – як метелик, – думав він, – кремова з білим або блакитна із золотим – пурхає над шипшиною, з квітки на квітку».

Дуже скоро Ковпервуд переконався, що Рита чудово тямить у вимогах світу, хоча сама й не належала до цього кола. Рита відразу ж збагнула і його бажання відігравати роль у товаристві, і честолюбне прагнення колекціонувати картини, і мрії про блискуче майбутнє. Мабуть, їй було зрозуміло, що він ще не повністю проявив себе, що Ейлін як дружина для нього не зовсім годиться і що їй, Риті, ця роль була б більше до снаги. Незабаром вона стала розмовляти з ним і про свого чоловіка, дуже поблажливо відгукуючись про його слабкості та недоліки. Вона не тримала на нього зла, просто їй, як з'ясувалося, набридли взаємини, які не виправдовувалися ні коханням, ні схилянням перед талантом, ні взаєморозумінням. Френк запропонував Риті перебраться в просторішу оселю, покласти край дріб'язковій економії, яка дратувала її та Солберга, і пояснити все тим, що родина висилає їй зараз більше грошей. Спочатку Рита

і слухати нічого не хотіла, але Ковпервуд м'яко, хоча і наполегливо наполягав і таки домігся свого. Ще через якийсь час він порадив їй умовити Гарольда поїхати в Європу. Нехай думає, що її рідня і цього разу розщедрилася. Прохання, ласки, переконання та лестощі зробили свою справу. Пані Солберг врешті скорилася та прийняла допомогу коханця.

Позбувшись матеріальних турбот, вона зовсім заспокоїлася та розцвіла. Втім, щедротами Ковпервуда Рита користувалася помірно і гроші його витрачала розважливо. Більше року ні Солберг, ні Ейлін не підозрювали про цей зв'язок. Гарольд, обвести котрого навколо пальця було заввиграшки, поїхав погостювати до матері в Данію, а звідти – до Німеччини, удосконалюватися в музиці. Наступного року Рита Солберг вирушила слідом за Френком у Європу. В Екс-ле-Бені, Біарріці, Парижі і навіть у Лондоні Ейлін перебувала в блаженному невіданні щодо цієї другої супутниці свого чоловіка. Рита намагалася розвинути смак Ковпервуда, знайомила його з серйозною музикою та літературою. Завдяки їй змінилися його погляди на багато речей. Рита схвалювала його намір скласти велику збірку картин старих майстрів і радила бути обачнішим у виборі полотен сучасних художників. Френк був цілком задоволений таким станом справ і нічого кращого для себе не бажав.

Але, як і будь-яке піратське плавання хвилями пристрасті, таке становище загрожувало небезпекою. Чого доброго, міг піднятися й шторм – один з тих лютих шквалів, причиною яких буває обманута довіра та створені суспільством моральні норми, згідно з якими жінка є власністю чоловіка. Правда, Ковпервуда, котрий жодних законів, крім своїх власних, не визнавав, а якщо і корився чужим правилам, то лише тоді, коли не міг їх обійти, гіпотетичні скандали, сцени ревності, крики, сльози, докори, звинувачення особливо не бентежили. До того ж, можливо, вдасться цього уникнути. І там, де звичайна людина остерігалася б наслідків навіть одного такого зв'язку, Френк, як ми бачимо, незворушно і майже одночасно зав'язував стосунки з кількома жінками. Новий зв'язок не міг його налякати, тим більше, що цього разу він захопився по-справжньому. Колишні його любовні пригоди в кращому випадку були сурогатом справжніх почуттів, порожніми інтрижками, в яких не брали участь ні розум, ні серце. З пані Солберг усе було інакше. Невідомо, чи надовго, але тепер Рита була для нього всім. Однак жінки мали над Ковпервудом таку привабливу владу, так потужно – якщо не чуттєво, то естетично – діяла на нього їхня врода і зваблива таємниця їхньої індивідуальності, що він незабаром втягнувся в нову авантюру, результат якої був не настільки щасливий.

Антуанетта Новак почала свою працю на Ковпервуда як особистий секретар і стенографістка мало не зі шкільної лави: середню освіту вона отримала в училищі на Західній стороні, після чого закінчила ще й комерційну школу. Ще дівчинкою вона приїхала в Америку разом із батьками, виросла та розцвіла, як троянда. Важко було повірити, що ця струнка та гнучка красуня, завжди зі смаком одягнена, досконало знає стенографію, бухгалтерію й усю конторську роботу, – донька бідного поляка, котрий працював спочатку у південно-західній частині Чикаго на сталеливарному заводі, а потім відкрив у польському кварталі третьосортну крамничку і став торгувати тютюном, газетами та канцелярським приладдям. Продаж гральних карт і кімнатка в глибині, де відвідувачі могли посидіти та за нагоди перекинутися в карти, по суті, були єдиними джерелами прибутків цього підприємства. Антуанетту (до речі, її звали Мінка, а ім'я Антуанетта вона просто вчитала в чиказькій недільній газеті), тоненька брюнетка, мрійлива, честолюбна та сповнена надій на майбутнє, не прослуживши й тижня на новому місці, стала захоплюватися своїм босом і, тамуючи подих, стежила за кожним його сміливим ходом у війні з газовими компаніями. Бути дружиною такого чоловіка, міркувала вона, завоювати його кохання або хоча б привернути його увагу – яке це має бути щастя! Після сіренького маленького світу її дитинства й юності – він здавався їй сіреньким порівняно з тими вищими та недоступними сферами, про існування яких вона почала здогадуватися, дивлячись на свого шефа, – і після нічим не примітних людей у конторі з продажу нерухомості, де вона працювала якийсь час до того, як вступити сюди, Ковпервуд, завжди бездоганно одягне-

ний, стриманий, спокійно-самовпевнений, не міг залишити поза увагою найчутливіші струни її честолюбної душі. Якось вона побачила, як із фіакра вийшла Ейлін у брунатному костюмі, хутрі, елегантних лакованих черевичках і капелюшку з довжелезним темно-червоним пером, що стирчало над головою, немов шпиль чи лезо кинджала. З першого ж погляду Антуанетта її зненавиділа. Чим вона гірша за цю роззяцьковану особу? Чому так несправедливо влаштований світ? І що за людина Ковпервуд?

Якось, невдовзі після відкриття комісійної контори в Чикаго, Френк продиктував їй свою біографію, дещо пом'якшивши факти, і велів розіслати по одному примірнику в редакції чиказьких часописів. Антуанетта засиділася за листуванням, пізно повернулася додому, і вночі їй наснився сон, в якому викривлено, як завжди буває в снах, вона побачила те, що трапилося з нею за дня.

Їй снилося, ніби вона сидить за своїм столом у розкішному кабінеті Ковпервуда на Ласаль-стріт, а він стоїть біля неї і питає:

– Що ви про мене думаєте, Антуанетто?

Вона збентежена, але відповідає хоробро. Уві сні дівчина була пристрасно в нього закохана.

– Даруйте, я й сама не знаю...

Тоді він узяв її за руку і погладив по щоці, і тут панночка прокинулася. А потім довго лежала і міркувала, як обурливо та прикро, що такий чоловік сидів у в'язниці. Який він гарний! Одружений вдруге. Може, його перша дружина була негарна чи дурна? Ці думки не полишали Антуанетту, і навіть уже вранці, на роботі, вона ніяк не могла їх позбутися. Зайнятий своїми справами, Ковпервуд тоді не звертав на неї уваги. Він із захопленням розробляв черговий хід, який дав би йому перевагу у війні зі старими газовими компаніями. А для Ейлін, хоча вона лиш раз бачила Антуанетту у Френка в кабінеті, секретарка й зовсім не існувала. Жінка-конторниця була в ті дні такою рідкістю, що на неї дивилися, як на опудало. Ейлін просто не помічала її.

Десь приблизно через рік після того, як Ковпервуд зійшовся з Ритою Солберг, його взаємини з Антуанеттою Новак, суто ділові й офіційні спочатку, раптово набули дещо іншого, особистісного характеру. Чим це пояснити? Тим, що йому набридла Рита? Анітрохи! Френк, як і раніше, захоплювався нею. Чи тим, що йому набридла Ейлін, котру він нахабно дурив? Зовсім ні. Часом вона приваблювала його нітрохи не менше, може, навіть і більше, ніж раніше. І саме тому, що її законні права так грубо він зневажав. Він жалів Ейлін, але виправдовував себе тим, що всі його романи – за винятком, мабуть, зв'язку з пані Солберг – дуже нетривкі. Якби у нього була можливість одружитися з Ритою, він, імовірно, так і вчинив би, навіть іноді думав, чи може щось змусити Ейлін дати йому волю. Але все це врешті-решт були тільки порожні думки. В глибині душі він вважав, що вони проживуть разом до самої смерті, тим більше, що Ейлін так легко дурити.

Ну, а Антуанетта Новак була для нього лише частиною тієї симфонії тілесного кохання, за допомогою якого, як відомо, краса править світом. Антуанетта була чарівною брюнеткою, особливо гарно виглядали її великі чорні очі, що горіли вогнем невоситимої жаги, і Ковпервуд, на котрого стенографістка спочатку не справила відчутного враження, поступово зацікавився нею. Дивлячись на неї, він дивувався, як Америка змінює людей.

– Ваші батьки – американці, Антуанетто? – запитав він її якось уранці з тією поблажливою фамільярністю, з якою зазвичай поводився зі своїми підлеглими або людьми, котрі стоять нижче за нього за розумовим розвитком, що, втім, нікого не ображало, а багатьом навіть здавалося вельми втішним.

Антуанетта, свіженька й охайна, в білій блузці та чорній спідниці, з чорною оксамиткою на ніжній шії і з важкими чорними косами, що обвивали її голову і були скріплені білим целулоїдним гребінцем, глянула на нього повними щастя й удячності очима. Вона звикла до чоловіків зовсім іншого ґатунку: в дитинстві її оточували люди суворі, запальні, гарячі, часом

вони напивалися і тоді починали запекло сваритися. Вони раз по раз страйкували, брали участь у демонстраціях, ходили молитися в католицьку церкву. А потім вона бачила навколо себе тільки махлярів, схиблених на грошах, неосвічених, котрі нічим не цікавилися, крім можливостей наживи, що відкривалися їм у Чикаго. У конторі Ковпервуда, стенографуючи його листи, чуючи його короткі, але завжди бадьорі розмови зі старим Лафліном, Сіппензом та іншими, вона дізналася про життя багато нового, про що раніше ніколи і не підозрювала. Немов він відчинив перед нею вікно, за яким відкривалася неозора далечінь.

– Ні, не американці, сер, – відповідала Антуанетта, опускаючи на блокнот тонку, але сильну білу руку, в якій вона тримала олівець. Задоволена його увагою, вона мимоволі посмінулася.

– Так я і думав, – сказав він, – хоча вас можна прийняти за справжню американку.

– Не знаю навіть, чому це так, – продовжувала Антуанетта дуже серйозно. – І брат у мене – також справжній американець. Ми з ним зовсім не схожі на батька і матір.

– А що робить ваш брат? – спитав Френк, аби щось сказати.

– Він працює зважувальником у «Арніла і Ко». Сподівається колись стати менеджером. – Вона посмінулася. Ковпервуд допитливо зиркнув на підлеглу, і вона, не витримавши його погляду, опустила очі. Мимоволі зрадницький рум'янець спалахнув на смаглявих щоках дівчини. Вона завжди болісно шарілася, коли її бос дивився на неї.

– Отже, що ж ми писали генералу Ван-Сайклу? – прийшов їй на допомогу Френк, і через кілька хвилин панночка вже опанувала собою.

Щоразу, коли їй траплялося залишатися наодинці з Ковпервудом, вона відчувала дивне хвилювання, з яким не могла впоратися. Серце її починало відчайдушно битися, і вся вона пашіла, як у вогні. Часом Антуанетта задавалася питанням, чи може такий блискучий чоловік звернути увагу на просту стенографістку.

Природно, що, постійно думаючи про Френка, Антуанетта зрештою без пам'яті в нього закохалася. Можна було б, звісно, розповісти, як вона день за днем писала під його диктовку, вислуховувала накази, спокійно та діловито, як і годиться зразковій секретарці, виконувала свої обов'язки. Але думки дівчини, хоча це і не відбивалося на точності й акуратності її роботи, були цілком захоплені незвичайним чоловіком, котрий сидів поруч у кабінеті, – її господарем, до котрого безперервно приходили важливі та впливові функціонери. Вони тицяли їй свою картку й іноді годинами затримувалися у Ковпервуда. Правда, вона помітила, що шеф рідко вдавався до тривалої бесіди аби з ким, і це дуже інтригувало її. Розпорядження, які він видавав, завжди вирізнялися стислістю. Френк покладався на її природну кмітливість, що вона миттєво доповнить те, на що він тільки натякав.

– Ви второпали? – зазвичай питав він.

– Так, – відказувала Антуанетта.

Ніколи ще не почувалася вона настільки значною особою, як тепер, з того часу, як стала працювати у Ковпервуда. У просторій конторі з натертою до блиску підлогою все було світлим, холодним і жорстким, як і сам Френк. Вранішнє сонце зазірало у велике вікно з товстим дзеркальним склом, що виходило на схід, і, проникаючи крізь приспущені штори салатого кольору, створювало в кімнаті зеленкувату, романтичну, як здавалося Антуанетті, напівтемряву. Кабінет Ковпервуда, оздоблений, як і в Філадельфії, вишневим деревом, був облаштований так, аби не можна було ні підглянути, ні підслухати, що там робиться. Коли двері були зачинені, ніхто не смів туди входити, наче за кіот. Правда, Френк здебільшого розсудливо залишав двері відчиненими, навіть коли диктував ділові листи. Під час таких процедур, що відбувалися зазвичай при відчинених дверях, Ковпервуд не вважав зручним залишатися з секретаркою занадто довго наодинці. Так виникли стосунки, що сприяли їхньому зближенню.

Минали місяці, Френк був захоплений іншою жінкою, про існування котрої Антуанетта навіть не підозрювала, а вона, входячи до нього в кабінет, то насилу переводила дух від хви-

лювання, то паленіла від дівочого сорому. Вона навіть сама собі не наважувалася зізнатися, що мріє про свого боса. Дівчині було страшно навіть подумати, наскільки легко вона може йому поступитися. А тим часом не було такої риси у Ковпервуда, яка б не врізалася їй у серце. Його густе каштанове волосся, завжди акуратно розділене проділом, його великі, ясні, незворушні очі, пещені руки, такі сильні та мужні, навіть його костюм завжди витонченого та простого крою, – все захоплювало її. Френк зазвичай здавався дуже замкнутим і далеким, і тільки коли вони працювали разом, ставав дещо ближчим і доступнішим.

Якось, коли він диктував Антуанетті ділового листа й їхні погляди кілька разів зустрілися – при цьому вона незмінно опускала очі на папір, – він, продовжуючи диктувати, підійшов до напіввідчинених дверей і прикрив їх. Антуанетта не звернула б на це уваги – йому траплялося і раніше зачиняти двері, – але сьогодні у нього був якийсь особливий погляд, пильний, без усмішки, і вона відчула, що зараз, цієї миті щось станеться. Вона застигла, потім кров прилинула до її обличчя, і по спині пробігли мурашки. Антуанетта і сама не знала, наскільки вона гарна. Руки та ноги у неї були немов виточені, а тіло – струнке та гнучке. Тонкий профіль чеканністю рисунка нагадував зображення на старовинних грецьких монетах, а туго заплетені коси, що обвивали голову, здавалися вирізьбленими з каменю. Все це раптово впало Ковпервуду в очі. Повернувшись до столу, він не сів на своє місце, а схилився до дівчини, взяв її за руку і ніжно, але наполегливо потягнув до себе.

– Антуанетто, – сказав він.

Вона глянула на нього знизу вгору, потім підвелася, бліда, задихаючись від хвилювання. Від звичайної діловитості не залишилося й сліду. Панночку охопила якась слабкість і безсилля. Вона спробувала було вивільнити руку, але, піднявши очі, побачила спрямований на неї жорсткий і жадібний погляд. В голові секретарці запаморочилося, в очах відбилосся зрадницьке сум'яття.

– Антуанетто!

– Так, – прошепотіла вона.

– Ви кохаєте мене, зізнавайтесь!

Вона спробувала опанувати себе, проявити твердість духу, яка, як їй здавалося, ніколи її не покине, але, на жаль, цієї твердості вже і в згадці не було. На мить Антуанетті згадалася далека чиказька околиця, Блу-Айленд-авеню, з двома рядами низеньких глиняних будиночків, де вона провела своє дитинство... А тут цей елегантний світлий кабінет і сильний, владний чоловік, котрий вимагає її відповіді. Який чудовий має бути світ, в якому він живе! Кров билася у неї в скронях, і панночка застигла в якомусь блаженному заціпенінні.

– Антуанетто!

– Ах! Я й сама не знаю... – пробелькотіла вона. – О, так, так! Кохаю!

– Мені подобається ваше ім'я, – сказав він. – Антуанетто! – і пригорнув її до себе.

Перелякана, щаслива, вона не пручалася, але раптом, швидше від несподіванки, ніж від сорому, сльози бризнули з її очей. Вона відвернулася, сперлася рукою об стіл і, опустивши голову, заплакала.

– Про що ви, Антуанетто? – ласкаво запитав він, нахилиючись до неї. – Ви так погано знаєте життя? Адже ви сказали, що кохаєте мене. Може, ви хочете, щоб я забув про те, що сьогодні відбулося, і щоб все між нами було, як і раніше? Я можу піти на це, якщо тільки, певна річ, і ви можете.

Ковпервуд чудово знав, що секретарка кохає його і всім єством прагне до нього. Антуанетта чула, що казав її бос, але ридання душили її.

– Хочете, щоб усе було, як і раніше? – знову повторив він, помовчавши, щоб дівчина могла оговтатися.

– Ах, дайте мені поплакати! – в сум'ятті пробурмотіла вона нарешті. – Я й сама не знаю, чому ридаю. Просто розхвилювалася трошки. Будь ласка, не звертайте на мене уваги.

– Антуанетто, перестаньте плакати і погляньте на мене.

– Ні, ні, тільки не тепер. У мене очі зовсім розпухлі.

– Ну, погляньте на мене, Антуанетто, – і він узяв її за підборіддя, – подивіться, хіба я такий уже страшний?

– О! – схлипнула вона, коли їхні погляди зустрілися. – Я... – І, поклавши руки на груди Френка, припала до нього головою, а той обійняв дівчину та погладив по плечу.

– Я не такий уже поганий, Антуанетто, ви тут стільки ж винні, скільки й я. То ви мене кохаєте?

– Так, о, так!

– І не будете сердита на мене?

– Ні. Як це все дивно, – вона сховала обличчя у нього на грудях.

– То поцілуйте мене.

Вона закинула голову й обвила його шию руками. Ковпервуд міцно притиснув дівчину до себе. Він злегка кепкував над секретаркою, допитуючись, чому вона плакала, а сам думав: що б сказали Ейлін і Рита, якби дізналися? Спочатку Антуанетта не хотіла говорити, а потім зізналася, що у неї було таке відчуття, ніби вона чинить погано. Цікаво, що панночка також думала про Ейлін, про те, з якою пихою та завжди пропливає повз неї. Тепер вона ділить із цією зарозумілою пані Ковпервуд його любов. І як не дивно, Антуанетта вважала це честю для себе.

Вона виросла у власних очах, відчула в собі приплив бадьорості та сил. Тепер дівчина більше дізналася про життя, бо пізнала кохання та пристрасть. Майбутнє малювалося їй сповненим радощів. Трохи згодом Антуанетта сіла за свою друкарську машинку. «До чого все це призведе?» – думала вона, гарячково хвилюючись. По обличчю дівчини не було помітно, що вона плакала, тільки смагляві щоки пашіли палким рум'янцем, і це робило її ще вродливішою. Жодне почуття провини перед Ейлін не турбувало Антуанетту. Вона належала до нового покоління, яке починало в душі піддавати переоцінці колишні етику та мораль. Хіба не має вона права розпоряджатися собою, як заманеться, й яке кому діло, куди це може її завести. Поцілунки Ковпервуда все ще горіли на її губах. Що тепер обіцяє їй майбутнє?

17. Щось не клеїться

Наслідки цього зближення не були такими значними для Френка, як для Антуанетти. Поступаючись раптовій примсі, він пробудив до життя пристрасну, неприборкану особу. Дівчина сліпо обожнювала його. Скільки б він не заподіяв їй горя, Антуанетта – і майбутнє це показало – ніколи не стала б йому мстити. Однак, сама того не відаючи, вона першою викликала підозри у Ейлін і відкрила їй очі на зради Ковпервуда.

Приводом до цього послужили два доволі незначних випадки. Яюсь, заїхавши за Френком, Ейлін застала його в кабінеті наодинці зі стенографісткою, хоча було вже пізно й інші службовці давно розійшлися. Вони дуже жваво розмовляли про щось, і панночка, коли Ейлін увійшла, ніби зніяковіла. Іншим разом, коли Ковпервуд був у від'їзді, Ейлін здалося, що вона бачила його разом із Антуанеттою в кареті на Стейт-стрит. Стояла гидка листопадова погода. Ейлін виходила з крамниці Меррила і випадково зиркнула на екіпаж, що проїжджав біля хідника. Повної впевненості у неї не було, але її все одно це вразило. Невже Френк у місті і нікуди не виїжджав? Ейлін негайно ж вирушила до нього в контору, під приводом, що знайшла гарненький нашійник для Дженні, песика старого Лафліна, а насправді, щоб перевірити, чи Антуанетта там. «Невже Ковпервуд міг захопитися цією стенографісткою?» – питала вона себе дорогою. У конторі всі вважали, що шефа немає в місті, але й Антуанетти на місці не виявилось. Лафлін сказав Ейлін, що панна Новак, здається, пішла в бібліотеку підібрати якісь матеріали. Так Ейлін і не вдалося розвіяти свої сумніви.

Як вона мала до цього поставитися? І щастя її, й усі надії були настільки тісно пов'язані з коханням та успіхом Френка, що при одній думці втратити його вона готова була ошаліти. Часом Ковпервуд, продираючись звивистими стежками пристрасності, замислювався над тим, як вчинить Ейлін, якщо дізнається про його вибрики. Уже й раніше – коли він завів інтрижку з дружиною адвоката, пані Катридж, а потім із Еллою та пані Ледуел – у нього траплялися невеликі сутички з Ейлін, і хоча до справжніх сварок справа не дійшла, Френкові стало ясно, що навіть тінь підозри виводить дружину із себе. Іноді він десь пропадав, і Ейлін чекала його даремно, але у чоловіка завжди знаходилися виправдання. Іноді її дивувала його незрозуміла байдужість до неї – в цьому виправдатися було вже важче. Проте дотепер Ковпервудові завжди вдавалося розвіювати ревнів підозри дружини, тому що жодною з цих жінок він не був серйозно захоплений.

– Ну, навіщо ти таке кажеш? – спокійно заперечував він, коли Ейлін, сердячись на нього за якусь чергову тимчасову відсутність, стверджувала, що він, мабуть, непогано згаяв час із іншою. – Ти ж чудово знаєш, що у мене нікого немає. Повір, якби я і завів шури-мури з якоюсь жінкою, ти б дуже хутко про це дізналася. І все одно, навіть якщо станеться зі мною такий гріх, в душі я ніколи б тебе не зрадив.

– Он як? – уїдливо кричала Ейлін, хробак сумнівів точив її. – Ну, знаєш, «духовну вірність» можеш залишити собі! Мені одних піднесених почуттів замало.

Френк реготав, а за ним сміялася й Ейлін. Він жалів дружину і розумів, що вона має рацію. Подобався йому і сарказм, що звучав у її словах. Крім цього, він знав, що в глибині душі вона не вірить у його зраду, – адже він і зараз поводився з нею, як закоханий. Але Ейлін добре знала, що він подобається жінкам, а хіба мало бездушних кокеток, котрі будуть раді заманити його та спаплюжити їй життя? Та Френк і сам, може, не проти стати жертвою цих спокусниць.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.